

somut

13 MAYIS 1983
50 LİRA
Yıl: 3 Sayı: 41/15

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Bu sayıda

3 Yetiştirme Yurtlarında Sevgisiz Büyüyen Çocuklar Sağlıklı toplum-Sağlıklı insan

5 Akşam Okulları "Hisarlı Ahmet"

8 Cadı Fırtınası, Osmanlı Yıllıkları

9 Ahmet Haşim ve Cahit Sıtkı Tarancı'nın bütün şiirleri

10 Eurovision Şarkı Yarışmasında Politika.

11 Rosmersholm üzerine Kemal Bekir'le konuşma

Zamanı Yaşamak Bir Kuşkucu Bilgin "Kaldırım Serçesi" İçin

nasılsınız

Herkes kendi iradesini iktidara zorla kabul ettirmek istediği ve hükümet, halkın gözünde sevimliliğini yitirmemek kaygısıyle, bütün herkesin hoşuna gidecek şekilde davrandığı zaman, anarşi başlamış demektir. Bundan da zorbalık ve toplumsal yıkım doğar.

PLATON

ÖLÜMÜNÜN 29. YILINDA SAİT FAİK

Sait Faik Hikaye Armağanını Nursel Duruel kazandı

Sait Faik Hikaye Armağanı'nı, **Geyikler, Annem ve Almanya** adlı yapıtıyla Nursel Duruel kazandı.

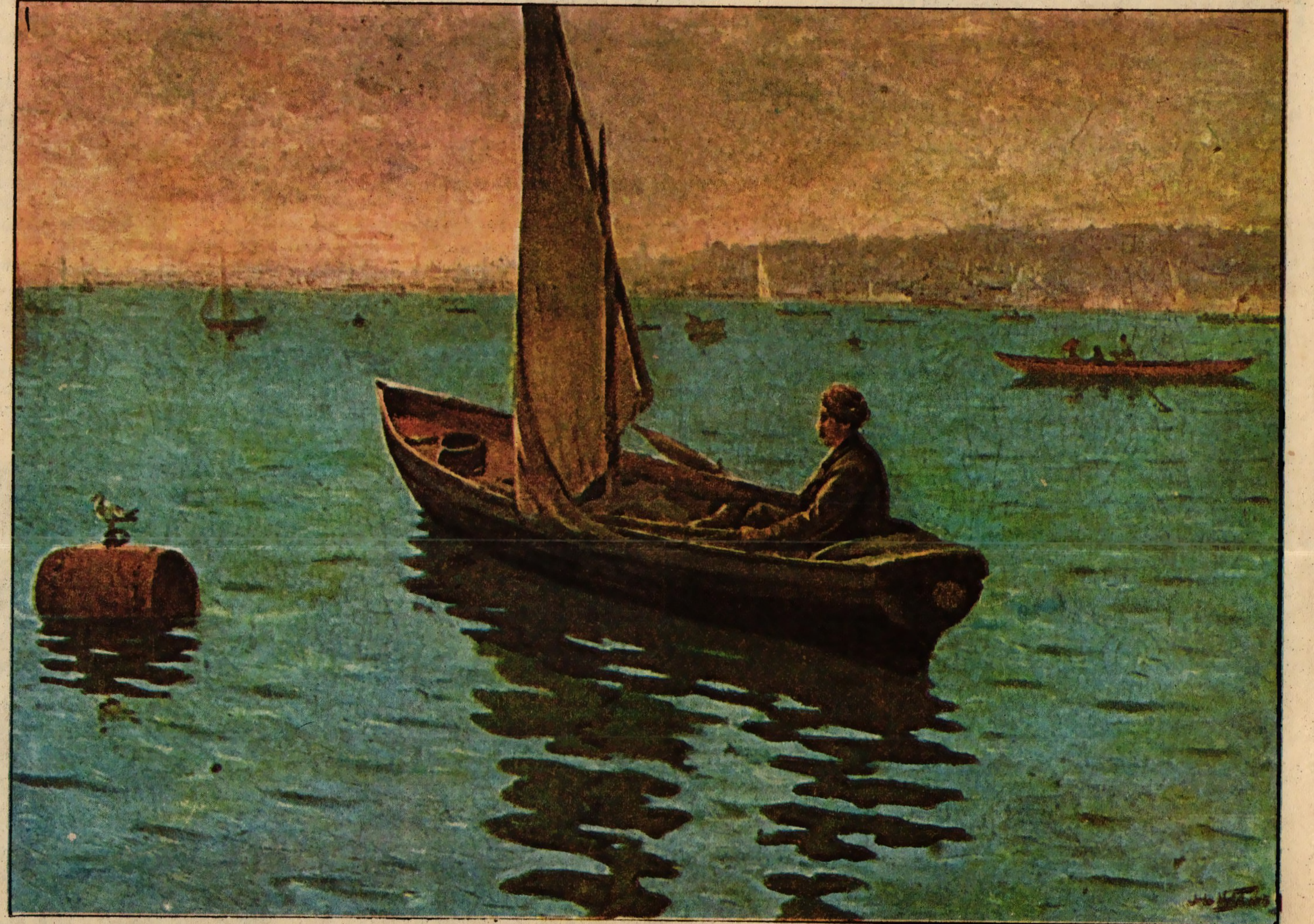
Sabahattin Kudret Aksal'ın başkanlığında Haldun Taner, Rauf Mutluay, Oktay Akbal, Prof. Dr. Tahsin Yücel, Prof. Dr. Akşit Göktürk ve Hilmi Yavuz'dan oluşan seçici kurul, bu yıl yarışmaya katılan 12 yazarın şu yapıtlarını değerlendirdi:

Mehmet Yıldız - **Konsolos Kapısında Bırakılan Ölü**, Fethi Savaşçı - **Fırın Patlayınca**, Nazlı Eray - **Kız Öpme Kuyruğu**, Muzaffer İzgü - **Lüp Lüp Makinesi**, Orhan Duru - **Yoksullar Geliyor**, Nursel Duruel - **Geyikler, Annem ve Almanya**, Tarık Dursun K. - **İmbatla Dol Kalbim**, Murat Tuncel - **Mengenez**, İsmet Tokgöz - **Bir Kadırga İçin Yaz Resmi**, Gürhan Uçkan - **Gabriel**, Mehmet Semih - **Gözlüklü Beyefendi.**

Edebiyat dünyamızda önemli armağanları arasında yer alan Sait Faik Hikaye Armağanı'nı bugüne dek kazanan yazarlarımız ve yapıtları şunlar:

Sabahattin Kudret Aksal **Gazoz Ağacı** ve Haldun Taner - **On İkiye Bir Var** (1955), Tahsin Yücel - **Haney Yaşamalı** (1956), Necati Cumalı - **Değişik Gözle** (1957), Orhan Kemal - **Kardeş Payı** (1958), Oktay Akbal - **Berber Aynası** (1959), (1960-1963 yıllarında Armağan verilmedi. 1964 mart'ında Darüşşafaka Cemiyeti, Armağanı yeniden yürürlüğe geçirdi, armağan tutarı bin liradan beş bin liraya çıkarıldı: 1980'de 25 bin lira oldu.)

Mehmet Seyda - **Başgöz Etme Zamanı** ve Adnan Özyalçıner **Sur** (1964), Kamuran Şipal - **Elbiseciler Çarşısı** ve Mahmut Özay - **Yorgo** (1965), Cengiz Yörük - **Çölde Bir Deve** (1966), Tarık Dursun K. - **Yabanın Adamları** (1967), Muzaffer Buyrukçu - **Kavga** (1968), Orhan Kemal - **Önce Ekmek** ve Faik Baysal **Sancı Meydanı** (1969), Zeyyat Selimoğlu - **Direğin Tepesinde Bir Adam** (1970), Bekir Yıldız - **Kaçakçı Şahan** ve Bilge Karasu - **Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı** (1971), Füruzan - **Parasız Yatılı** (1972), Demirtaş Ceyhun - **Çamasan** (1973), Fakir Baykurt **Can Parası** (1974), Adalet Ağaoğlu - **Yüksek Gerilim** (1975), Selim İleri - **Dostlukların Son Günü** (1976), Necati Cumalı - **Makedonya 1970** (1977), Adnan Özyalçıner - **Gözleri Bağlı Adam** ve Selçuk Baran - **Anaların Hakkı** (1978), Ferit Edgü - **Bir Gemide** (1979), Tomris Uyar - **Yürekte Bukağı** (1980), 1981 ve 1982 yıllarında ise verilmedi.

Halil Paşa, "Kayıklı peyzaj," 1905 Tu, yğb, 1905, İRHM Koll.

Bir yayımcının anıları: SAİT FAİK

SALİM ŞENGİL

Bir yere gelip durduk. Tezgâhın birkaç adım

çare bulmuş kendince... Sait'in aylık harçlı-

Sait Faik öyküsünün belirgin özellikleri

Yeditepe dergisi sahibi ve yönetmeni Hüsamettin Bozok:

"Ben nasıl olsa yazı parası ödeyemiyorum. İstersen senin için araya gireyim, Sait 'Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'ne versin öykülerini." deyince birden bire önce duraksadım, hemen kendimi toplayarak sevinçle:

"Çok iyi olur." dedim.

Yanılmıyorsam yıl 1951. İlk kez açılan 'İstanbul Fuarı'nı üçümüz geziyoruz. Sait arkamızdan yürüyor. Hüsamettin'in bu önerisinden önce, telefon kulübesine benzeyen bir yere girdik. Atılması gereken parayı işaretli yere attım. Bir düğmeye basarak başbaşa resmimizi çektirmiştik Sait Faik'le...

Hüsamettin Bozok'un durup dururken ortaya attığı önerisine sevincim sürerken, heyecanımı hiç gizlemeden:

"Çok iyi olur." u yineledim.

"Kaç lira vereceksin her öyküsüne?" diye Hüsamettin sordu:

"Yirmibeş lira..."

O sıralar 'Varlık' gibi daha başka dergilerin öykü başına en çok yedibuçuk, on lira verdiklerini biliyordum.

Biz konuşurken biraz açığımızdan yürüyen Sait Faik'e Hüsamettin:

"Salim, yirmi beş lira veriyor her öyküne. İstersen ver Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nde çıksın." dedi.

Sait Faik, gözümün önünden hiç silemeyeceğim, saf bir gülümseme ile yanımıza yaklaştı:

"Veririm." dedi, arkasından da ekledi:

"Ama bir şartım var."

Heyecanla bekledim.

"Öykülerimden şimdiye dek elime bir yüzlük geçmedi. Ben sana dört öykü verince, sen de bana bir yüzlük gönderirsin."

Sait istese avans da verebilirdim. Yeter ki öykü versin, ama istemedi. O, özenle 'yüzlük' sözcüğünün üstüne basıyordu. Dört öykü parası biriktikten sonra ille de bir 'yüzlük' gönderilmesini istiyordu.

Sait Faik'le öykü işini aramızda tatlıya bağladıktan sonra Fuarı gezmeyi sürdürdük.

var. Hayvanların kuyruğunda, başında, karnında yuvarlak beyaz noktalara nişan alıp tüfeği patlatıyorsun. Vurursan mağnezyum çakıyor, ortalık aydınlanırken fotoğrafın çekiliyor.

Rasgele bir tüfeği aldım. sait Faik de yanıbaşımda... Gez, arpacık nişan aldım, tetiği çektim. Mağnezyum patlayıvermez mi? Vurmuşum!.. Aslında biraz nişancıyımdır. Küçükken Fethiye'ye iki saat uzaklıktaki Kaya bucağına yazlığına göçerdik. Birkaç gün geçince deniz burnumda tütmeye başlar, sıkılırdım. Annem yalvarmalarıma dayanamaz, babamın atının terkisinde günübirliğine kente inmeye izin verirdi. Giderken ya da dönerken, yarı yolda tepede, babam tabancasını çıkarır, bana verir, gösterdiği yere ateş ettirirdi. Zamanla attığımı vurur oldum.

Sait'in yanında şimdi vuruşuma biraz da çalım katarak bu kez Hüsamettin'i yanıma aldım. Gez-arpacık, hedef kuşun kuyruğu, derken tetiği çektim. Mağnezyum gene patladı. Arkasından orasını yönetenlerden biri karşıma dikildi, tüfeği tuttu:

"Hadi beyim biraz dolaşın, sonra gelip fotoğraflarınızı alın." dedi. Gözucuyla, adama çaktırmadan tüfeğin numarasını almayı unutmadım. Yarın akşam yeni parlayan öykücü Nezihe Meriç'i Fuara getirecektim, işime yarar. Bu gibi atış yapılan yerlerde tüfeklerin gez-arpacıklarını bozarlar. Yalnız birinin ayarına dokunmazlar, arasıra birileri çıkıp vursun diye... Yoksa kimse vurmazsa, işin raconu bozulur, atış yapılmaz. Bana da o gez-arpacığı bozuk olmayan tüfek rastlamış. Numarasını almalıyım ki yarın akşam fiyakamı yapayım. O da numaramı görsün, diye düşündüm.

Sait Faik, annesinden aldığı harçlık, öykülerinin getirdiği telif parası ile geçinmeye çalışırdı. Gene de iki ucunu denk düşüremediği herkesce bilinir. Yazları genellikle Burgaz adasında otururlardı. Sait Faik'in harçlığını annesi önceleri aydan aya veriyormuş. Ama, bakmış oğlunun parası kısa zamanda bitiyor. Düşünmüş, taşınmış bir

başlamış. Sait, bu ölçülere, hesaplara sığacak bir kişi değil ki! Beş gün paralıysa, on gün parasız... Annesi bu kez Sait'in aylığını dörde bölmüş, haftadan haftaya vermeğe başlamış. Ne yaptıysa Sait'in parasızlığının önüne geçememiş annesi. Sürekli parasızlık Sait Faik'in kaderi değil, yaşamının biçimiydi. Bir buluşmamızda bana bu para öyküsünü anlatmıştı.

'İstanbul Fuarı' gecesinden önce, Ankara'dan İstanbul'a geldikçe, Sait'le buluştuğumuz geceler olmuştur.

O, en çok Beyoğlu Balık Pazarı'nın biraz aşağısında 'Lâmbo'ya gelirdi. Sait ucuz, güzel Rum meyhanelerini iyi bilirdi. Böyle bir yere gidilmek istendiğinde, eğer Sait aramız-

(Devamı 12. sayfada)

Desen: A. ARAD

SAİT FAİK ABASIYANIK

NURULLAH ATAÇ

En son geçen yaz Burgaz adasında görmüştüm. Beğenmemiştim halini: dudaklar büsbütün incelmiş, kupkuru, beniz sapsarı... İçimin burkulduğunu duydum. Ama insan kondurmak istemiyor ki!

Gençti daha. Ellisini bulmamıştı. Ölümü tabiî görülecek bir yaş değil. Ama arkasında oldukça dolgun bir eser bıraktı: hikâyeler, iki roman, bir şiir kitabı. Bunların hepsinin de olgun eserler olduğunu söylemiyorum, Sait Faik Abasıyanık deyişini, o canlı, kaynaktan fışkırır gibi deyişini, ancak son yıllarda bulmuştu. Günden güne bir ilerleme, bir arılanma seziliyordu. Sait Faik Abasıyanık, kendisinden beslenen umutları gerçekleştiriyor, büyük bir yazar oluyordu.

Sait Faik Abasıyanık'ın eserinde ilk göze çarpan şey, yeniliğidir. Zoraki bir yenilik değil, zamanını anlamış, kavramış, zamanını yaşayan bir adamdı o. Sanatına onun kadar bağlı az yazar tanıdım. Sanatı dışında bir işle uğraştığını görmedim. Üne ermeye bile özenmedi, tanınmak için yazılarından başka hiçbir şeye başvurmadı. Burgaz adasında oturur, balığa çıkar, insanlarla konuşur, hikâyelerinin konularını toplar, hazırlanınca da oturur yazardı. Edebiyatçılarla konuşmayı, uzun uzun tartışmalara girmeyi de pek sevmezdi. Kızdığı olurdu, o zaman da çıkışıverirdi. Söyledikleri haklı mı, haksız mı, pek araştırmazdı orasını, kendisini, sanatını savunurdu.

Günümüz şiirinin başında Orhan Veli olduğu gibi günümüz hikâyesinin başında da Sait Faik Abasıyanık vardı. İkisi de genç yaşta ölüp gittiler. Ama adlarının uzun zaman anılacağından, değerlerinin günden güne daha iyi anlaşılacağından şüphem yok.

(Türk Dili, Haziran 1954)

ŞÜKRAN KURDAKUL

Sait Faik'in sanatında ilk aşama olarak sayabileceğimiz Semaver, Sarnıç, Şahmerdan kitaplarını oluşturan öyküler 1934-39 yıllarının ürünleridir. İlk kitaba aldığı öykülerin çoğunluğu Varlık dergisinde çıkmıştır. Aralarında İpekli Mendil (15 nisan 1934), Bohça (15 ocak 1934), Semaver (1 nisan 1935), Düğün Gecesi (1 ekim 1934) gibi daha başlangıç evresinde, sanatçı kişiliğini ortaya koyan yapıtlar vardır.

Semaver'i oluşturan öykülere etkililik kazandıran, özünde çağdaş insana özgü bakış açısı, bilgi genişliği, birey ve toplum anlayışı ve bu öze ilişkin değerleri sanat öğeleriyle özümleme gücüdür. Öykücülüğünün daha ilk aşamalarında Sait Faik'i kendinden öncekilerden ayıran bu özellikleri şöyle somutlayabiliriz:

1- Toplumdan soyutlanmayan insanın doğadan da soyutlanmaması, 2- Geleneksel olay öyküsünün genellikle zorunlu bıraktığı tehlikelerden uzak kalarak, kişilerle olay arasında doğal, yerinde ve kuşku uyandırmayan birliktelikler yaratması, 3- Toplumun değişik tabakalarındaki insanların (kasaba eşrafının, küçük burjuvaların, balıkçıların) yanısıra kendiliğinden sınıf olma düzeyindeki emekçilerin, birey olarak, yaşamın gerçekliği içinde verilmesi.

1- Sait Faik'in öykülerinde kişiler, hangi sınıf ve tabakanın kişileri olursa olsunlar toplumdan ve doğadan soyutlanmamışlardır. Öyküye temel olan konuyu sorunsal düzeye götürmekten (indirgemekten) kesinlikle kaçınır Sait Faik. Asıl sorunu konuyla ilişkisi olan insanı yaşatacak öğeleri bulup çıkarmaktır. Belki, öyküsünün oluşum aşamasında konudan çok kişilerle ilgilenmekte, onların kişiliklerini aydınlığa çıkaran öğelerden etkilenmektedir. Kimi toplumsal olguların yörüngesinde ortaya konur bu öğeler. Kimi bireysel duyarlıklardan, çoğun da yaşamın olağan durumlarından kaynaklanır. Böylece kişiler edimleri, ahlakları, gizleri, sevecenlikleri, yapmak istedikleri, yapamadıkları, güçleri güçsüzlükleriyle toplumsal olguya bağlı nedenlerden ötürü durumlarının insanı olarak görünürler. Yazar olguyu, **belli uyarı sözcükleriyle** düşündürmeyi bize bırakırken, kişilerinin şiirini tüm olanaklarıyla vermeye çalışır.

"Ali semaveri içinde ne ıztırap, ne grev, ne de kaza olan bir fabrikaya benzetirdi?"

"Ali semaveri içinde ne ıztırap, ne grev, ne de patron olan bir fabrikaya benzetirdi?"

"Kıymettar elleri, salep fincanlarını kucaklayan burunları nezleli, kafaları grevli, ıztıraplı, pirinç bir semaver gibi tüten, sarışın ameleler."

Semaver öyküsünde okuduğumuz bu çok kısa bölümlerde "kıymettar eller, fabrika, patron, kafaları grevli, kaza, ıztırap" sözcükleri yarattığı çağrışımlarla, toplumsal olguları düşünmemizde etken olurlar. Öte yandan toplumun dışa vuran özelliklerini ortam çizimlerinde yansıtmaya özen gösterir Sait Faik. Bu nedenle kent, kasaba, köy, deniz kıyısı "motif" olmaktan çıkar, toplumsal olguyu düşüncemizde geliştirmemize yardım eden öğelerden biri durumuna gelir.

Kişilerin iç dünyalarıysa Sait Faik öyküsünde rastlantıyla yansıtılıyor gibidir. Sanatçı kimi üç beş sözcük, kimi bir iki satırla kişiliğin şiirini koyar ortaya. Usumuzda genişleyerek yeni boyutlar kazanan bu yansımalar yer yer kapitalizmin değiştirdiği ve değiştiremediği insana özgü simgeler taşımaktadır. Yer yer insanlarının yazgılarına sinmiş durumların dramatik öğeleriyle donanmıştır.

"Hiçbir şey söylemeden yüzüme baktı. Şimdi bana öyle geliyor ki, sanki yüzüme bir gün bir gece baktı." (Bir Define Arayıcısı, Semaver)

"Yirmi beş otuz yaşlarında gözüküyordu. Yalnız gözlerinde büyük, korkak, acele bir şeyler vardı?" (Bir Takım İnsanlar, Şahmerdan)

"-Kız - Ne var küçük bey?, Hiç. - Küçük bey. - Ne var kız? - Hiç." "Bohça, Semaver"

2- Geleneksel öyküde olay insana egemen olur çoğunlukla. Sait Faik öyküsünde insanın araç durumuna geldiğini söyleyemeyiz. Her kişinin kendine özgülüğü, ya doğasal güzellikler özümsenerek, ya toplumsal çirkinlikler içinden arındırılarak verilmiştir. Kişilerinin etkilerini olayla aralarındaki olağanüstü, abartılmış,kuşku uyandırıcı ilişkilerle sağlamaya çalışmadığı için, onların kendileri gibi olmalarına özen gösterir Sait Faik. Bu nedenle olay, ikincil olay örgüsü düzeni bulunmaz onun öykülerinde. Birinci kişi, kimi kez birinci kişi olarak bir durumu yaşar, çağrışımları, anıları, iyi kötü yanlarıyla ortaya çıkar. Ender olarak olay, kendi yaşamını sürdüren bir kişinin karşısına çıkmış gibi doğallık içinde görünür, kişinin yaşantısı daha çok içsel durumlarla birlikte gelişir. Bu nedenle ikinci kişiler de genellikle önemli sayıda değildirler.

Bu durum Semaver çıktığında edebiyatımızın bilirkişilerinden biri olan Sabahattin Eyüboğlu'nu bile şaşırtmıştır. Diyor ki Eyüboğlu,

"Benim ilk aldığım intiba hikâyelerdeki tenhalıktır. Gerek şahıs azlığı, gerekse hadise azlığı, ve gerek teferruat azlığı. Bu tenhalık intibaını veren şey tiplerin, hadiselerin ve teferruatın çok silik olmasıdır. "Kültür Haftası, sayı 14, 15 nisan 1936) Oysa kişilerin, olayların, ayrıntıların dengede tutulması Sait Faik öyküsünün başlıca ve "roman özeti" anlayışından kurtulma özellikleri sayılmalıdır.

3- Sait Faik'in ilk öykülerini yayımladığı evrede özellikle büyük kentlerde nicel olarak işçi sınıfında artış görünür. Artık "kenar mahalle" Hüseyin Rahmi'nin, F.Celalettin'in, ya da Selahattin Enis'in romanlarında, öykülerinde rasladığımız ortam olmaktan çıkmış, giderek işçi mahallesi görünümü kazanmıştır. Ancak, henüz emek-sermaye çelişkisinin yaratacağı değişimler yaşanma-

(Devamı 12. sayfada)

somut

GEÇİŞ SÜRECİNİN EŞİĞİNDE

Geçtiğimiz haftanın gelişmeleri, pek çok gerçeğin altını çizdi sanıyoruz. Boşluk doldurma ustalarıyla, hayal tacirleri, gerçeğin bir kez daha ortaya çıkması sonucu ayrıldılar mı dersiniz? Toplumsal gelişmelerin uzun yoluna dayanıksız olanlar, çoğun iskambilden şatolar kurmayı yeğlerler. Kendi düşlerinin deryasında kulaçlamaya başladılar mı, herşeyi istedikleri gibi olacak sanırlar. Ve giderek, düşlerini gerçeğin yerine geçirip, davranışlarını buna göre ayarlarlar. Her şafakta ölmezlerse de, her kezinde düşkırıklığı onları bekler.

Haftanın ortaya koyduğu gerçeklerden biri buydu. Çankaya'nın tarafsızlığı üstüne düş kuranlar, kesin taraflığın açıklanması üzerine ayıldılar. Düş sanatını bilenler, böylesine kesin bir sonucu kuşkuyla karşılamakta haklıdırlar. Tarafsızlık türküsünün yerini, hoşgörü almayacak mı, kaygısına girenler haksız değil. Bir oluşumu kendi gücüyle meydana getirmek duruyorken, başkasının üfürüğüyle gemi yüzdürmeye kalkan herkes, sonunda sığınacak bir kavram aramaya zorunludur. Tarafsızlık giderse, hoşgörü gelir... Hoşgörüyü tutturamazsanız, suçlamaya hazırlanırsınız. Bütün bunlar, demokrasiyi bir oyun olarak almaktan gelir. Çocuk, istediğiyle, istediği gibi oynamak için tarafsızlık ya da hoşgörüye gereksinim duyar. Hoşgörü ise, çocuğun bilinçsiz, sorumsuz ve deneyimsizliğini kabullenmek horgörüsünü içinde taşır. Hoşgören, kötüsünü engellemek için de yeterince güce sahiptir nasılsa!..

Oysa demokrasi ciddi bir iştir. Kimsenin hoşgörüsüne, kimsenin bağışına sığınmaksızın, herkesin tahammülünü sağlayacak bir direnç ortamıdır. Kitlelerin ya da sınıfların çıkar çelişkilerini uzlaştıracak bir ulusal düzlemde buluşulmasıdır. Daha da açığını belirtmek gerekirse, mutlaka ve mutlaka rüştünü ispatlamış olmayı gerektirir. Bu niteliğe gelen insanlar için, aşağılamaların en ağırı hoşgörüdür.

Artık, hoşgörünün sınırları açıktır. Anayasa ve yasaların çizdiği çerçeve ile verdiği alan içinde oynamayı kabullenen kim olursa olsun, oyunu kuralları içinde oynamaya koşuludur. Kapalı kapılar ardında, dedi-kodu üretiminde ne denli başarılı olunursa olunsun, alan da çerçeve de budur. Kabul etmiyorsanız, sözümüz yok. Bedelini ödemeye hazırlanın. Ve zaten demokrasinin yaşama geçirilmesi, kesinlikle bedel ödemeyi gerektiren uzun bir süreçtir..

Bir ikinci gerçek de budur... Çankırı'da konuşan Çankaya, bu konuda da açıklık getirmiştir. Zaten var olan gerçeği bir kez daha vurgulayarak, herşeyin olup bitmediğini söylemiştir. Bizim düşüncemiz de budur. 6 Kasım, bir yeni dönem değildir. Ara rejimin, demokratik oluşuma bağlanacağı bir köprünün eşiğidir. Yani, partilerin kurulması, parlamentonun göreve başlaması, bir bitişin değil, tam tersine bir başlangıcın göstergesi olacaktır.

Çünkü, Parlamento, geçiş döneminin girişidir. Geçiş dönemi ise, yılları kapsayacak bir zaman dilimidir. Öyle ki, ilk oluşumun hızında belirginleşen partiler, kendi aralarında saf tutacaklar, ya da içlerinden iki veya üçü toplumun isterleriyle bütünleşerek sağlam temellere dayanacaklardır. Miras kavgası, oluşumun gerçek yapısına ancak o zaman dönüşecektir. Seçim yasasında belirlenen barajlar da buna eklenince, aşılması zorunlu sorunlar kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Toplumun kesimlerinin özlemlerini karşılayacak partilerin yapısal açıklık kazanması bile, uzun bir zamanı gerektirebilir.

Bütün bunlar göz önünde bulundurulursa, yol uzun, yük ağır ve engel çoktur. Bir belirgin erk'in hoşgörüsüne sığınmadan, toplumun gelişim isteğine uygun bir yapılaşma, herkesten uzun bir soluk, sağlam bir bilinç ve kaçınılmaz biçimde sorumluluk istemektedir. Zaten ancak o zaman, gözetim ya da denetim zorunluluğu ortadan kalkar. Karşılıklı uzlaşmaların getirdiği gerçek bir demokratik ortam meydana gelir. Artık, bağışa ödüne, ödül ya da cezaya, sevgi veya korkuya dayanan davranışların yerine, gerçek yaşamın isterlerine yanıt verebilen oluşumlara geçmeliyiz. Çünkü toplum da, yeterince deneyden geçtiği kesin olan demokratik düşünce biçimi de, çocukluktan kurtulacak bir düzeye gelmiştir. Bir geçiş sürecinin eşiğinde, bütün bu gerçekleri kabullenerek yola çıkacak olursak, bilelim ki, o süreci gerektiği gibi değerlendirebiliriz.

Güç yolun bütün yolcularına, başarı dileklerimizle...

Güya

Elele tutuşmuşuk
İki küçük çocukmuşuk
Kışmış hava
Mışıl mışıl üşümekten
Başıbüyük'te
Bir beştaşın dibine
Dizdize oturmuşuk
Birbirimize sokulmuşuk
İki küçük çocukmuşuk
Birimiz VE
Birimiz VEYA
Güya bir rüyamış
bu rüya.

CAN YÜCEL

MOR AYASOFYA, MAVİ SULTANAHMET

CENGİZ BEKTAŞ

Çağdaş olmadan çağımızın insanı olamadan, kültürümüzün, birikimimizin, hiç bir şeyimizin bilincinde olamayız. Gidin bakın. Ayasofya'nın moru bile bin yıl önceki mor değil. Siz bu yüzyılın adamıysanız, Sultanahmet'in mavisi bile yirminci yüzyılın ikinci yarısında bir başka türlü.

Ayasofya için mor, Sultanahmet camii için mavi derler... (Sultanahmet'inki içindeki çinilerdenmiş sözüm ona...

Katkıları olduğu yadsınamaz... Ama o maviliğin, yalnız onlardan ötürü olmadığı da kuşkusuz...)

Mimarlık dediğimiz bir doluluk değil, bir boşluk... (Mekân...)

O boşluğu, sayısız süzülmelerden gelen ışık oluşturur.

O ışık bir başka yapıdaki ışıktan değişiktir...

"Anadolu" derken de böyle bir ışığı düşünüyorum.

"Binlerce binlerce ışık, ışık üstüne, renk renk üstüne..." Diyerek, kendime Anadolu'yu anlatmaya çalışıyorum.

Gözün ayırabildiği kimbilir kaç renk, kaç ışık var...

(Ya yüreğin ayırabildiği? Sayılabilir mi?)

Anadolu'da ne denli varsıl bir birikimin ışığıdır bu?...

Bir başka ülkede de böyle değil midir?

Elbette!..

İnsan elinin değdiği her yerde böyledir bu!..

Her yerde böyledir böyle olmasına ya, Anadolu'da gene de bir başka türlüdür.

Şu ORTA DENİZ var ya... Şu AKDENİZ...

Şu, bizim dünyamızın bildiği üç büyük imparatorluğun (Roma, Bizans, Osmanlı) çevresinde otağ kurduğu...

Bu orta denizin, insanları buluşturmakta, üç kıtayı karşılaştırmakta, ışıkları toplamakta bir başka yeri var...

Denizden bakarsak, üç imparatorluğun üçü de bu orta denize egemen olunca büyük olmuşlar... Deniz, yol (hem de daha güvenli yol) olmuş çünkü... Var olan yolları da kısaltmış çünkü... Bir ışık öteki ışığa daha kolay daha çabuk ulaşmış. Ulaşmalar, buluşmalar, kavuşmalar çoğalmış çünkü...

Karadan bakınca da ilginç...

Gelip geçmiş en önemli imparatorlukları düşünün...

Hitit, Roma, Bizans, Osmanlı...

Anadolu hepsini görmüş geçirmiş...

Üstelik, bunlardan üçünün çekirdeğini, odağını, yoğunluğunu bağrında barındırmış olarak...

Şimdi, böyle bir renk cümbüşüne, bu ışık şölenine, bu insanlığın en insan birikimine bakabilmek için, gözümüzü, bakışımızı ne denli geliştirmek zorunda olduğumuzu bir düşünün...

Böyle yapılacağına tek renk gözlük takıp bakılınca, onun gösterdiği görülüyor elbette...

Öyle yapmadılar mı?

Kimileri "cahil"likten, kimileri "hınzır"lıktan, kimileri "kısır"lıktan.. En çoğu da "çıkarcı"lıktan...

Örneğin Anadolu'muza, hem de bıkıp usanmadan, utanıp sıkılmadan, yalnızca Grek gözlükleriyle bakmadılar mı?

Herşeyi Grek'le başlatıp Grek'le bitirmediler mi?

Neredeyse "ondan öncesi-sonrası nafile..." demeye getirmiyorlar mıydı? (Oysa, olsa olsa ışık karışımına katılan bir güçlü ışık daha işte...

Ne başlangıç, ne sonuç...

Üstelik kazana düşen damla gibi, düşer düşmez artık başka bir şey olarak...

Damlaları - isterseniz ırmağa katılan dereleri deyin - küçümsediğim sanılmasın...

Tam tersine çok önemsiyorum... Hem de, en az, birikime katılan herşeyi olduğunca önemsiyorum... Ne var ki beni karışım ilgilendiriyor.

Çünkü ben onun içindeyim, ondan bir parçacığım.)

Neden bunca yanıp yakılmayla söz ediyorum böyle tek yanlı bakanlardan, görenlerden?..

Anladınız kuşkusuz...

Böylelerinin etkisinden, bizleri götürdükleri yanlış yollardan, bilgilerden kurtulabilmek için (öğrenirken ve unuturken) şu kısacık yaşamımızın nice güzel yıllarını veriyoruz, bir düşünün...

Örnek diye kendim dururken başkalarını gösterecek değilim:

"Pamukkale"mi dediler?

Yani ya "Hierapolis" öyle mi?

Eh işte, "Roma..." Diyordum kısacası...

Neden?

Çünkü bütün okullarda öyle öğrettiler de ondan...

İlkokulundan üniversitesine hem... Yanlışı doğru öğrendiğimizi sınavlarla kanıtlayarak hem...

Sanki Roma'dan gelmiş taşları, işçileri, ustaları, giderek mimarları...

Roma'lılar kullanmışlar sanki...

Kim kurdu yedi kapılı Teb'i
Betiklerde yalnızca kralların adı var
Krallar mı taşıdı kayaları

Burada Roma var, gerçekten var...

Hem de Anadolu'yu üç kağıda bağlamış olarak...

Her yıl binlerce ton buğday, şarap şu bu gidecek ya Roma'ya... Kıyılara depolar kurulmuş...

Anadolu depolara ırmaklar gibi akmış... Depolardan gemilere... Gemilerle Roma'ya... Verip kurtulmaya, başından savmaya çalışmış Anadolu...

Ama Roma'nın, sağdığı ineğin iyi süt vermesi için gerekeni yaptığı da söyleniyor.

(Osmanlı'nın ayrımı var mı?)

Bilir bilmez bakıyorsunuz dedim ya...

Pek öyle değil gerçekte...

Tüm Roma yapılarının içinde moloz olarak, dolgu olarak ya da tersine (yüzü koyun, tepe taklak, ters yüz) kullanılmış bir önceki dönemin taşlarını da görmeyecek değilsiniz ya...

Onları görmeseniz bile, az ötedeki Grek dönemi tiyatrosunu da görmezlikten gelemezsiniz ya...

(Artık anlaşıldı sanırım Grek dediysem kısır, kasıtlı, çıkarcı, sözüm ona bilimcilerini yıkadıkları beyinlerce de anlaşılabilmek için...)

Hem de ne tiyatro!..

7 - 8 sırası, bir yan duvarın izleri kalmış kalmasına ya, izlere göre gözünüzle tamamladınız mı, şaşırıp kalıyorsunuz...

Efes'tekini şöyle kucağına oturtsalar, bir dizi boş kalır gibi geldi bana...

Az daha aşağıda bir tapınak... Hiç bir kaynakta megaron tipi evin görüldüğü Beycesultan, Denizli'nin sınırları içinde...

Neredeyse bugünün araçlarıyla bir sigara içimlik yerde...

Haydi bakalım takın Roma gözlüklerinizi de görün gerçeği; benim çocukluğuma, gençliğime Roma diye yutturulan Hierapolis'te...

Yeter mi Roma gözlükleri?

Sakın Roma'ya karşı olduğum da sanılmasın.

Karşı olduğum "Gözlükcülük"... Tek yanlılık...

Hem de ne yandan olursa olsun...

Güzelim insanlık birikimine bir yanlılıkla bakmak, en azından bakılan yandan gerisini görmemek olmuyor mu?

Buraya dek söylediklerim, belki de verdiğim kimi örneklerden ötürü, soruna, yalnızca Roma, Grek, Bizans, Osmanlı gibi, neredeyse ulusculuk, yörecilik türünden kimi yanlış tutumlara benzer biçimde yaklaştığım sanısını uyandırabilir.

Oysa hiç öyle değil...

Kesinlikle değil...

Ortaya **koymaya** çalıştığım gerçek bir ilke sorunu.

Dışımızda da, içimizde de, uzağımızda da, yakınımızda da, geçerli bir ilke bu...

Ayrıca dışımızdakileri bir yana bırakalım, içimizdeki bir sorun belki daha da önemli. Bu, yanlı ya da yansız, bir birikime bakarken "çağ" boyutunda bilinçli olmamak sorunu...

Daha yalın söylenişiyle çağlardan birine takılıp kalma sorunu bu... Kimileri değişememekten, kimileri de kültür değerlerimizin korunmaları gereğini yanlış yorumlamaktan yaratıyorlar bu sorunu... Oysa birikimin eksiksiz bilincinde olmanın göstergesi, geçmişte takılıp kalmamış olmaktır.

Burada -ginelemek de olsa- kültürün en önemli ürün alanlarından biri olan Halk Yapı Sanatı üzerine bundan 9 yıl önceki bir yazımdan alıntı yapmadan edemeyeceğim.

"Folklor belgeleri olarak halk yapı sanatının gerçek ürünlerini kıskançlıkla korumak gerekiyor.

Yalnız, bu koruma olayı, bizi, durağanlığa, giderek tutuculuğa götürmemelidir. Sapmalardan kaçınılacaktır. Ama bozulmaktan korku, değişmekten korkuya varmamalıdır. Değişme olmazsa korkulmalıdır. **Yalnızca dünü beğenmek, bugünden kaçmanın, yaşayan halkı küçümsemenin, ona inanmamanın göstergelerinden biridir.** Beş yüzyıl öncekinden en küçük değişiklik göstermeyen bir yerleşme, herşeyden önce, durmuşluğun, geri kalmışlığın belgesidir.

Beş yüz yıl önceki yapının bugün de öylece yapılması, ancak, araştırmacının incelemesini kolaylaştırmaya yarayacak bir yerinde sayma olayıdır.

En azından üzüntü vericidir.

Hele o beş yüzyıl önceki yapıyı tanıyıp sevme olayında takılıp kalırsak, ona günümüzün sorunlarının bilinciyle yeni adımlar, olanaklar, çözümler açısından bakamazsak; durumumuzun, bugünün olanaklarıyla dört yüzyıl önceki mimarlığı Ankara'da Kocatepe Camisinde ginelemeğe kalkışanlarınkinden ayrımı yok demektir. Ayrıca halk her zaman yeniliklere açıktır. Bozulma olmadan, güzel bul-

YAZARLAR

KERİM KORCAN

Kimi çizer, kimi de yazar?

Okur-yazar denildi miydi, cehalet barajını şu veya bu ölçüde aşmış insanlar anlaşılırdı eskiden. Ama sonraları öyle bir zaman geldi ki, yazar sözcüğü, muharririn görevini de yüklenir oldu ve okur-yazar'ın yarısını oluşturan anlamından uzaklaştı. Muharriri sildi süpürdü, olanca ağırlığıyla yerine oturdu. Gariptir, onu bir daha aratmadı. "Kaleminden kan damlar bu adamın" diye tanımlanan kişiler muharrirlerdi. Onlarla beraber bu deyim de kaybolup gitti. Sözünü esirgemeyen, gözünü budaktan sakınmayan, vatandaşlarının fikir düzeylerini aşmış, çarpıcı bir üslupla yazan kişileri işaretliyorlardı besbelli böyle derken. Şimdilerde artık "Kaleminden kan damlar" tanımı kullanılmıyor. Yazarlar, daha başka şekilde anılıyor, öğülüyorlar.

Yıllarca evvel, bir gün Pendik'ten geliyorum, büyük çapta inşaat malzemesi satan bir tanıdık durdu, beni arabasına aldı. Madem Kadıköy doğrultusunda gidiyordum, o halde, bu araçtan yararlanmalıydım. O beni, Yanıkselvi'de idare ettiğim FERROÇELİK inşaatından tanıyordu, bir hayli malzeme almıştım kendisinden. Ama, aradan bir iki yıl gibi uzun bir zaman geçmiş, şimdi nerelerdeydim, ne yapıyordum, bakalım? Üstünkörü tertiplenmiş, sıradan sorulardır bunlar. İlişkileri birden kopuvermiş kişiler arasında, birden yüzyüze geliverince konuşulur. Saman alevi gibi parlar hemen, sonra bakarsınız sönüverir, yani pek önemleri yoktur.

Ben de açıkladım durumumu: Şimdi inşaatçılığı bırakmış, yıllardır su yüzüne çıkmayı bekleyen kitaplarıma sarılmış, hikâye roman türündeki bu beyin ürünlerimi yayımlanıyordum. Böylece dünyam değişmiş, hayatım yeni bir mana kazanmıştı. Hatta ilk kitabımı kendi kardeşine imzalayıp vermiştim, belki de hatırlıyordu.

Ben ki bunları söyleyip bitirdim?

SİHİRLİ MEYVEYİ DİŞLEMEK

Anında elektriklendi otodaki sakin hava. Yol arkadaşımın kafasında esrarlı bir çağrışım yarattığımın farkına vardım hemen. İyi ama, neydi bu gizli heyecanın sebebi? Durup dururken hangi bilinmezlerin kapısını çalmıştım? Bunu o anda, anlamak zordu, çaresiz bekleyecektim. O, olanca ciddiyetini takınıp, kulağıma eğilmiş, şimdi hiç beklemediğim şeyler söylemiş, artık yazarlıkta karar kıldığım için, usulca beni tebrik etmiş, yüreklendirmişti. Peki ama, bu muydu beklenen? Olsun, bu gibi konuşmalar belli bir hız katar insana, yazmanın o paha biçilmez duygulanmasını yaşatır, o ayva gibi buruk, vişne gibi mayhoş, sihirli meyveyi bir daha dişlersiniz. Tanıdığım konforlu arabasıyla beni sadece taşımıyor, tatlı maviliklere uçuruyordu sanki?

Biraz uzadı mı? Söylemek istediğim şudur:

Yazık ki ben, beni o anda sarıveren o güzel havayı, o anlamlı duygulanmayı, arabanın dışına taşıyamadım. Bir çocuk heyecanıyla alıp evime götüremedim. Çünkü adam, aynı esrarlı yüzle bana doğru yeniden eğilmiş, ama bu sefer hiç de hoş olmayan başka şeyler söylemişti. Efendim, mesele nedir? Dikkat kesilmiştim anlamak için. Onun da, bir yazar tanıdığı vardı, uzaktan akraba olurlardı hatta? Peki bütün bunları neden söylüyordu bana? Çünkü, o yazarı öldürmüşler, daha doğrusu boğarak hayatına son vermişlerdi. Sözcüklerinin üstüne basa basa, gözlerinden acı ışıklar saçarak anlattığı buydu adamın. İtiraf edeyim ki, ben böyle bir olay duymamıştım. Hatta böyle bir olayın meydana geldiğini de sanmıyordum? Peki, neydi öyleyse sırtımdan aşağıya inen o soğuk ter? Arabadan indikten sonra beni yerime çakan neydi? Ben uzun uzun düşündüm bunu geçip giden zamanda. O zehirli suyu koyacak bir kap aradım.

Aradan yıllar geçtikten sonra da, işte oturdum yazıyorum. Demek isterim ki, asıl üstünde durulacak sorun, o tanıdığın yazarlık mesleğini böyle bir bakışla değerlendirmesi onların harcanmasını biraz da tabiî görmesiydi?

Bu anımı, yırtıp çöp sepetine atamadım:

"KURBANLIK BİR YAZAR İMAJI"

Atamamışım, neden? O adamın kafasında, yazarlar hakkındaki bu düşünce, ani de oluşmamıştır ki? Böyle bir şey zaten düşünülemez, özel bir kastı, düşmanlığı da olamazdı kalem sahiplerine? Öyleyse, böyle kurbanlık bir yazar imajı nereden

Bu işin öğrenim yönü...
Bilim yanı nasıl peki?
Hierapolis'i bir İtalyan kazıyor. (Hem de kaç yıldır bilseniz...
İnanmazsınız...)
Kazıyor da, ne yapıyor?..
Roma'nın üstündekileri temizleyip (!) onu ortalığa çıkarıyor.
Üstündekileri gördüğü, altındakilere baktığı da yok gibi yıllar yılı... (Kendi görebildiklerini yanlış-doğru yayınlasa ya... Bunu soran eden de yok...)
Oysa, gidip şöyle, bilir bilmez bir bakıyorsunuz...
Roma tiyatrosu...
Roma hamamı...
Roma tapınağı... (En az dört dönemin yapısı üst üste oysa...)

varlığından söz edildiğini duymadım daha...
Daha yukarıda önlerinde duvarla çevrili avluları olan evler.
Daha da yukarıda üçgen planlı bir gömüt...

Ben ilk kez gördüm... Bilirler diye umduklarıma sordum, bilmiyorlar...

Şu ya da bu dönem...
Frig ya da öncesi...
Mısır ya da İran etkisi...
Ne bileyim...
Ama bildiğim 8.000 yıl öncesinin Hacılar'ı şuracıkta... İlk

Nazım Ti

duğumuz doğrultuda ilerlemek istiyorsak, yarı aydının yenilik diye getirdiği yanıltmacaların karşısında uyanık olmamız gerekiyor."

Evet en azından 15-20 yıldır gineliyorum: Her dalıyla kültürümüzün bilincinde olmak, yüz yıl önceki evi, yüz yıl önceki feneri, yüz yıl önceki mobilyayı, yüz yıl önceki biçimi tıpkı tıpkısına yapmakla ya da ona benzemeye çalışmakla olmuyor. (Buna olsa olsa nostalji denilir.)

Gineliyorum, gineliyorum: Çağdaş olmadan çağımızın insanı olamadan, kültürümüzün, birikimlerimizin, hiç bir şeyimizin bilincinde olamayız. Gidin bakın Ayasofya'nın moru bile bin yıl önceki mor değil. Siz bu yüzyılın adamıysanız, Sultanahmet'in mavisi bile yirminci yüzyılın ikinci yarısında bir başka türlü.

almış, niçin ve nasıl dosyalayabilmişti kafasında? Buna neden gerek duymuştu, siz böyle bir soru sormaz mısınız?

Hasan Amca'nın, MEŞRUTİYETTE VURULAN GAZETECİLER isimli uzun bir yazı dizisini hatırlarım. Bir takım kirli eller bu metodu yazık ki, cumhuriyet tarihine de taşıdılar. En verimli çağlarında gazetecilerimiz, edebiyatçılarımız arkalarında dullar, yetimler bırakarak, kanlı kefenlerle göçtüler doyamadıkları dünyamızdan. Son tahlilde o cinayetlerin katilleri birer basit araçtılar, ebediyyen de lânetle hatırlanacaklardır. Asıl mesele, o tanıdığın kafasındaki kanlı örümcektir, yazarı kurbanlık koyun saymaktır. Öyleyse o örümcekleri bulmak, onlarla hesaplaşmaktır hüner. Ey sevgili okuyucular siz ne dersiniz? Mürekkeple değil, kanla yazılan sayfaların bedeli para olamaz. Yazar okur dayanışması halâ gündemde...

Onbirinci yüzyılda dünya kültür- yazın gelişmelerinin kısa kronolojisi

OBEN GÜNEY

GİRİŞ

İlk, Anadolu-Avrupa ilişkisi XI. yüzyılda olaylanıyor. Venedik, Piza tüccarları aracılığıyla gerçekleşiyor bu. Yani, kültürel kaygıdan yoksun, ticari ilişkiler. Oysa müslümanlık döneminin ilk yapıtını veriyor Karahan'lılar, Halk edebiyatıyla Saray edebiyatı arasında bir çatışma başlıyor. Karahanlıların Uygur- Karluk diliyle yazdıkları ve Türklerin "Hakaniye" diye çevirdikleri yapıttan önce, mutlu olmanın yollarını araştıran Yusuf Has Hacıba'nın 6500 beyitlik "Kutadgu Bilig" adlı dev kitabı vardır. XI. yüzyıl Karahan edebiyatı, Orta Asya dillerinde yazılan yapıtların etkisi altındadır. Ahmet Yesevi'nin şiirleri sofizme dönüktür. Etkilerini daha sonra "sofist kardeşliği" düşüncesiyle derinleştirecektir. Ama bu şiirler, halkın anlayacağı bir dilde yazılmıştır. Orta Asya ve Anadolu'da, sofist şiirlerin baş örneği olarak kalmıştır. Henüz saray eğlencelerinde "göstermelik" oyunlara, eğlencelere rastlanmıyor. Bu yüzyılın son yirmi beş yılında Süleymanşah Selçuk Soy devletini kuruyor. Bugünkü İznik'i başkent yapıyor. Ama Haçlıların akınlarıyla geri çekilmek zorunda kalıyorlar. O zamandan sonra, XI. yüzyılın sonunda başkent Konya oluyor.

DÜNYAYA BAKIŞ

XI. yüzyıl Avrupa'da Feodalizmin en güçlü olduğu dönem. "Üniversal Hristiyanizm" düşüncesiyle laik düşüncenin çatışması güçleniyor.

1. **FRANSA**: Feodalizm biçimleniyor. Ülke, küçük yönetim bölgelerine bölünüyor. Krallık çökmek üzere. Anarşi diriliyor. "Miles", "Cavalior" ya da "Chevalier" denen süvarilerin zenginlerden oluşmasını öngören bir anlayış yaygınlaşıyor. Orta Çağ damgasını vuruyor. Fransa'da da kiliseye dönük ve laik iki ana düşünce biçimleniyor. Bunların arasında şarkılı "Cluny"ler ve köylülerin alınteriyle yükselen ekonomik düzey. Orta Çağ, XI. yüzyıldan itibaren Skolastiğin emrine girdiğinde; genel olarak Fransa'da neoplatonizm, panteizm (yani "Tanrı, evrenin varlığı-herşeyin herşeyidir." düşüncesi) akımlarına yataklık eder. Skolastiğin aykırı yönünde "mistisizm Clairvaux'lu Bernard'ın öncülüğüyle yaygınlaşır. Bu dönemde ünlü Alberd, "Biyografi"siyle, "Heloise'a Mektuplar'ını yazar.
2. **Almanya**: XI. yüzyıldan başlayarak Almanya yöneticilerinin fiyaskosu, en önemli Avrupa olayı olarak görülmektedir. X. yüzyılda bu kıtanın en güçlü yöneticisi olan Otto'nun getirdiklerine bakarak, Almanya'nın bir "yönetim öncülüğü" yaptığı rahatça söylenebilir. Bütün devletler, Avrupa'nın alınyazısını "Alman yöneticilerin elleriyle amaca ulaşacağı kanısındadırlar. Ama yanılgı büyük olmuştur. Gene de XI. yüzyılda Alman politikası Avrupa'nın en güçlü politikasıdır. Kralların papa'larla yakın ilişkileri edebiyat alanında da etkilerini gösteriyor. Bu dönemde yığınla latince kitap ortaya çıkıyor. Bamberg'li Ezzo'nun şiirleri: "Ezzolied"ler, "Phisiologus", dünyaya eleştirici bir gözle bakan Roudlieb (kahramanın adı) gibi. Doğallıkla kiliseye iyice abanan "Himmel und Hölle" (Gök ve Cehennem ya da Cennet ve Cehennem) şeytanın devleti ve Tanrının devleti üstüne resimler...
3. **İTALYA**: Bu ülkede kilise kanatlarını germiş güneşe. Halk ışınları, kilisenin loşluğuna alacalık veren, kilise vitraylarından seyrediyor. Yazıcılık başlamamış daha. Elde bazı noter akt'ları var. VII-VIII. yüzyıllardan kalma. O da Latince. En eski şiir yapıtı ise Romence. XI. yüzyılda halk diline dönüşe tanık oluyoruz. Roma'da Saint-Klemens'in yıkıntılarında, Sardinya'da halk diliyle yazılmış, halk eliyle boyanmış yapıtlar çıkıyor.

★ ★ ★

4. **İSPANYA**: Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki savaşlar sürüyor. Ferdinand I. Kastilya ve Leon adlı iki Hristiyan prensliğini birleştiriyor. Sonraları Kastilya güçlenip Cyd'e kadar üstünlüğünü sürdürüyor. Alfons VI. sırasında Arap üstünlüğünü-dolayısıyla Müslüman kültürü etkileri - iyice zayıflıyor. Giderek Fransız prensleriyle birleşmeler Avrupa etkilerini İspanya'ya yayıyor.

★ ★ ★

5. **İNGİLTERE**: XI. yüzyılda düzyazı çoktan belli bir düzeye ulaşmıştır. O dönemden kalma bir sürü el yazmaları günümüze ulaşıyor. Özellikle Kutsal Kitap yazmaları... "Aelfryk" "Homiletik"ler (Grek: homiletikos= dinsel öğütlere ait, öğüt vermeye ait bilim, öğüt verme) yazıyor. Lanfranc'la Hristiyan kültürü edebiyatı başlıyor. Bec'deki Manastır Okulu ününü bütün Avrupa'ya yayıyor.

★ ★ ★

6. **RUSYA**: Aristokratlar kendi damgalarını vuruyorlar çağa. Henüz Sloven kültürü biçimlenmemiştir. Başlangıçtaki Norman etkilerini, giderek Sloven anlayışıyla bağdaştırmaya çalışırlar. Bu anlayış Bizans Kültürü alanında oluşur. Ama kısa bir süre sonra yabancı kültürler, Sloven dünya görüşü içinde eriyip kaybolur. Gene de XI. yüzyıldan söz ederken belli bir Rus yazınından örnekler vermek olanaksız.

★ ★ ★

7. **BİZANS**: Fransız düşünsel gelişimine yakın bir çizelgede ilerler. M. Psellos'un Platon ve Neoplatonizme dönük bilimsel düşünceleri ve kurduğu "Bizans Felsefe Akademisi" "Doğa Bilimleri" -nin gelişmesine öncülük eder.

★ ★ ★

8. **ÇEKOSLOVAKYA**: Ünlü "Kristiyan Destanı" yazılır. Ve estetik kaygı iyice ağır basıyor yapıtta. Bu yapıtta genel olarak dinsel görüş açısından yazarın kişiliğini içeren bir anlatım vardır. Arkasından Kosmas'ın "Chronica Boemorum"u geliyor. (Prag Kroniği). Mitik dönemden, yazarın son günlerine uzanan Çek Tarihi'dir. Yazıcılık çoğunlukla Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi XIII. yüzyılda gelişmeye başlıyor.

★ ★ ★

9. **YUGOSLAVYA**: Sırpların yönetimindedir. XI. yüzyılda. Slovenler, IX. yüzyıldan itibaren Alman boyunduruğu altındadırlar. (1918'e kadar sürer). Hırvatlar, Macarların yönetimine girmeye hazırlanmaktadırlar. Macarlar, İtalyanlar, Türkler yönetir güney Slovenya'yı. Türklerin etkisi büyür sonraları...

★ ★ ★

10. **ARAPLAR**: Daha VIII. yüzyılda "İlm an nücum" - "İlm at-tancim"i Hindistan'dan getirmişlerdir. Bu Sidhant'ın Arapçaya çevrilen bir astronomi yapıtıdır. Hellen-Mısır ortaklığı ile Aleksandra (İskender) Okulu'nu kuruyorlar. XI. yüzyılda etkilerden arınmış ilk Arap tıp kitabı çıkıyor. Bu alanda verilmiş yapıtların en önemlileri şunlar: "Dalil al-atıbba" (Doktorlara Klavuz) Mısırlı bir Yahudinin; "Al Kanun fi't-tıbb" (Tıp Kanunu) İbn Sina'nın...

★ ★ ★

11. **HİNDİSTAN**: Müslüman akınlarıyla geçirilen bir bunalım dönemi. Batısı, daha sonraları kuzeyi antibudist düşüncelere gebe. Epik düzyazı iki önemli destanı armağan ediyor. Hint Uygarlığı'na "Mahabharata" ve "Ramayana". Büyük, süregen anlatımları içeren "Brihatkatha" (Büyük roman) ve "Kathasarit-sagara" (Okyanus romanlar) XI. yüzyıla rastlıyor. Sanskrit diliyle yazılmışlardır. Aynı yüzyılda edebiyat değerleri ağır basan, daha çok okumak için yazılmış oyunlar göze çarpıyor. Örneğin Krişnamişra'nın oyunları... Oysa Hindistan'da ilkel tiyatro-dram sanatı M.Ö. 2000 yıllarına uzanmaktadır.

★ ★ ★

12 **ÇİN**: Sung İmparatorluğunun getirdiği barışı yaşamaktadır Çinliler. Tiyatro ise, dram sanatıyla birlikte XIII. yüzyılda gelişmeye başlamıştır. Ama büyük bir felsefesel gelişim görülmektedir. Ne ekonofizyanizm yönünde bir gelişimdir bu. Çang-Tsai evreni tanımlar ve "k" yani materyal deyimini sokar Doğu'nun Budist Konfiçyus felsefesine. İnsan bilgisini iki ana yapıya böler: Düşünceye ait ve düşünce üstü. Bu ise, materyalist dünya görüşüne ait bir açıklamadır. Materyalist görüş, bütünüyle ayrı bir karakter taşır. Kısacası: Antifeodal'dir. Böylesi bir düşünce XI. yüzyılın dünyasında çok önemli bir aşamadır.

★ ★ ★

13. **JAPONYA**: Mal sahibi derebeyleri zenginleşme hırsı içindedirler. HEİAN DÖNEMİ'dir. SHOEN'ler yani toprak sahipleri çoğalmaktadır. Deniz ticaretine el atılır. Hatta korsanlığa başlanır. Rahatça ileri sürebiliriz ki, Orta Çağ XIII. yüzyıldan itibaren başlamıştır Japonya'da. Tiyatro ve dram sanatının gelişmesi daha sonraki yüzyıllara rastlar...

★ ★ ★

14. **AZTEK'LER**: Asya, Avrupa, Afrika kıtalarının dışında Amerika'da önemli Yüksek uygarlıklar gelişiyordu bu dönemde. Büyük Aztek uygarlığının başlangıcını kuracak "Tottecatl" (Meksika'da) kültürü zirveye tırmanıyordu. Tottecatl bir tanrıydı. Aztek'lerin varoluşu da dine bağlı bir oluşumdu. Özel yaşamlarında ve devlet kuruluşlarında din, düzenleyici bir rol oynamıştır. Hemen hemen aynı yüzyılda biçimlenme savaşı veren bugünkü Illinois, X Iowa, Kansas, Tenessee, Michigan, Pensilvanya New York, Florida eyaletlerinde bir MAYA kültürü ortaya çıkar.

yazko **somut**
HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Yıl : 3
Sayı : 41/15
Tarih : 13 Mayıs 1983
Fiyatı : 50 Lira

S.S. Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi - YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Müdürü Erol Toy / Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asılyazıcı / Ankara Temsilci: Gülşen Karakadıoğlu / Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi, No: 17, Kat: 2, Cağaloğlu / Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K. 442 Sirkeci, İstanbul / Telefon: 22 78 45 / Abone Koşulları: 6 aylık: 1250 lira, 12 aylık: 2500 lira, 12 aylık: 2500 lira / Yurtdışı için iki katıdır. / İlan Koşulları: İlan sayfalarında santim/sütun: 800 lira, diğer sayfalarda santim/sütun: 1000 lira. (İlanlar için sütun eni 3 cm'dir.) / Dizgi, film, ofset hazırlık: Pano Grafik Tel: 28 15 90 / Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. / Dağıtım: Hürriyet Holding A.Ş.

YETİŞTİRME YURTLARINDA SEVGİSİZ BÜYÜYEN ÇOCUKLAR

İstanbul'da toplam yetiştirme yurdu sayısı 7. Bunların üç tanesi, 12-18 yaş arasını, iki tanesi 7-12 yaş arasını, biri 7-18 arasını, bir tanesi de 0-6 yaş grubundaki çocukları alıyor. Ülkemizdeki yetiştirme yurtları içinde 0-6 yaş grubunu barındıran kurumlarda 5000,7-18 yaş grubunu barındıran kurumlarda ise 12000 çocuk bulunmakta. Ertan Alkan ve arkadaşlarının konu üzerine yaptıkları bir araştırmayı veriyoruz.

Gelişme sürecinde her çocuk fiziksel ve ruhsal açıdan bakıma gereksinim duyar.

Toplumların geleceklerinin sağlam temellere oturtulması, refah içinde ileriye dönük, dinamik, bir hava kazanması, toplumu oluşturan kişilerin iyi yetiştirilmeleri ile olasıdır.

ERTAN ALKAN

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi, bütün çocukların herhangi bir ayırım gözetmeden belirtilen tüm haklardan yararlanmaları gerektiğini savunur. Çocuğun kişiliğinin tam ve dengeli bir biçimde gelişmesi için sevgi ve anlayışa gereksinimi olduğu, çocuğun anne ve babasının koruma ve sorumluluğu altında maddi ve manevi güvenlik içinde büyümesi gerektiği de yine aynı bildiride belirtilmektedir.

Gelişim süreci içinde her çocuk fiziksel ve ruhsal açıdan bakıma gereksinim duyar. Doğal koşullarda bu gereksinimlerine aile içinde doyum sağlar. Bazı çocuklar bu gereksinimlerini ailenin parçalanması, hiç bulunmaması veya olumsuz koşulların bulunması gibi nedenlerle karşılıyamamaktadır. Böyle durumlarda çocuğun aile ortamında karşılanamayan gereksinimi karşılamak devlet kurumlarına düşmektedir.

Toplumların geleceklerinin sağlam temellere oturtulması, refah içinde ileriye dönük, dinamik bir hava kazanması toplumu oluşturan kişilerin iyi yetiştirilmeleri ile olasıdır. Sorun böyle ele alınınca da, korunmaya muhtaç çocukların kişiliklerinin normal gelişmesi ve eğitimleri konusunda, toplumda gelecek endişesi taşıyan her bireye sorumluluk yükler.

Ülkemizde yürürlükte olan 6972 sayılı kanunun birinci maddesine göre, korunmaya muhtaç çocuk şöyle tanımlanır: Beden, ruh ve ahlaki gelişmesi tehlikede olup,

I- Anne ve babasız.

II- Anne ve babası belli olmayan

III- Anne ve babası tarafından terk edilen.

IV- Anne ve babası tarafından ihmal edilen, fuhuşa, dilenciliğe, alkollü içkiler ya da uyuşturucu maddeler kullanmaya veya serseriliğe, sürüklenme tehlikesine maruz kalan çocuklara Korunmaya Muhtaç Çocuklar denir.

Duygusal ve toplumsal etkileşim açısından sıcak aile ortamından yoksun olarak büyüyen çocukların durumu ayrı bir özellik taşır. Bu çocuklar yaşamlarının ilk yıllarından itibaren ilgi ve sevgi görmedikleri bir ortamda büyümeye başlarlar. Ve olumsuz çevre koşulları ile içiçe bir yaşam sürerler.

Ülkemizde Korunmaya Muhtaç Çocuklar (K.M.Ç.) için sağlanan eğitim ve koruma hizmetleri 4 yoldan gerçekleşmektedir.

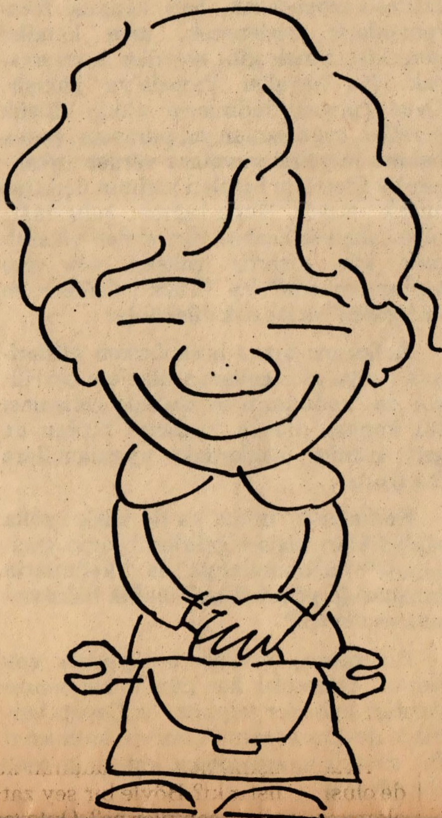
2- Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 7-18 yaş grubundaki çocuklar için kurulan çocuk bakım yuvaları.

3- Koruyucu aileler.

4- Evlat edinme.

En son rakamlar olmamakla birlikte, yurdumuzda 21 ilde 3030 kapasiteli 21 çocuk bakım yurdu, 59 ilde 16 bin kapasiteli 95 yetiştirme yurdu bulunuyor. Üzerinde önemle durulması gereken koruyucu aile ve evlat edinme yolları ise geri planda kalmakta... 1973-74 kayıtlarına göre koruyucu aile yanında korunmakta olan çocuk sayısı 381, evlat edinilen çocuk sayısı ise 11'dir.

27 Mayıs 1957 tarihli ve 6972 sayılı kararnameye göre K.M.Ç'ların varlığını haber alan zabıta memurları, devlet ve belediye memurları, muhtar ve vatandaşlar durumu en yakın mülki amire bildirmekle görevlidir. Mülki amir ise 0-6 yaş çocuklarını SSYB'ye 7-18 yaş çocuklarını MEB temsilcilerine havale eder. Temsilciler çocuğun korunmaya muhtaç olup-olmadığını araştırır ve bir dosya ile bölgenin en büyük mülki amirine gönderir. Mülki amir, rapora göre çocuğun bulunduğu sulh hukuk mahkemesine baş vurur. Mahkeme ise gerekli araştırmayı yapıp koruma kararını verir.

Bu çocukların yetiştirilmeleri Belediyelere ve il özel idarelerine verilmiştir. Bunlar da korumayı kurdukları tüzel kişiliğe sahip Koruma Birlikleri kanalıyla yapmaktalar. MEB ve SSYB bu kuruluşlara her türlü yardımı yapmakla yükümlü tutulmuşlardır. Belediyeler ve özel idarelerin ise bir yıl önceki bütçelerinin % 1'i oranında bu kurumlara katkıda bulunmaları gerekmektedir.

İstanbul İl sınırları içinde yetiştirme yurtlarında bulunan 12-18 yaş grupları arasında çocukların duygusal ve toplumsal gelismeleri konusunda yapılan incelemenin ortaya koyduğu bulgular ise şöyle:

Bu konunun kapsamına giren 4 yurttan Mevlanakapı Erkek çocukları, Atatürk Kız Y.Y. ve ona bağlı Muhtar Özkay Kız Yurdunun öğrencileri, Büyükçekmece Erkek Y.Y. ve Çatalca Erkek Y.Y 12-18 yaş grubu içindeki çocuk ve gençlerin (toplam 380) durumu incelenmiştir. Kendilerine önce, kişilik testi, (Curnell İndex ve Eyesenck Kişilik Envanteri) uygulanmıştır. Bu arada daha önceki yurt çocukları üzerinde yapılan incelemelerimiz sonucunda ortaya çıkan 49 sorudan oluşan bir soru cetveli de uygulanmıştır.

Özel Eğitim Müdürlüğünden alınan valilikten onaylı izin belgesi ile yurtlarda bir dizi çalışma yapılmıştır. Önce yurtlarda bakılan çocukların dosyaları tek-tek incelenmiştir. Yaşları, sosyal geçmişleri, korunmaya alınmalarının nedenleri, sağlık durumları ve aileleri hakkında (dosyalarda olduğu kadarı ile. Çünkü dosyalar genellikle boştu) ön bilgi edinilmiştir. Soru cetvelleri derneklere genellikle etüt odaları ve kütüphanelerde uygulanmış, denekler incelemeye tek-tek alınmış, incelemenin sağlıklı sürdürülebilmesi amacıyla, deneklerle dostça bir ilişki kurulmaya özen gösterilmiştir. Araştırma 3-3-1982'de ilk uygulamalar ile başlamış, ve 7 ayda sonuçlanmıştır.

TEZ BULGULARI

Tez bulgularının sonucunda deneklerin % 86'sının normal bir kişilik yapısına sahip olmadıkları saptanmıştır. Devlet tarafından korunmaya alınması gerekli görülen çocukların korunmaya alınmadan önceki olumsuz izlerine kurumun kötü koşulları da eklenince, çocuklarda normal kişilik yapısının gelişmesini beklemek hayalcilik olurdu. Yurttaki çocukların % 32'inin anneleri, % 15'inin babaları okuma-yazma bilmemektedir. Yine annelerinin, % 39'u, babaların % 47'si ilkokul mezunudur. Bu bulgular yurtlardaki çocukların öğrenim düzeyleri düşük ailelerin çocukları olduğunu gösteriyor. Bunların % 53'ünün kardeşlerinin halen koruma altında bulunmaktadır. % 4'ünün de kardeşlerinin de daha önceden koruma altında olduğu saptanmıştır. % 53'ünün karşı cinsten arkadaşı olmadığı gibi, % 74'ünün de cinsel konuda bilgisi yetersizdir.

Deneklerimizin % 52'sinin cinsel konulardaki bilgilerini arkadaşlardan, % 62'sinin arkadaş-sinema-genel üçlüsünden % 27'sinin kitaplardan aldıkları saptanmıştır. Okunan kitapların çoğunun bilimsel nitelikte olmadığı göz önünde tutulmalıdır. Cinsel eğitimin yetersiz olması, karşı cinsle ilişkinin başladığı dönemlerde karşı cinsten uzak, yalıtılmış bir ortamda bulunmaları onların yaşamlarının ileriki dönemlerinde, normal ilişki kuramamalarına neden olmaktadır. Bilimsel cinsel bilgi kaynaklarından yoksun büyüyen bu çocuklarda cinsel konularda saplantılar, yanlış yargı ve tavır alışlar görülmektedir.

Yetiştirme yurtlarındaki çocukların % 59'unun yurttan çıktıktan sonra ne yapacaklarını bilmedikleri saptanmıştır. Yurdun içinde bulunduğu şartlarda çocuğa herhangi bir gelecek fikri vermekten uzaktır.

Deneklerimizin % 44'ü yurt içinde herhangi bir sorunlarının olmadığını belirtmekteler. Korunmaya alınma nedenleri arasında önemli bir etken olarak ortaya çıkan maddi olanak yetersizliği çocukların yurtlardaki maddi olanakları yeterli bulmalarına neden olmaktadır. Yurtta karşılaşılan sorunlar arasında ilk sırayı % 21'lik grup öğretmenlerinin tavırları gösterilmiştir. Grup öğretmenlerinin eğitim düzeyi bizce, yurt öğretmenlerini tayininin temelden değiştirilmesi gerekecek kadar, düşüktür. Acil çözüm getirilmesi gereken sorunlardan biri de, Atatürk Yetiştirme Yurdu'nda iken burada kalan kız çocuklarından öğrendiğimiz, yurt idaresi ve bazı öğretim görevlilerinin içkili olarak gündüz ve gece etüt ve derslerde olmalarıdır. Kız yurtlarında bu olaylar üzerine önemle gidilmesi gereken ciddiyettedir.

Deneklerimizin % 32'sinin yurttan kaçtıkları belirlenmiştir. Kaçış nedenleri önemine göre şöyle; % 38 ev özlemi, % 18 dayak yeme korkusu, % 18 gezme isteği sayılabilir.

Deneklerimizin % 41'i çevre ilişkilerinde karşılaştığı sorunları olduğunu belirtmekteler. Peşin hükümlü davranma, küçük görme, kimsesiz olma ve acıyarak davranma çevre ile ilişkilerde karşılaştıkları en önemli sorunları olarak gözükmektedir.

Çeşitli nedenlerle okuyamadıkları ve bir meslek sahibi olmaları gerektiği için kız çocukların Atatürk Y.Y.'da, erkek çocuklar Mevlanakapı Y.Y'da bulunmaktadır.

Çalışması gereken % 71 oranındaki çocuktan, % 38'i kunduracılık ve sayacı yanında, çırak. % 12'si trikotaj ve konfeksiyon işinde çırak, % 8'i vasıfsız işçi. % 8'i fabrika işçisi olarak çalışmakta. Çocukların % 23'ü işsizdir. Yurtta kalıp, çalışan çocuklar, çalıştıkları yerlerde iş güvenliğinden yoksun, Sendikasız ve sigortasız çalışmaktalar. Çıraklık statüsünün işverenlere sağladığı avantajlar nedeni ile çırak olarak alınan çocuklar, uzun süre bu statüde tutulmakta, kalfa ve usta yapılmamakta, hatta uzun süreler ayak işlerinde çalıştırılmaktadırlar.

Bu sonuçlar meslek öğrenimi için gönderilen çocukların bulunduğu bir yurt olan Mevlanakapı Yetiştirme Yurdu'nda hiç bir mesleki eğitimi yapılmadığı ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre deneklerimizin topluma faydalı bireyler olarak yetiştirilmeleri için gerekli olan okul, ilgi, eğitim ve uygun çevre koşullarından yoksun oldukları ortaya çıkmaktadır.

Doç.Dr. Kayıhan Aydoğmuş:

"SAĞLIKLI BİREY SAĞLIKLI TOPLUM"

İstanbul Tıp Fakültesi, Çocuk Psikiyatrisi öğretim görevlilerinden Doç. Dr. Kayıhan Aydoğmuş, verdiği bir konferansta önemli bir eğitim

dır. Bunlardan da önemlisi, bu yayınlarda çocuk ve genç için benimseme

Kültür farklılıkları arasında kalan bir kişinin hangi değer

1- Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı, 0-6 yaş grubundaki çocuklar için kurulan çocuk bakım yuvaları.

Mehmet Oğuz Gürel

Bir Örnek Olay

Bakırköy 2. Sulh Hukuk Mahkemesi'nin 23-3-1982 tarihli kararı ile 3'ü erkek beş kardeş yaşlarına uygun yurtlara yerleştirilmişlerdir. Korunmaya muhtaç oldukları ve bu nedenle yurtlara yerleştirilmeleri gereği kararına gerekçe olarak ise; babanın vefat etmiş, annenin yerinin belirlenememiş olması gösterilmiştir. Bu işlemler için başvuran kişi ailenin oturduğu apartmanın yöneticisidir. (Çocuklar mahkeme kararından 5-6 ay kadar önce encümen kararı ile misafir olarak yurtlara gönderilmişti.) En büyük iki erkek kardeş Mevlanakapı Yetiştirme Yurduna, en küçük kız kardeş Bakırköy Site Çocuk Yuvasına, biri kız olan diğer iki kardeş ise Küçükyalı Yetiştirme Yurduna yerleştirilmiştir.

AİLE DURUMLARI

ANNE: İstanbul'lu. Ortaokulu bitirdikten sonra 18 yaşında, çocuklarının babası ile evlendiğini söylemiştir.

BABA: Kars'lı. 2 Şubat 1982'de vefat etti. Bakırköy'de bir emlak alım-satım bürosunun başında bulunmaktaydı. Lise mezunu ve 4 erkek kardeşi var.

Çocuklar: Bu evlilikten olan 5 çocuk var. 15 yaşında bir erkek çocuk (Bir grafik sanatlar atelyesinde çalışıyor.) 14 yaşında bir erkek çocuk. (Bu yıl orta okula başladı.) Bir kız çocuk (Atatürk Yetiştirme Yurdunda) 13 yaşında. Orta bire gidiyor. 10 yaşında bir erkek çocuk Küçükyalı Yetiştirme Yurdunda kalıyor. İlkokula gidiyor. Bir de 4 yaşında Bakırköy Çocuk Yuvasında kalan bir kız çocuk var.

Çocukların amcaları: En büyük amca Kars'ta. Evli, iki çocuğu var. Orada aileye ait olan arazilerle ve ticaretle uğraşıyor. En küçük amca İstanbul'da kürk ticareti ile uğraşıyor. (Kendine ait imalathanede.) Evli ve bir çocuğu var. Diğer iki amcadan biri lise mezunu İstanbul Beşiktaşta oto alım-satımı ile uğraşıyor. Ötekide galeri sahibi.

ÇOCUKLAR YETİŞTİRME YURDUNA NASIL GELDİ?

Babanın ölümünden kısa bir süre sonra (annenin antikacılık yapan babası da ölüyor. Yaşamlarını aynı düzeyde sürdürmeleri sonucu ailenin ekonomik durumları giderek bozuluyor/Babanın ölümü sırasında çocuklar, en büyükleri ortaokul 1, ikincisi ilkokul 5, en büyük kız ise ilkokul 3'e gitmektedir. O yıl çocuklar bir üst sınıfa geçmiş, en küçükleri de ilkokula başlamıştır.) Annenin amcalarla anlaşamaması ve ekonomik durumlarının iyice bozulması sonucu, anne ortadan kaybolmuştur.

Ortaokula giden büyükler ikinci dönem başında okulu bırakmış, bir süre komşuların da yardımı ile küçük çocuklar okula devam edebilmiştir. En küçük çocuğa da yine kardeşler tarafından bakılmıştır.

Anneleri geriye dönmeyince çocuklar apartman yöneticisi tarafından amcalarına teslim edilmiştir. Amcalarından büyük olan erkekleri, küçük olan da kız çocukları yanlarına almışlardır. Ancak çocuklar amcalarının yanında yeterli bakımı ve ilgiyi görememiştir. Hatta, apartman yöneticisi çocukların amcalarının yanında kötü muamele gördüklerini, dayak yediklerini söylemiştir. Bu durum bir iki ay kadar sürdükten sonra amca eşleri çocuklara bakmak istememiş, bunun üzerine çocuklar apartman yöneticisinin yardımı ile yurtlara yerleşmiştir.

Bu arada anne ile bir bağlantı sağlanabilmiş ve "neden çocuklarını terk ettiği" sorulmuştur. Buna annenin yanıtı "kocam öldükten sonra ekonomik durumumuz bozuldu. Çocukların amcalarının durumu oldukça iyidir. Çocuklara daha iyi bakarlar umudu ile onlara bırakarak terk ettim" olmuştur.

YURTLARA YERLEŞTİKTEN SONRA NE OLDU?

Yurtlara dağıldıktan sonra, iki-üç ay kadar bir süre için kardeşlerin birbirleri ile ilişkisi kesilmiş, Mevlanakapı Yetiştirme Yurdu'nda çalışmalarımız sırasında bu kardeşlerin birbirleri ile bağlantıları kurulmuştur. Bu arada annelerinin de ortaya çıkması ile, kardeşler her hafta bir araya gelmeye başlamışlardır.

İki büyük kardeşin Sultanahmet Endüstri Meslek Lisesi'nde açılan Elektrik Tesisat Bölümüne kaydı yapılarak devamı sağlanmıştır. Bunlar kursu iyi derece ile bitirmişler, bu arada yurttaki boş zamanı değerlendirme çalışmalarına da katılmışlardır.

Mevlanakapı Yetiştirme Yurdundaki bir diğer çalışmamız olan, "Ferdi Hal Çalışması" için de bu iki kardeşi denek olarak almıştım. Geçmiş yaşamlarını araştırarak, sorunlarının çözümünde yardımcı olmaya çalıştım. Özellikle Gedikpaşa semtinin olumsuz iş koşullarına düşmemelerini sağlamaya uğraştım. Onların içinde bulunduğu durum için koyduğumuz teşhis ise şöyle idi: "bir-iki yıl gibi bir süre içerisinde babanın ölümü, eski aile ortamlarının bozulması, annenin evden kaçması ve kendilerini istemeyen bir amca ve yenge yanında kalmak zorunda olmaları, tamamen kendilerine yabancı olan bir yurt ortamında yaşamaya başlamaları, kendilerini terkedilmiş bir kişi olarak görmelerine neden olmuştur. Kendilerine ve yakınlarına, duydukları güven sarsılmıştır. Bu olaylar onları uzun süre olumsuz yolda etkilemiş ve duygu dünyalarında yaralar açılmasına neden olmuştur.

sorununa değindi: "Okul döneminde çocuk ve gençlerde görülen uyum ve davranış bozuklukları."

Doç. Aydoğmuş ile bu konu üzerinde yaptığımız görüşmeyi sunuyoruz...

TANZER OKUR

Çocuk veya gencin içinde gelişeceği toplumun sağlıklı olmasının gerekliliği üzerinde durmuş ve bunun davranışlar üzerinde etkin rol oynadığını belirtmiştiniz. "Toplumun sağlıklı olması"nı biraz açar mısınız?

"-Ruh sağlığı açısından sağlıklı olması kast ediliyor burada. Temelinde kültürel seviyenin belirli bir düzeyin üzerine çıkması, sosyo-ekonomik şartların yeterli düzeyde olması, insanlar arası ilişkilerin mümkün olduğu kadar olaysız sürmesi yatıyor. Ve hepsinden önemlisi toplumun düzenini sağlayan kuralların (geleneklerin, göreneklerin, yazılı kuralların, yani kanunların) tatbik edilebilirliği... Ayrıca, bunlara toplumun büyük çoğunluğu uymalı. Bir çok ülke bunu sağlamış durumda. Toplum anarşi içinde olduğunda bu, çocuk için de zararlı..."

Kin gütme olayının bir sonucu olarak, çocuk veya genç, ülkemizin bazı yörelerinde adam öldürmeye zorlanıyor. Bunu gerçekleştirmediği takdirde saygınlığı azalıyor. Buradaki adam öldürme eylemini, çevresel-kültürel koşulları göz önüne aldığımızda, bir davranış bozukluğu olarak ele alabilir miyiz?

"-Kan gütmede suça yönelme, hatta adam öldürme şüphesiz ki, ağır bir davranış bozukluğudur. Ancak, olayın cereyan ettiği yörede geçerli olan bazı toplumsal değer yargıları kan gütmeyi doğal hale getiriyor. Bunu yapmayan kınanıyor, horlanıyor. Buradaki adam öldürme, asıl büyük toplum için geçerli olan kurallara, değer yargılarına, dini inançlara ve insan haklarına aykırı olması nedeniyle ağır bir davranış bozukluğudur. Davranışın onayının toplumun tümünce veya çoğunluğunca geçerli olması lâzım."

"Kültür şoku" (farklı değer yargılarının, görüşlerin, inançların vs. çatışması) nun insan davranışı üzerindeki etkileri?

"Kültür farklılıkları arasında kalan bir kişinin hangi değer yargısına göre topluma uyum sağlayacağı bir sorundur. Kişi çoğu zaman bocalar. Üst benliği hangi kültürün daha çok etkisi altında kalmışsa kişiyi ona doğru iter. Fakat ailesi veya yakın çevresindeki kişilerle etkileşimi sırasında super egosuna gelen farklı etkiler kişideki tedirginlikleri devam ettirebilir. Bu da sıkıntı kaynağıdır. Sıkıntıdan kurtulabilmesi için bir savunma olarak; ya ait olduğu esas kültürü, ya da içine yeni girdiği, yabancı olduğu kültürü kısmen veya tamamen inkâr edecek veya kötüleyecektir. Kısmen de her iki kültürün bazı değer yargılarını benimseyerek kullanacaktır."

Kitle iletişim araçlarının insan davranışı üzerindeki etkisini göz önüne alırsak, çocuk ve gençlerde daha çok hangi uyum ve davranış bozukluklarının ortaya çıkmasında rol oynuyor?

"-Bu araçların verdikleri uyarıların şiddet, saldırganlık gibi alanlarda çocuğu travmatize ederek (zedeleyerek) olumsuz etkilemesi mümkündür. Ayrıca uyarıların belirli bir oranda tatmini gerektirmesi ve bu tatmin sağlanmazsa tedirginlik doğabileceği unutulmamalı- örneklerinin bulunmasıdır. Olumlu ve olumsuz kişilik modelleri olarak çocuk (veya genç) tarafından kabul edilmesinin risk ve faydaları titizlikle hesap edilmeli. Bazı yayınlar patalojinin çekirdeğini de oluşturabilmekte... Yayınlar pedagog, psikolog ve psikiyatrlarda oluşan bir kuruldan da geçmeli, bu uzmanların da görüşü alınmalı..."

Uyum veya davranış bozukluğu gösteren bir çocuk veya gencin anne-babasına önerileriniz ne olabilir?

"-Anne-baba çocuğun gelip geçici uyum güçlükleri ve tepkileri göstermesinin doğal olduğunu bilip, bunları sabır ve anlayışla karşılamalı, ayrıca, iyi davranışlara çocuğu yavaş yavaş kanalize etmelidir. Hemen ceza ve horlama yoluna gidilmemeli. Öğretmen de anlayışlı, sıcak, şevkatli, sevgi dolu bir yaklaşımda bulunmalı. Ama çocuğun disiplin kurallarını veya terbiye kurallarını aksatmadan sürdürmeyi de sağlamalı."

yargısına göre topluma uyum sağlayacağı, bir sorundur. Kişi üst benliği daha çok hangi kültürün etkisi altında kalmışsa ona doğru eğilim gösterir.

Demokrasiye nasıl geçilir?

HAKAN FEYYAT

Öğrenciler, temsilcilik kurumunu içi boş, kof bir kavram olarak algıladıklarından seçimlere katılmayı bir yük olarak kabul ediyorlar.

Geçtiğimiz günlerde Kredi ve Yurtlar Kurumu'na bağlı tüm yurtlarda "öğrenci temsilciliği" seçimleri yapıldı. Bu seçimler basına, sandık başlarında oluşan uzun kuyruklar şeklinde yansıyınca, bunca ilginin ansızın nasıl oluştuğunu merak edip bir araştıralım dedik. İşte o zaman basına yansıyan bu fotoğrafların yanıltıcı olduğunu gördük. Hiçbir yurtta seçimlere katılım, mevcut kontenjanların yarısına, yani % 50'ye dahi ulaşmamıştır. Üstelik de bir kısım yurt idarecilerinin (Vezneciler Kız Yurdu'nda olduğu gibi) oy kullanmayanların yurtlardan dışarıya çıkmalarını yasaklamalarına rağmen...

Fakat sonuçta, öğrencilerin büyük bir bölümü güzel havayı yeğlemişlerdi!

Kız Öğrenci Yurtları	Mevcut	toplam oy	Katılım %
VEZNECİLER	1361	614	45,1
ÇEMBERLİTAŞ	966	161	16,6

Erkek Öğrenci Yurtları	Mevcut	toplam oy	Katılım %
ATATÜRK ÖĞRENCİ SİTESİ	3100	1006	32.45
APDİ İPEKÇİ	1200	569	47,4

Peki yurtlar gibi öğrencilerin içiçe yaşadığı, ortak sorunları paylaştığı, oldukça yoğun kaynaşma ortamı olan bu yerlerde öğrenciler niçin, ortak sorunlarını dile getiren ve yurt yönetimine de katılması gereken temsilcilerini seçme konusunda kayıtsız kalıyorlar?

Gözlemlerimize göre birincisi, seçime katılanların büyük bir bölümü adaylarını ya hiç tanımamaktalar ya da yalnızca isimlerini bilmekteler. Zira adayların seçimden önce kendilerini tanıtıcı çalışma yapmaları yasak. Yalnızca seçimlerden birkaç gün önce (idare tarafından da haklarında gerekli soruşturma yapılıp onaylanan) adayların birer adet vesikalık fotoğrafı ile beraber doğum yer ve yılını belirten bir kâğıt yurt girişine asılmış. Tabii öğrencilerde bu fotoğraf ve nüfus kağıdı suretlerine bakarak oylarını belirlemeye çalışmışlar. Sonuçta da yalnız okul, şehir, isime duyulan ilgi attıkları oyları yönlendirmiş. Örneğin; katılımın en düşük olduğu Çemberlitaş Kız Yurdunda seçime katınların bir bölümü adaylarını hiç tanımadıklarını yalnızca "Sevinç" ismi hoşlarına gittiği için oy verdiklerini söylemekteler. Bakalım bu konuda Çemberlitaş Kız Yurdu temsilcisi Sevinç Yeşiltaş neler söylüyor: "**...Seçimlerden birkaç gün önce arkadaşlarım seçim yapılacağını söylediler ve adaylığımı koymamı önerdiler, ben de koydum. Temsilcilik ve işlevleri konusunda hiçbir bilgim yoktu... Temsilciler yurt yönetimine katılabilirler, fakat benim bu konuda bilgim yoktu. Daha doğrusu kendimi bu konuda bilgili hissetmiyorum. Arkadaşlar sorunlarını bana iletsinler ben de yönetime ileteyim. Zaten arkadaşlar sana oy verdik niye sıcak suyumuz akmıyor" diye takılıyorlar. Ama idare, görevlerimiz konusunda hiçbir şey söylemediği için ben de herhangi bir öğrenci gibi gidip bunları idareye söylüyorum... Arkadaşların niçin bana oy attıklarını bilemiyorum. Ama bir kısmı yurt girişine asılan resmimi beğenmişler, en güzel benimki çıkmıştı herhalde. Bir de ben Artvin'liyim, memleketten dolayı daha doğrusu Karadenizliler beni tutmuş olabilirler...**"

Temsilcilik seçimlerine katılımın en düşük olduğu Çemberlitaş Kız Yurdunda seçime katılanların bir bölümü adaylarını hiç tanımadıklarını, yalnızca "Sevinç" ismi hoşlarına gittiği için oy verdiklerini söylemekteler.

"TEMSİLCİLİK GÖREVİMİ 1985'E KADAR YÜRÜTECEĞİM"

Seçimlere katılmayan öğrencilerin büyük bir kısmı, temsilcilik kurumunun sağlıklı bir şekilde çalıştırılacağına inanmadıkları için, seçime katılmadıklarını söylemekteler. Ardından şunları ekliyorlar: "Yurtlar öğrencilerle idarecilerin aynı yapıda yer aldıkları birimlerdir. Öğrenciler sorunlarını istedikleri zaman idareye iletebilirler. Kaldı ki, Kredi ve Yurtlar Kurumu, Bölge Müdürlükleri ve idareciler bu sorunları çok iyi bilmekteler. Amaç bunlara çözüm bulmaksa, önce bilinen sorunları çözüme kavuştursunlar. Öğrenci temsilcisi seçiminden sonra öğrencilerin tek tek sorunlarını iletmeleri engellenecek, temsilciler aracılığı ile yeni bir bürokratik engel daha eklenecektir."(*)

Öte yandan birçok öğrenci seçimlerin birer formaliteden başka birşey olmadığını iddia etmekteler. Seçimlerde sandık başında bulunan öğrenciler idare tarafından görevlendiriliyor. Oyların sayımı ise idareciler ve idarecilerin tespit ettikleri öğrenciler tarafından yapılıyor. Bu noktada da seçim sonuçlarının ne kadar sağlıklı olduğu tartışılır.

Sonuç olarak; öğrenciler temsilcilik kurumunu yalnızca içi boş, kof bir kavram olarak algıladıklarından, işlevi olmayan bir kurum için seçimlere katılmayı bir yük olarak kabul ediyorlar. Temsilciliğin işlevinin ne olacağı şeklindeki soruyu genellikle yurt idarecileri de yanıtsız bırakıyorlar. Bu konuda son sözü seçime katılma oranının en yüksek olduğu Apdi İpekçi yurdu temsilcisi Nazım Özdemir'e bırakıyoruz: "Seçildik ama henüz temsilcilik, işlevleri konusunda aydınlanmış değiliz. Şu anda temsilcinin olması ile olmaması arasında pek bir fark yok. Bu konuda çeşitli taleplerimizle birlikte görüşmek için yurt idaresine gittik, ama aldığımız yanıt 'seçildiniz ama yurt idaresi ile hiçbir ilişkiniz yoktur, Sonbahar'da Ankara'da yapılacak yurt temsilcileri toplantısına katılacaksınız' oldu. Daha doğrusu seçilmiş olmak için seçildik..."

HAY ALLAH! DEVRİM OLMUŞ, BEN HALA SABAHLIKLAYIM!

Nicole Hollander

İÇİMDE KALMIŞTI

Ev işleri de kadın işi. Aksatmaya hiç gelmez, her gün yemek, bulaşık, ortalık, çocuk. Bunlardan yararlanan iki kişi, yapan tek kişi.

. Yani açıkça deniyor ki ev işleri ağır işlerdir, erkekler kadınların yükünü hafifletmek için "yardım" ederlerse daha az vıdı vıdı olur. Yoksa kadın vıdı vıdı etmekte haklı mı görülüyor ki "mutlu olmak" isteyen erkeklere yardım etmeleri öneriliyor

STELLA OVADİA

Milliyet Gazetesinin eski bir sayısında -13 Ocak 1982- baş sayfada güzel bir kadın resmi ve yanında siyah üstüne kocaman puntolarla yazılmış başlık: "Türk kadınlarına kötü örnek oluyor". Ve yine büyük puntolarla "Şener: Kadınlarımız Pamela gibi gönül eğlendirmek için çalışmamalı" alt başlığı.

"BİLİRSİN, KADINLARI SEVERİM"

Gazete kupürünü gördüğümde ilk aklıma gelen, çocukluğumun dört motorlu Pamela'sı oldu. Galatasaray'da bir pavyonda dansözlük eden Pamela... Sonra haberin ve verdiği demeçte "kadınlar aile onurunu kırıcı bir işte olmamak kaydıyla çalışabilecekler" diyen Medeni Kanun Düzenleme Komisyonu Başkanı Şener'in Dallas filmindeki Pamela'dan söz ettiğini anladım. Bütün demeci okuyunca, o zamanlar Milliyet'te çalışan Ç. Altan'ı arayıp bu yazıya ilişkin ne düşündüğünü sordum, bir şeyler yapmasının doğru olacağını söyledim.

"Bilirsin, kadınları severim" diye cevap verdi. Kadınları sevmek iyi de, nasıl sevmek?... O başka konu, bir gün değinmek gerekecek. Tanınmamış- kadın halimle Milliyet'e kendi düşündüklerimi yazamadım o zaman. İçimde kalmasın diye aktarıyorum:

"Evli kadınlara eşlerinden izin almaksızın çalışma hakkı getirmek," kuşkusuz sevindirici bir kaygı. Ancak önemli iki kaydı var bu hakkın: aile onurunu kırıcı bir iş olmaması, kadının ev işlerini aksatmaması.

AKSATMAYA HİÇ GELMEZ

Onur anlaşılan aile onuru, o da erkekte var. Kadında olsa gidip "onur kırıcı" bir iş seçmezdi. Ev işleri de kadın işi.

Aksatmaya hiç gelmez, her gün yemek bulaşık, ortalık, çocuk. Bunlardan yararlanan iki kişi, yapan tek kişi. Ama pek de tek sayılmaz, "karısı meşgul olurken ona yardımcı olması, yemek ve sofra kurmada görev paylaşması" erkeği "kılıbık" kılmayacağına göre ve "mutlu olmak istiyorsa" erkeklere de tavsiye edildiğine göre... Yalnız tavsiyenin devamı var: "Tabii bunları söylerken erkek otursun, bulaşık, çamaşır yıkasın, çocuk bezlerini toparlasın demiyoruz." Zaten aynı günlerde bir yargıtay kararı bu işlerin "ağır işler" olduğunu ve erkeklerden istenmeyeceğini açıkça bildirmişti...

DAHA AZ VIDI VIDI OLUR...

Yani acıkça deniyor ki ev işleri ağır işlerdir, erkekler kadınların yükünü hafifletmek için "yardım" ederlerse daha az vıdı vıdı olur... Yoksa kadın vıdı vıdı etmekte haklı mı görülüyor ki "mutlu olmak" isteyen erkeklere yardım etmeleri öneriliyor?

Erkeklerin de ev işlerinde **sorumluluk** yüklenmeleri, yardım değil de işin doğru dürüst paylaşılması akla bile gelmiyor.

Bu engeller aşılıp kadın çalışınca, alacağı ücret "gelir harmanı" oluşturacak. "Aile bütçesi"ne gidecek gelir. Acaba bu , kullanım kararlarını da aile adına kocanın yükleneceği anlamına mı geliyor?

Kadına düpedüz emek gücü gibi bakılıyor, emek gücünün sahibi de emek veren değil "aile bütçesi."

BU HAYALLER PAMELA'YA YAKIŞIR

Zaten aile bütçesi zorlamasa çalışmaya ne gerek var "hayır kurumları" dururken. "Türk kadını"na bu yakışır. Dallas'ı seyredecek, batı kopyesi fotoromanlarla beslenecek, ama kendini gerçekleştirmek gibi hayaller kurmayacak. Bu hayaller Pamela'ya yakışır. Oysa çalışan kadınların aldığı düşük ücretler, çoğu zaman yol parasına, çocuk bakımı için özel yuvalara verilen taksitlere ev işleri için tutulan kadının ücretine ancak yetiyor. Buna rağmen çalışanlar, niye çalışıyor acaba? Sırf evden çıkabilmek için dışarda çalışan yok mu toplumumuzda? Ya "Türk" değiller ya da "gönül"lerine çok düşkünler...

Kalkınma hızını hesaplarken gözlerimiz İtalya gibi gelişmiş ülkelere çevriliyor da, kadınların ev dışında çalışması söz konusu olunca, nedense bizden de geri kalmış ülkelerdeki uygulamalara bakıyoruz.

Kadınların "miras ya da başka yolla sağladıkları kişisel gelirlerini evin geçiminde" kullanmalarına da "kadınların kazanacağı yeni haklar" olarak bakılmasına ne demeli?

Bu demeç verileli bir yıldan çok oluyor. Gazeteler her gün buna benzer yazılar, haberler yayımlıyor. Cevap vermeye devam edelim, içimizde kalmasın! Biz sürekli uyarmadıkça kimsenin oralı olacağı yok.

. "Evli kadınlara eşlerinden izin almaksızın çalışma hakkı getirmek", kuşkusuz sevindirici bir kaygı. Ancak önemli iki kaydı var bu hakkın: Aile onurunu kırıcı bir iş olmaması, kadının ev işlerini aksatmaması. Onur anlaşılan aile onuru, o da erkekte var.

Türk kadınlarına kötü örnek oluyor

Şener: Kadınlarımız Pamela gibi gönül eğlendirmek için çalışmamalı

● Medeni Kanunu Düzenleme Komisyonu Başkanı, "Ailenin onurunu kırıcı bir işte olmamak koşuluyla kadına çalışma özgürlüğü sağlanacak. Amacımız kadının aile bütçesine katkısını sağlamaktır. Halbuki Pamela bütçeye katkı olsun diye çalışmıyor" dedi

Haberi 6. Sayfada

KADINLARIN KAZANACAĞI YENİ HAKLAR

● İsimlerden sonra gençkızlık soyadlarını kullanabilecekler
● Kadınlar, aile şerefini zedelemeyecek işlerde, ev işlerini aksatmamak koşuluyla kocalarından izin almaksızın çalışabilecekler
● Kadınlar miras veya başka yolla sağladıkları kişisel gelirlerini, evin geçiminde kullanacak, böylece "gelir harmanı" oluşturulacak
● "Kılıbıklık" anlayışı değişecek, çalışan karı-kocaların ev işlerine ortak olması hükmü getirilecek
● Bir yıl ayrı yaşayan çift boşanabilecek
● "Aile reisliği"ne açıklık getirilecek, kadın-erkek aileyi ortaklaşa yönetecek

ŞENER: «KADINLARIMIZ PAMELA GİBİ GÖNÜL EĞLENDİRMEK İÇİN ÇALIŞMAMALI»

Medeni Kanunu Düzenleme Komisyonu Başkanı, "Ailenin onurunu kırıcı bir işte olmamak koşuluyla kadına çalışma özgürlüğü sağlanacak. Amacımız kadının aile bütçesine katkısını sağlamaktır. Halbuki Pamela bütçeye katkım olsun diye çalışmıyor" dedi

Şener, mutlu olmak isteyen erkeklerin eşlerine yardım etmeleri gerektiğini söyledi

"Medeni Kanun Düzenleme Komisyonu" Başkanı Esat Şener, Medeni Kanun'da değiştirilmesi öngörülen 435 maddeden 250'sinin görüşüldüğünü belirterek, "Bugüne kadar aile müessesesi, özellikle karı-koca ilişkileri konusunda açıklık getirici maddeler üzerinde yoğun çalışma yapıldığını" söylemiştir. Şener, kadının çalışma özgürlüğü ile ilgili maddeye değinerek, "Kadına çalışma özgürlüğü sağlanacaktır. Bu suretle kadın, eşinden izin almaksızın ailenin onurunu kırıcı bir işte olmamak ve ev işlerini aksatmamak koşuluyla, serbestçe çalışabilecektir" demiştir.

GELİR HARMANI

Komisyon Başkanı Şener, bu bilgileri verirken TV'nin ünlü dizisi "Dallas"taki "Pamela"dan yakınmış, yarattığı tipin Türk kadınlarına kötü örnek olduğunu öne sürerek, şunları söylemiştir:

"Kadın serbestçe çalışsın derken amacımız, onun da aile bütçesine katkısını sağlamaktır. Başka bir deyişle (gelir harmanı) oluşturmaktır. Halbuki toplumumuzun dikkatle izlediği Pamela tipi, bütçeye katkı yerine, gönül eğlendirmek için çalışıyor. Türk kadını maddi ihtiyaç dışında faaliyet göstermek mek istiyorsa, gönül eğlendirmek için değil, hayır kurumlarında çalışmalıdır."

Esat Şener, daha sonra, "Aile reisi kadın da olabilir" görüşü gibi, "Yanlış değerlendirmelere yol açmaması" dileğiyle, "kılıbıklık" konusunun, yeni düzenlemelerdeki yerini söyle...

"Toplumumuzda yanlış değerlendirilen bir konu var. Bu hepimiz için geçerli, adına da (kılıbıklık) deniliyor. Medeni Kanun'da yaptığımız yeni düzenlemelerle buna da açıklık getiriyoruz. Bir kocanın karısı meşgul olurken ona yardımcı olması, meselâ çocuğuna bakması kılıbıklık değildir. Ayrıca, çalışan karı-kocaların ev işlerinde özellikle, yemek ve sofra hazırlama görevlerini paylaşmaları gerekir. Tabii bunları söylerken, erkek otursun bulaşık, çamaşır yıkasın, çocuk bezlerini toparlasın demiyoruz."

Esat Şener, bunları söyledikten sonra, erkeklere seslenerek, "Mutlu olmak istiyorsanız eşinize yardım edin" diye bir de öğütte bulunmuştur.

KADIN LEHİNE

Kanun değişikliklerinde özellikle kadın lehine yenilikler olduğunu belirten Şener, "Karı-kocanın aileyi ortaklaşa yönetme ilkesinin benimsendiğini, kadının doğurganlık çağını dikkate alarak evlat edinme yaşının 35'e indirileceğini, evlilik yaşının kızlarda 15, erkeklerde 17 olacağını, bir yıl ayrı yaşayan ve tekrar biraraya gelmeleri ruhsal yönden mümkün olmayan eşlerin boşanabileceğini, kadınların miras veya başka yollarla sağladıkları kişisel gelirlerini evin geçiminde sarfetmelerini sağlayacak hükümlerin getirileceğini" söylemiştir.

Şener, bu arada halen erkeğin iznine bağlı olarak kullanılabilen genç kızlık soyadlarının, isimlerden sonra, rahatlıkla yer alabileceğini sözlerine eklemiştir.

Kadın hareketi yedek kuvvet mi?

. Bir kere bayır inilip, sınır kadın hareketinin bir adım ötesinde ve karşısında çizildikten sonra, kadın hareketinin temelleri ekonomik mücadeleye indirgenmekte, ana sorunlara yalnızca değinilmekte ve kadın sorunları propaganda amacı ile kullanılmaktadır.

AHMET ERGUVAN

Kadın sorununu yalın bir çerçeve içinde ele alan feminizm karşıtları, feminizmi savunan kalemleri de yalınlaşmaya zorlamaktadırlar. Henüz sorun, anti-feminist bir platformda karşıtların çizdiği sınırlar içinde tartışılmaktadır. Karşıtların bu sınırların km taşlarını, toplumsal gerçekçilik düşüncesinin zorunlu sonuçları olarak benimsetmeye çabalamaları, üzerinde ilk olarak durulması gereken noktalardan biridir.

Toplumsal gerçekçilik sloganı ile yola çıkan ve mücadelenin tarihi gelişimi içinde "Kadınlar Enternasyonal"ini kurmuş olan sosyalist kuşağın daha sonraki aşamalarda, ideolojik bir dönemeçten bayır aşağı inerek, kadın hareketinin karşısına nasıl çıktığı, bu çevrelerin henüz bilmemezlikten geldiği bir konudur.(Ailenin kökenleri konusunda Engels reddedilmemiş fakat aile, Stalin tarafından toplumun temeli olarak nitelenmiştir. Dejenerasyonun önünde duran mu-

halefet kesimlerinin tarihi, bu bağlamda önem kazanmaktadır.)

Bir kere bayır inilip, sınır kadın hareketinin bir adım ötesinde ve karşısında (kendilerine göre önünde) çizildikten sonra, kadın hareketinin oluşmasının temelleri ekonomik mücadeleye indirgenmekte, ana sorunlara yalnızca değinilmekte ve kadın sorunları propaganda amacı ile kullanılmaktadır. Kadın hareketinin bu şekilde dejenerasyonunu geçmiş on yılı içinde ülkemizin de yaşadığı bir gerçektir. Kadın hareketi, bir obje, mücadelenin ana yaratıcılarından biri olarak değil, bir nesne, yönlendirilmesi gereken yedek kuvvetler toplamı olarak görülmüştür.

Feminizm, "cinseözgü" yapısı içinde bir reform hareketi olmadığından, feminizmden korkan reformistlerimizin, -sorunların özünde erkek -kadın sorunu olmadığını, içinden çıkılamayacak sorunlar olduğunu ve bazılarının da erkeğin kendisi gibi özgür beyinler istediğini -saçmalamaları doğal karşılanmalıdır. Feminizm teorik düşüncenin eylemde sınandığı alanlardan biri olarak kavrandığı zaman, muarız bayanların ve bayların söyleyecekleri pek fazla bir şey olmasa gerektir. Toplumsal mücadelenin, sayın rahip ve rahibeleri buna rağmen, feminizmin ulaşmış olduğu bazı görünümleri (bazı çevrelerin erkeğin reddi noktasına gelmeleri vb.) feminizm olarak tanıtmaları kimseyi yanıltmamalıdır. Denildiği gibi "Gerçekler inatçı şeylerdir". Gelecekte feminist kalemlerin, karşıtlarını sorunun özü konusunda tartışmaya zorlayacakları açıktır. İşte o zaman Paul Mazurski'nin **"Yalnız Bir Kadın"** filminde gelistirdiği eleştiri, yalnızca nitelenmeyecek, sonuna dek geliştirilecektir.

"Feminist"in ne olduğunu merak edenlere bir öykü anımsatması:

"FEMİNİST"

ŞİRİN TEKELİ

Memduh Şevket Esendal, "Feminist" hikayesini 1940'larda yazmıştı. Feminizmin kaderi belki de bütün öteki düşünce akımlarından daha fazla, bir türlü öğrenilememek, anlaşılamamak, unutulmak olmuştur. O yüzdendir ki her kuşak feminizmi adeta yeniden keşfeder, yeniden yaratır. Zaman zaman, 19. yüzyıl feministlerini okuduğunuzda daha o sıralarda herşeyin söylendiğini, başka bir deyişle, o sırada söylenenlerin, yapılan çözümlemelerin "modern" olduğunu görüp şaşarsınız. Çok şey söylenmiş, ama sonra ne olmuşsa olmuş (tabii, nedenleri de açıklamak gerek, feminizm tarihi incelemelerinde buna da girilecek, ilerde...) ve feminizm tarihe gömülmüş. Böylece, kadınlar, kendi tarihlerinden yoksun kalmışlar. Bu süreç sonunda "feminist" sözcüğünün anlamı bile yitirilebilmiş... İşte Salim Bey'in başına gelenler bunun öyküsü.

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

Vilâyet memurları yemeğe çıkıyorlar. İstatistik Müdürü . Salim Bey, merdivenlerden inerken, ayrı ayrı kalemlerden çıkmış birkaç genç önü sıra iniyor, konuşup görüşüyorlardı. İçlerinden biri, birazcık durup elini göğsüne vurarak, arkadaşlarına meydan okur gibi:

- Ben feministim, feminist... dedi.

Sonra arkalarından gelen Salim Beyi görüp seslerini kestiler, yol verdiler.

Salim Bey geçti gitti ama, bu "feminist" sözü aklına takıldı. Çokça kullanılan bir söz. Mânası ne olsa gerek? "Kadıncı" demek mi? Yemekten sonra dairede çalışırken yine aklına geldi. "Bir bilenden sormalı" diye düşündü.

Akşam üstü, Merkez kahvesinde tavla seyrederken yeniden hatırladı. Yanındaki masada oturan ortamektep hocalarından Aytaş Beye sordu:

- Aytaş Bey, feminist ne demektir?

Aytaş Bey, dirseğini masaya dayamış, elini kalpağının içine sokmuş, dalgın tavla seyrediyordu. Uykudan uyandırılmış gibi gözleri süzük, döndü, Salim Beye baktı. "Beni imtihan mı edeceksin?" demek ister gibi:

- Sanki bilmiyor musun? dedi.

- Biliyorum ama, yine de soruyorum. Biliyorsan söyle.

Aytaş Bey, dargın:

- Birader, dedi, hem biliyorsun, hem de yine soruyorsun?

"Beni mantara bastıramazsın" demek ister gibi, kaşlarını yukarı kaldırıp başını öteye çevirdi.

- Söylesen ne olur? dedi. Belki bir bilmediğim var da onu öğrenmek istiyorum.

Öteki, yüzünü çevirmeyerek:

- Bilmiyorum, birader, dedi.

Tavla oynayanlardan biri, Kerim Bey, eski "Sahil sıhhiye" memurlarından, eşi akranı arasında bilgiç geçinenlerden bir adam. Aytaş Beyden sordu:

- Ne soruyor?

- Hiç canım, alay etmek istiyor?

Salim Bey kızar gibi oldu.

- Hiç alay etmek istemiyordum, dedi "feminist" ne demektir diye soruyorum. Ne olur, sorulmaz mı?

- Kuzum Raif bey, dedi, bu feminist ne demektir?
- Feminisit? Feminizm, azizim nasıl arzedeyim... Ee, yani kadınlığın bütün inceliği, bütün mahâsinine karşı, bütün şeylerine karşı... kadınlığı bağlayan ve bizden ayıran bütün kayıt ve şartlar. Mazinin peszindeliklerine isyan...

Kerim Bey, pulları düzelterek:

- Yani, feminist ne demektir, bilmiyor musunuz? dedi.

- Farzedin ki bilmiyorum, yahut biliyorum da yine soruyorum.

- Güzel, feminist sizce ne demektir?

- Bence ne demekse demek, ben sizden soruyorum.

- Biz söyleyeceğiz ama, siz bildiğinizi bir söyleyin bakalım.

- Ben bildiğimizi söyleyecek olsam, sizden hiç sormam.

Kerim Beyin arkadaşı sıkıldı:

- Lâkırdıyı sonra edersin, dedi, at bakalım.

Kerim Bey oyuna başlayarak:

- Bilen sormaz, dedi. Bilmeyen de biliyorum, demez. Hep yek oyna! Sen söyle de, yanlış varsa biz düzeltelim.

Salim Bey sustu. Bu kelimeden sezinlediği mânayı iyice açıkça bilmediği için, söylemek istemiyordu... Karşısındakiler de onun gibi olmalıdırlar ki onlar da söylemekten çekindiler. Lâkırdı da böyle kaldı. Yalnız bu kısa konuşma, Salim Beyi biraz kızdırdı. Kendi kendine, "Söylemeyiniz siz, dedi, ben onu soracak adam bulurum." O günlerde eski Fransızca hocalarından Cemil Beye rastgeldi.

Biraz hoşbeşten sonra ondan sordu:

- Cemil Bey, bu feminist ne demektir?

- Feminist, işte feminin var ya! Fem, fam, ikisi bir asıldandır. Malûm, kadın demek. La femme, müennes, ancak feminist'i nasıl tercüme etmeli?.. Bana kalsa tercüme ederken...

Cemil Bey düşündü. Sonra şikâyete başladı:

- Birader, dedi, bizim dilimiz de dil mi? Hangi tabiri ararsın da bulursun? İşte buyurun, şu feminist meselâ! Ne diye tercüme edeceksin?

- Yok, ben tercümeden ziyade, asıl şu mânasını öğrenmek istedim.

- Malûuum. Malûm ya! Ancak benim arzettiğim de... çünki menşer, lisan bir ifade içindir, doğru değil mi? Biz dilimiz var diye ortaya çıkalım, mukabil olmadı mı? Doğru değil mi?

- Hakkınız var...

- Geçen sene, bu ıstılahlar için bir komisyon topladılar. Ben orada bütün bunları söyledim. Birkaç kere toplanıldı, ayrıca bir komisyon yapılmasına karar verdiler. Sonra tahsisat yoktur, gelecek sene bütçesine para konulacak diye bir lâkırdı çıkardılar, öyle kaldı. İşin içine bir kere bütçe karışınca, sen alt tarafını anlayıver. Şimdi ne kadar çoluk çocuk varsa, Maarife dolmuşlar, öyle ciddi işlere bakan yok. Doğrusu ben de artık aldırmıyorum. Hangi birine bakarsın! Hem bir de bakmışsın, testiyi kıran da bir, suyu getiren de!.. Nasıl, sizin birader askerliği bitirdi mi? Buraya getirmek istiyordunuz.

- İstiyorduk ama, sonra kendisi "orada rahat olduğunu" yazmış, askerliği bitmesine de bir şey kalmadı, yerinde kalsın dedik. Askerden gelirse bakalım bir yere yerleştirebilecek miyiz?

- Bu kadar eş dost var, hep elden geleni yaparız. Efendim, bana müsaade... Divan'a uğramak istiyorum da... Arasıra görüşelim Salim Bey...

Selâmlaştılar, ayrıldılar. Salim Bey düşündü, "araya lâkırdı karıştı, feministi anlayamadık" dedi.

Birkaç gün sonra, bir akşam üstü, bilmem hangi dairenin kaleminin müdürü, genç ediplerimizden R. Raif Beye rastgeldi. Konuşarak yürümeye başladılar. Söz arasında, bir sırası düşünce Salim Bey feministi ondan da sordu:

- Kuzum Raif Bey, dedi, bu feminist ne demektir?

- Feminist? Feminizm, azizim, nasıl arzedeyim... Ee, yani kadınlığın bütün inceliği, bütün mahâsinine karşı, bütün şeylerine karşı... kadınlığı bağlayan ve bizden ayıran bütün kayıt ve şartlar. Mazinin peszindeliklerine isyan... Bir kadın niçin erkek değildir? Bu yoklukları, bunların acılıklarını ben de bu şehirde duymayan kalmadı sanıyordum! Sonra ben bunu erkeklerin zavallılıkları, diye izah etmiştim. Siz bilmem, benim "Nerkis" mecmuasına yazdığım yazıları gördünüz mü? Bu fikirler, o makalelerle çok ince işlenmişti. İtiraf etmelidir ki şimdi ne öyle bir mecmua çıkıyor, ne de öyle yazan var. Biz de sustuk. Çünkü okuyan yok.

Salim Bey sustu. İçinden, "bunu bilen elbet vardır ya, ben rastgelmedim" diye düşündü. Ve ondan sonra her önüne gelene sormaya başladı:

- Recai Bey, sen çok bilgiçsin, feminist nedir?

- Tuvalet sabunu!

- Nasıl tuvalet sabunu? Ben sana bu kelimenin mânasını sordum!

- Ben de sabun soruyorsun sandım.

- Kabahat bende, seni bilirim de, yine soruyorum.

Salim Bey, bu rahatsızlıkla, bu feministi o kadar sordu ki, sonunda adı feminist kaldı. Dahası, ona bu adın nereden kaldığını bilmeyenler, onu bu meslek sahiplerinden biri sandılar; kadınlar müsamerelerinde konferans vermeye çağırıyorlar, yeni çıkan gazeteler kadın sahifesi için ondan yazı istiyorlar.

Birkaç gün sonra yine bir başkasına:

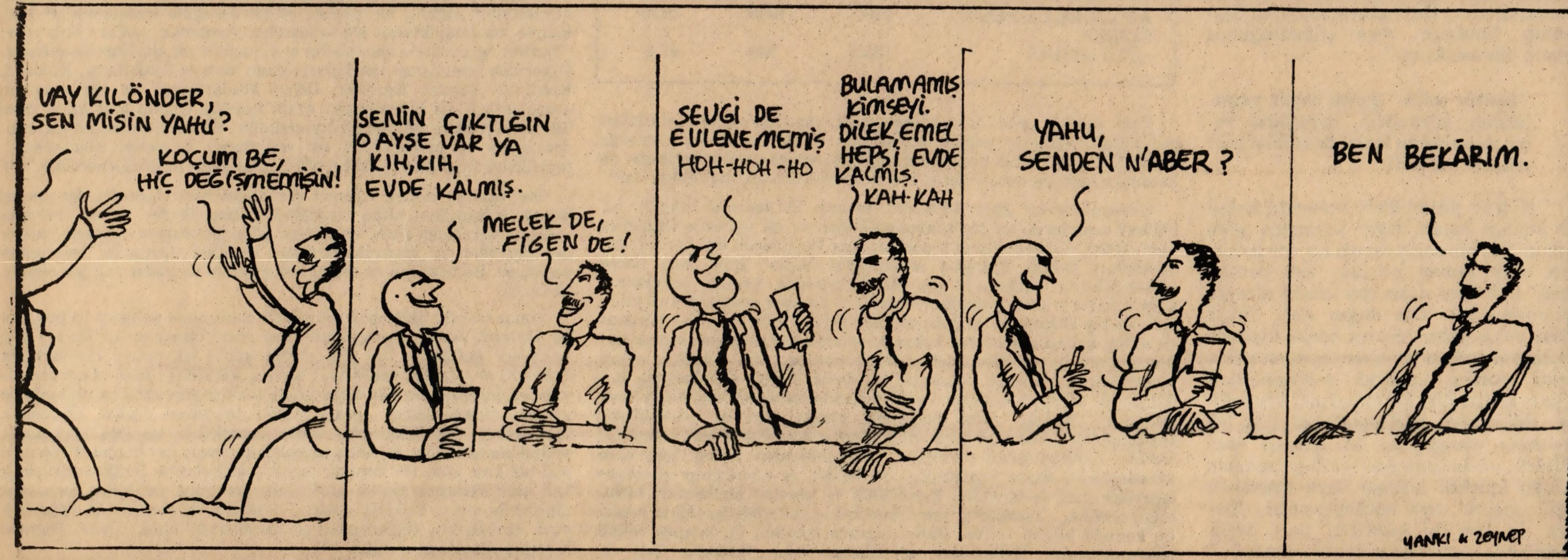
- Hikmet Beyefendi, affedersiniz, bir istirhamım vardı. Feminist nedir?

- Azizim, bir meslek. Bir de gazetesi vardı sanıyorum. Bir gazete çıkarıyorlardı. Tarihi, efendim, 1800... evet 1874-75 olacak. Evet ama, bir kere de bakar arzederim. Haa, yok pardon, o "Femina" idi. Evet Femina! Ve tesis tarihi, efendim, 1908, yahut 1909 olacak. Diğeri şimdi hatırımda yok, evde bakar arzederim.

Bazı şeyler böyledir. Tilkinin kuyruğu gibi, kapanın bir biçimsiz yerine sıkıştı mı, çıkmaz. Salim Bey, bu rahatsızlıkla, bu feministi o kadar sordu ki, sonunda adı feminist kaldı. Dahası, ona bu adın nereden kaldığını bilmeyenler, onu bu meslek sahiplerinden biri sandılar; kadınlar müsamerelerinde konferans vermeye çağırıyorlar, yeni çıkan gazeteler kadın sahifesi için ondan yazı istiyorlar.

kadın insan

yankı/zeynep

AKŞAM OKULLARI

KENAN AKÇAY

Bilindiği gibi akşam okullarına devam eden öğrenciler, çeşitli nedenlerle zamanında örgün eğitim olanağı bulamayanlardır. Bu nedenle, Akşam Ortaokul ve Lise öğrencileri, normal okul yaşının çok üstündedirler. Genellikle işçi ve memur olan bu öğrenciler, işlerinde ilerleme ve yükselme ya da kendilerine daha iyi yaşam koşulları hazırlama amacı gütmektedirler.

Batı ülkelerinde son derece yaygın olan Akşam Okulları, halk eğitimi yapan orta dereceli kurumlardır. Eğitilmiş insan gücü oluşturma gibi önemli bir işlevi yerine getirmesi nedeniyle, Akşam Okullarının "**üretim için eğitim**" olayını gerçekleştiren kurum olduğunu söyleyebiliriz.

Haklı gerekçelerle açılan Akşam Okullarında, müfredat programlarının, öğrencinin yaş ve ilgisine uygun olması, eğitimin temel ilkelerinden biridir. Ancak günümüzde kapatılma olayı ile karşı karşıya bulunan bu okullar, yıllarca belirli bir programa dayanmaksızın öğrenci yetiştirmişler ve binlerce mezun vermişlerdir. Akşam ortaokul ve liselerini açanlar, sadece üç yıllık programları dört yıla dağıtmakla yetinmişler, buralarda verilen bilgilerin öğrenci ihtiyacına uygunluğunu dikkate almamışlardır. Örneğin Akşam Okullarında öğretilen bilgiler, öğrencilerin kısa sürede uygulayarak, hem kendi yaşantılarına, hem de topluma etki edecek dosyalama, muhasebe, daktilo, steno, insan ilişkileri gibi konular değildir. Kısaca öğrencinin ve toplumun yaşantısını etkileyecek, daha mutlu yapacak hiçbir şey bulmak mümkün değildir, öğrenciye anlatılan, öğretilenler arasında. Yaşamını güzelleştirmeyi, daha iyi koşullarda, daha insancıl ortamda yaşamak ve iyi koşullarda iş olanağı araştıran, Akşam Okulu öğrencisi için, bütün bunların hiçbir anlamı ve önemi yoktur.

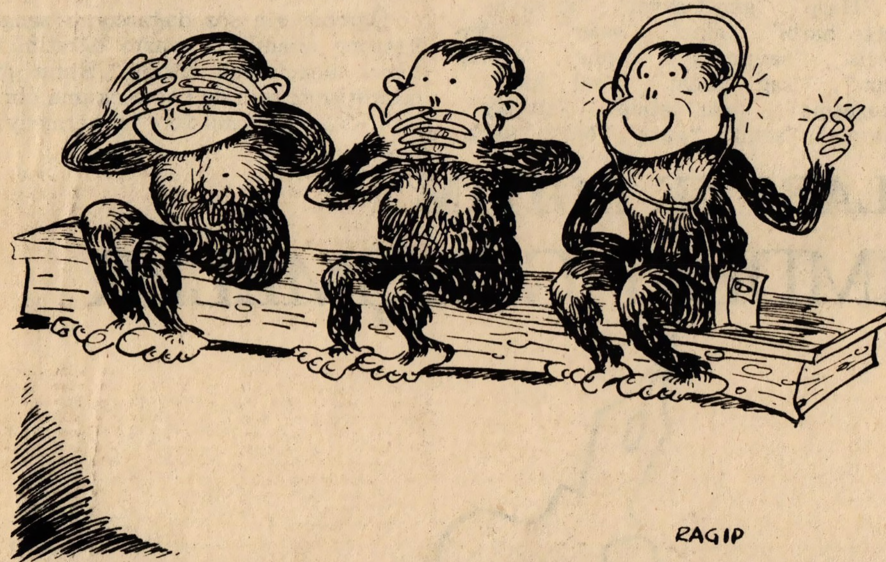
Hanibal Savaşını, kralları, padişahları, saraylarda dönen dolapları, Failâtün Failâtün Failün kalıbını, Ohm Kanununu, kurbağanın başkalaşımını ezberlemek, bir akşam lisesi öğrencisine hiçbir şey kazandırmıyor. Bütün bunları bilmeli elbette, ancak daktilo, steno, insan ilişkileri ve en önemlisi de dünyanın nasıl döndüğünü değil, içinde dönen dolapları da öğrenmelidir. İşte o zaman eğitim-öğretim bir bütünselliğe yönelir.

Nice güzel umutlar taşır, bu okullara devam edenler. Ortaokulu, sonra liseyi geceleri uykularından fedakarlık ederek bitireceklerdir. Gidebilirlerse üniversiteye gideceklerdir. Gidemezlerse de önemi yok, çünkü ellerindeki diploma ile işçi ise iyi bir yere, memur ise biraz derece yükselmesi ve bütün bunların getirdiği maaş yükselmesi zaten yeterlidir. Belirli bir kültürde edinmişlerdir. Ohm Kanununu ezberlemişler Failâtün Failâtün Failün kalıbını, savaşları, antlaşmaları, dünyanın yüzeysel biçimini su gibi ezberlemişlerdir ve bir süre sonra akıllarından uçup gidecektir, bunun hiç önemi yoktur. Deneysiz yapılan Fizik, Kimya, Biyoloji derslerinden en ufak kırıntı zaten bellekte kalmamaya mahkum değil midir?

Bu okulların kapatılması gündeme geldiğinde, umutlar sönüverdi birden. Verilen alınıyordu, üstelik sudan havadan gerekçelerle. Çalışan, çalışmak zorunda olduğu için okuyamayan bu olanağı bulunca da ilk fırsatta değerlendiren, öğrenciye yükleniyordu bütün suç. Yöneticilerin hiç mi suçu yoktu? Öğretim düzeyi düşük deniyordu. Gündüz liselerinde de durum böyle değil miydi? Bir müfredat programı da hazırlanmamıştı, 45 bin öğrencinin okuduğu bu okullara. Öğretmenler rastgele ders anlatıyordu. Deney yoktu, anlatılıyordu öylesine, bilgi edinilsin diye değil, ezberlenilsin ve sınıf geçilsin diye. Denetlenmiyordu üstelik bu okullar. Niteliksiz, pedagojik formasyona sahip olmayan eğitimciler atanıyordu, sonra da suç öğrenciye yükleniyordu. Oysa iyi bir düzenleme, yapısına yaraşır bir müfredat programı, sıkı bir denetimle, iyi bir verim elde edilebilirdi.

Amaç halk eğitimi, bu okulların özünde bu yatıyor. Yetişkinler, zamanını ve çağını geçirmişlerin eğitimi de denilebilir buna. Öyleyse öğrencinin yapısına uygun olmalı bu okulların müfredat programı. Ve denetlenmeli, hem de sıkı bir şekilde. Bu okullar üretime yönelik bir yapıdadır. Gelişmekte olan Türkiyemizin bu tür okullara, daha fazla oranda gereksinimi vardır. Akşam okullarına, meslek liselerine çok daha büyük ölçüde önem verilmesi gerekir.

İşte böylesi önemli bir işlevi yerine getiren, Akşam okullarının kapatılma kararı geçici ve köklü bir düzenleme amacıyla alınmış olabilir. Kapatma kararı, Türkiye gerçeklerine ters düşmektedir. Eğer istenildiği gibi, işler yolunda gitmiyorsa, suç Milli Eğitim Bakanlığınındır. Düzeltilmesi gerekir. Yoksa suçun cezasını ne Türkiye çekebilir, ne de Türkiye'nin çalışarak okumak isteyen insanı.

Üniversiteden kültür haberleri:

"HİSARLI AHMET"

Hisarlı Ahmet, oğlu ile birlikte Ragıp Incesağır

İstanbul Üniversitesi Mediko-Sosyal Merkezi'ne bağlı bir kültür kolu olarak 8 yıldır faaliyetlerini sürdüren İ.Ü. Türk Halk Müziği Topluluğu'ndan bir grup geçtiğimiz hafta, Kütahya türkülerinin en önemli kaynak kişilerinden olan Hisarlı Ahmet hakkında araştırma yapmak üzere Kütahya'ya gitti. Araştırmalarda topluluk üyesi çeşitli fakültelerden öğrenciler yer aldı.

Araştırma grubu üyeleri, Hisarlı Ahmet'i evinde ziyaret ederek, bir yıldır yarı felçli olarak hasta yatmakta olan 74 yaşındaki büyük saz ustasına geçmiş olsun dileğinde bulundular, kendisinden ve büyük oğlu Hüseyin Hisarlı'dan yaşamı ve sanatı hakkında bilgi aldılar. Grup üyeleri ayrıca, Hisarlı Ahmet'in öğrencileri Mesut Tezcan ve Aşık Ömer ile Ahmet Eralp ve halktan çok sayıda kişiyle görüşerek topladıkları bilgileri resim ve müzik eşliğinde İstanbul'da seminer olarak sunacaklar.

İ.Ü. Türk Halk Müziği Topluluğu üyeleri Hisarlı Ahmet'in radyo repertuarlarına, aralarında "Hisardan inmem diyor", "Havada durna sesi", "Ferace" gibi çok bilinen türkülerin de yer aldığı, çok sayıda Kütahya türküsü kazandırdığını belirtmekte ve böyle değerli sanatçıların kültür değerlerimizin aktarılmasında oynadıkları rol açısından büyük önem taşımaları dolayısıyla, bu araştırmaların, temelde kültürle ilgili bakanlıklarca yoğun bir şekilde yürütülmesi gerektiğini söylemektedirler.

BAŞKAN
Dr. H. Zeki Büyükyıldız

HAFTANIN YAZISI

Amerikan Petrolcüleri mi, Türk sanatçıları mı?

Öğrenmenin, sanat ve kültür etkinliklerinden bilgi edinmenin, yeri, yaşı, zamanı olmadığı söylenir. Ama bu kavramlar neleri öğrenmekte geçerlidir? Buna etki eden güçler nelerdir? Bunları bilmek, gerekir.

Konuya, Ulusal açıdan yaklaşmak bence daha doğrudur. Bir ulusun kültür politikasının öncülüğünü devlet yapar. Kültür politikasının uygulanışı, sanata verilen değer, devlet yönetimindeki kişilerin dünya görüşlerine ve bilinç düzeylerine göre şekil alır. Ülkedeki aydın kesiminde bu şekillenmeye karşı veya yanlı etkileride saklanamaz. Bugün Türkiye'de, kültür ve sanat alanında önerilerle, uygulamalar arasında bir çelişki vardır. Yönetim bütün ulusu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırabilme uğraşında oldukları kanısındadır. Buna da okuma-yazma seferberliği (katılım dense daha iyi) ile başlanmıştır. Bu yerinde bir başlangıçtır. Fakat iletişim araçlarındaki umursamazlık, basın yayının çoğunluğunda sermaye doğrultusunda yapılan yayınlar, sanatsal ve kültürel etkinliklerdeki yasaklar bu atılımı gölgelemektedir.

Hepimizin dinlemek ve izlemek gereksinimi duyduğumuz Radyo, televizyon, (özellikle televizyon) kendi kültürümüzü unutmuş, ekranlarını Amerikan filmlerine bırakarak, halka Amerikan burjuvalarının yaşantısını hemen hergün değişik filmlerle yansıtmaya başlamıştır.

Genç derim de, geçemem

Gençlik, ruhsal sorunuyla, bunalımı, kaprisi, tezcanlılığı-heyecanı, yaşam yolunun ortasına yaklaşan konumundaki tökezlemeleriyle karşımızdaki sorun onun ne olduğu - ve ne olması gerektiğidir.

Bugünlerde, gazete sütunları, dergi sayfaları hele konferans salonları gençlik üzerine yorumlarla dolup taşmakta. Bu yaklaşımların başında; kahvehaneleri, birahaneleri-basit eğlence yerlerini dolduran gençleri sanık iskemlesine oturtan eğilimler gelmekte.

Evet; gençler özellikle üniversite gençliği bazı sorunsallar içindedir. Ama bu sorunsalları ona adeta ruh hastası- gözüyle bakarak ve tek yanlı telkinlerle, dışardan getirilen çözümlerle yaklaşmak bizi hiç bir yere

Hangi mantıkla?

31. sayımızdan beri çeşitli karikatürlerini yayımladığımız Orhan Coğuplugil'den bir mektup geldi. Yazdıklarını yorumsuz olarak yayımlıyoruz.

"Sultanahmet askeri tutukevinde siyasi tutuklu olarak bulunmaktayım. Bir süredir karikatür çalışıyorum. Somut ve Gırgır dergilerinde karikatürlerim yayımlandı. Yaptığım karikatürlerin tutukevi dışına çıkarılması ve basında yayımlanması konusunda zorluklarla karşılaşıyorum. Tutukevi müdürlüğünce bana gösterilen bir yanda tutuklu ve mahkumların karikatür, yazı v.b. çalışmalarının basında yayımlanmasının yasak olduğunu ve Metris askeri ceza ve tutukevinden bir mahkumun basına gönderdiği karikatürlerinin kendisine geri verildiğini okudum. Yazı sıkıyönetim adli müşavirliğince imzalanmış.

Böyle bir yasaklamanın hangi mantıkla yapıldığını anlayamıyorum. Eğer bir suç varsa ancak yayından sonra ortaya çıkacağından dolayı, bu yasaklama bir çeşit ön sansür anlamına gelmektedir. Bu durumu protesto ediyor, konuyla ilgileneceğiniz umuduyla bilgi edinmenizi istiyorum. Saygı ve selamlar."

Orhan COĞUPLUGİL
Sultahanmet askeri
tutukevi E-1

BU YIL BİRÇOK YENİ CEZAEVİ YAPACAĞIZ/.
MUASSIR BİR MEDENİYET OLMAK İÇİN KENDİ OKULUNUZU KENDİNİZ YAPIN!.
??
BİR OKUL YAPMAK BİN HAPİSHANE KAPATMAKTIR.

İlan Tahtası

EDEBİYATÇILARA ÇAĞRI

Genç arkadaşlarla edebiyat ve özellikle şiir konusunda yazışmak istiyorum. Ayrıca YENİ TÜRK ED. ve HALK ED.'dan mezuniyet tezi hazırlayan arkadaşların mektupları beni çok sevindirecektir.

Tuğrul ALACAOĞLU

Acaba bu televizyon ABD emperyalizminin desteğindeki Israil'in, Ortadoğu'da masum insanları topluca katledilişini yansıtmada aynı duyarlılığı göstermişmidir? Acaba bu televizyon, uluslararası alanlarda ödüller alan yazarlarımızdan, şairlerimizden, sanatçılarımızdan, Prens Charles'in düğün şölenindeki kadar anlatım yapmışmıdır? Düğün törenine verdiği yer kadar bu sanatçılarımızın yapıtlarına ekranlarında yer ayırmış mıdır?

Radyo, televizyondan daha iyi görünmesine karşılık yetersizdir. Hergün saatlerce müzik dinlediğimiz sanılır. Evet, bir şeyler dinliyoruz ama ne. Hani gerçekten müzik ustalarımız, Nerede. Timur Selçuk, Rahmi Saltuk, Arif Sağ, Ruhi Su, Sadık Gürbüz, Zülfü Livaneli. Hangisini dinledik radyodan. Belki dinletmemekte haklılar. Öyle ya, bu sanatçılar kendi kültürlerine sahip çıkan kimseler.

Sinemalara gelince, hiç bir kentimizde Amerikan filmi görmedim diyen olmaz. Bundan daha kötüsü, ülkeyi bir örümcek ağı gibi sarmış iğrenç seks filmleri, (çoğu porno filmler) çoğunlukla gençlerimizi suça itiyor. Bu konuda zaman zaman bazı yayın organlarında yazılanlara kulak asan olsaydı bir önlem alınmış olurdu. Ulusal yaşantımızdan, aydınlarımızın ve halkımızın çektikleri çileden, karşılaştıkları zorluklardan, toplumsal yapımızdan esinlenerek hazırlanmış, sanat değeri büyük, Uluslararası alanlarda büyük ödülleri alan, müzik ve içerik yönünden doyurucu **"Hakkaride Bir Mevsim"** gibi ödül almış bir filmi ulusa göstermekten çekinip, yasaklayanlara sorarım; Eğer sanata ve yaratıcılığa azıcık ilginiz olsaydı ülkede iğrençlikten başka bir işe yaramayan seks filmlerine karşı savaş açar, o güzelim filmleri gösterime sürerdiniz. Sakın seks filmlerine karşı savaştığını söylemeyin kimse inanmaz. Çünkü, Ankara'nın göbeğinde, üstelik adaletin dibindeki (Hukuk fakültesinin yanı) sinema bile Porno filmden başkasını oynatmaz. Ve yine savaşınız olmuş olsaydı, Anadolu kasabalarında da aileler sinemaya giderlerdi,. Yarın gençliği suçlamasın önce suçların kaynağı kurutulsun.

Ya sanatsal etkinlikler, bunu yaşanmış bir örnekle tanımlamak daha iyi olur. A.Ü. DTCF'sinde öğrencilerin karma resim sergisi açıldı. Sergi, gerçekten burada tanımlamayı başaramayacağım kadar güzel resimlerden oluşuyordu. Geleceğe yönelikti. Özlemi, umudu, acıları, dünya olaylarını görüntülemiştiler arkadaşlarım. Baskılara boyun eğmeden okuyan insanların uğraşlarından; yapıcı, yaratıcı, halk yanlısı insanların yetişeceğini yansıtan resime baktıkça hakkında sayfalar dolusu yazmak geçiyordu içimden. Ama bir gün yaşadı sergi. Sanatı para için değil, halkın sorunlarını, gelecekten beklentilerini dile getirdiği için yaptıklarını söyleyen amatör, fakat geleceğin ressamları olacak becerideki bu arkadaşlarımın sergileri tam bir gün yaşadı. Birilerinin emirleriyle kaldırıldı. Hani üniversite öğrencileri güzel sanatlarla ilgilenmeye yönlendirilecekti. Sözle olmuyor bunlar.

Ekonomik yönden dışa bağımlı bir ülke, kültürel yöndende dışa bağımlı olabilir. Ancak bu bağımlılığı yıkabilmek için uğraş verenleri caydırmak, sindirmek yerine; destekleme, özendirme yeğlenmeli. Ama kim yapacak bunu. Seks filmlerine göz yumup, sanat değeri saklanamayacak filmleri yasaklayanlar mı? Kendi yayın organlarımızı kültürümüzden dıştalayarak, yabancı kültürlere açanlar mı? Sanatsal etkinlikleri kısıtlayıp, çöpçatanlık yapanlar mı?

Bir şeye açıklık getirmek gerekir. Halk sustumu konuşmaz; konuştuğu zaman da büyük güç olur. Birinci paylaşım savaşı sonrası, ülkelerini paylaşmaya kalkan Emperyalist güçlere karşı bir bütünlük içinde bağımsızlık ve barış savaşını kazanan Türk halkıdır ki iyiyi yaratmasını, kötüyü yoketmesini ancak onlar başarır.

Mustafa KESKİN
A.Ü.DTCF

Amatörlere Saygı

Somutu çıktığından beri izlemekteyim. Böylesine yoğun bir yayını bizlere ulaştırdığınız için yürekten teşekkürler...

Salt belli bir konu içerisinde sıkışmayıp, her konuya el atmanız çok olumlu. (Şiir resim, müzik, sinema, tiyatroyla). Kaynaşmak çok güzel bir olay. Hele hele kaynaştıran Somut olursa.

Ben bir yüksek okulda halen öğrenimime devam etmekteyim. Edebiyat çok sevdiğim bir alan. Özellikle de şiir ve tiyatro.

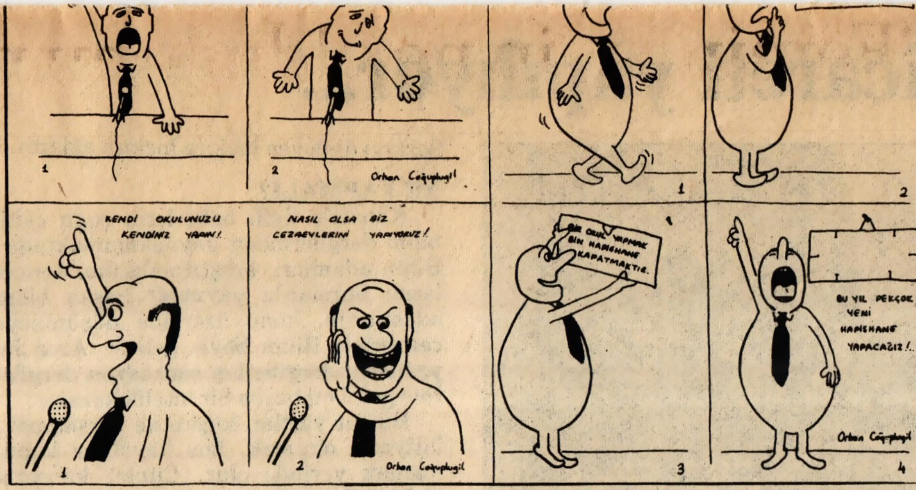
Şiir yazıyorum. Ve kitlelere ulaşmak istiyorum. Somut'un bir köşesinde biz amatörlerin ufak, tefek şiirlerine de yer ayırsanız, sanırım bundan en çok hoşnut olan bizler olacağız.

Ayşe AÇIKGÖZ
Gazi Üniversitesi
Bank. ve Sig. Y.O
Emek-Ankara

götürmeyecektir. En başta, onu alternatifsiz bırakan, kendini kanıtlamasına ve bazı gereksinimlerinde doyuma ulaşmasına izin vermeyen eğitim içi engeller sorunun en büyük kaynağı bence. Her gününü ders vize kaygısıyla, çevresini ise yalnızca ders kitaplarıyla doldurduğumuz bu insanlara neden kahvehanelere gidiyorsun diyebilirmiyiz.

Bu genç beyinleri gelecekte nasıl sorumluluklarıyla başbaşa bırakacaksak, gerekli alternatifleri hazırlayarak sorunlarının çözümünde de bu serinkanlılığı gösterebilmek pek çok şeyi çözecektir. En başta; sosyal çalışmalara katılmada yeni yollar açmak, kahvehaneler yerine okul içinde salonlar tahsis edebilmek, maddi destekler yaratabilmek, ona sorumluluk bilincini tattırabilmek. Yapılması gereken en önemli şeyler bence.

Satılmış DOĞAN
İ.Ü. Hukuk Fak.

Biz yurtlu öğrenciler

19-24 yaşlarındaki binlerce gencin bulunduğu yerlerdir Yüksek Öğrenim Yurtları. Yaşamlarının en dinamik, en verimli, en coşkulu döneminde binlerce genç kız, genç erkek. Bu gençler 'Üniversite Sınavı' gibi zorlu bir engeli aşarak, ülkenin her yerinden, "yüksek" öğrenim yapmak için gelmişlerdir. Üstelik yıllardır eğitim ve öğretim adına kendilerine toplum ve okul tarafından yeterli birikim sağlanamadan.

Üniversiteye geldiklerinde karşılaştıkları; YÖK ile oldukça kısıtlanmış ve dersler ile alabildiğine yoğunlaştırılmış bir ortamdır.

Yurtlu öğrenciler ise diğer arkadaşlarınınkinden farklı sorunlarla karşı karşıyadırlar.

Yurtlar, 12 Eylül öncesinin belli başlı sorumlularından biri olarak yargılanmış ve cezalandırılmış kurumlardır.

Sağlık ve beslenme koşullarının kötülüğü, kalabalık odalar, yetersiz kantinler, yetersiz spor ve sosyal çalışma alanları, sıcak su banyo... vs... sorunları bir yana, yurtlar şimdi sanki askerî okullar gibi bir sürü kurallarla da doludur. Size kuralları öğrencilerin oda kapılarında asılı listelerden aynen yazıyorum; **Madde** 2- Yurt içinde kapılardan her girişte kimlik kartı göstermek zorunludur. M.5- Öğrencilerin üzerine eşyaları gerek duyulduğunda aranır. M.11... Odalarda hiçbir toplantı, hiçbir şekilde yapılamaz, M.7... Yurt içinde giriş ve çıkışlarda tahditlenen zamana aynen uyarlar, M.24.... Her gece belirtilen saatle imza föylerine imza atmak zorundadırlar.. M. 27.... İdarece belirtilen zaman dışında odalarda elektrik yakamazlar, M. 29.... Yurtlara saz, keman, gitar gibi aletler sokamazlar. M. 30.... Blok memurlarının tespit ettiği zamanlarda nöbete kalkmak zorundadırlar...

Bir kaç ay önce yapılan bir aramada, yöneticilerimiz koridorlarda **"ders kitabından başka kitap bulundurmayacaksınız"** diye bağırdılar ve bazı mizah kitapları bulunduran birkaç kişiyi idareye verdiler.

Bu koşullar ile öğrencilerin düşünsel ve kültürel çalışmaları kısıtlanmaktadır.

Ancak, bu boşluğu doldurmak için veya sosyal çalışma adına hiç bir şey yapılmıyor denilemez. Örneğin, yurt müdürlüğü tarafından bahar partileri, çaylar düzenleniyor. Hem ucuz, hem de müzik, eğlence, dans bir arada. Yalnızca bu toplantılarda **"ahlak dışı"** hareketlere izin verilmiyor.

19-24 yaşlarındaki binlerce genç, üstelik yaşamlarının en coşkusal en dinamik çağında, üstelik fazla değil bir kaç yıl sonra hayata atılacak, "yönetici, üniversite mezunu, bilirkişi" olacaklar. Bu gençlerin ülkenin ve dünyanın sorunları, toplumsal sorunlar ve gerçeklerle, neden ve niçinlerle uğraşmaları kısıtlanmış, alternatif olarak da çılgınlık, bireysellik, kapalı ikili ilişkilerin sıcaklığı getirilmiş sunulmuştur.

Üniversiteler toplumun aydın insanlarının toplandığı yetiştiği yerlerdir. Üniversitelerin toplumların düşünsel yaşamında, geleceklerinin şekillendirilmesinde, bugünlerin değerlendirilmesindeki önemleri tartışılamaz.

Üniversite gençliğinin önemli bir bölümünü oluşturan **"yurtlu öğrencilerin"** bu "aydın" sorumluluğunu duymaları, bu düşünsel yaşama katılmaları yeni bir topluma hazırlanmaları kısıtlanıyor.

Bu koşullarda, bunun bilincine büyük ölçüde bireysel çabalara kalmışsa da, biz yurtlu öğrenciler, her birimiz bu çabayı göstermeli bu sorumluluğu duymalıyız.

Belma KARACA
E.Ü. Tıp Fak.

Liseliler de var

Ben lisede okuyan bir gencim. Gazetenizi sürekli olarak okuyorum. Bizlerin liseliler olarak daha fazla sorunlarımıza eğilmenizi istiyorum.

Buna bir örnek olarak kendi okulumun bir sorununu yazıyorum. Bizim okulun tiyatro kolu bir oyun hazırladı. Oyun oldukça da güzeldi. Sıra oyunun sergilenmesine geldi. Üsküdar Tiyatrosu oyunu sergilemek için günlüğüne 14.000 TL istemiş. Tabiki okul bu parayı temin edemediği için oyun kaldı. Siz ne dersiniz bu oyuna?

A.S.
Üsküdar Paşakapısı Lisesi
İSTANBUL

Atatürk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bl. Sınıf: II
ERZURUM.

KONUMUZ GENÇLİK

Dünya ve Türkiye gençliği hakkında araştırma ve inceleme yapmaktayım. Kız ve erkek arkadaşların bulunduğu çevre hakkında, (işçi, köylü, burjuva, küçük burjuva v.b) mektuplaşmaya davet ediyorum.

Ahmet YILMAZ
1. Cad. Erdem Apt. No: 18 Daire: 20
DEMETEVLER/ANKARA

İNSANLARI TANIYALIM

19 yaşında bir yüksekokul öğrencisiyim. Edebiyat, müzik, resim gibi güzel sanatlarla ilgileniyorum. Ayrıca çeşitli konularda araştırmalarım ve yazılarım mevcuttur. Toplumumuzun sorunlarıyla ilgilenen, bu konuda araştırma yapmak isteyen, doğayı insanları daha iyi tanımak isteyen arkadaşlarla; yazışmak istiyorum.

Selahattin KARAASLAN
Siirt Eğitim Yüksek Okulu I/C
SİİRT

YAZIŞALIM MI

26 yaşında, bir öğretmenim. Tüm Somut okurları ile Edebiyat, kültürel ve Almanca bilenler ile Almanca yazışmak istiyorum. Her yaş olabilir.

Lütfü ÜSTÜNYAĞIZ
Küçük Kazımpaşa Cad.
Kars Birlik Çay evi No: 87
KARS

ŞİİR'İ SEVENLER

"Şiirsiz yaşam ölümdür" diyebilecek kadar şiiri çok seven genç arkadaşlarla yazışmak ve tanışmak istiyorum. Yazışmamız ve tanışmamız yeni şiir doğrultusunda olsun. Sesimizi duyurabilecekmiyiz arkadaşlar?.. Yazılarınızı bekliyorum..

Hüseyin ALEMDAR
ALEMDAR FİLM
Ahududu Sok. No: 27
Kat: 1 Daire: 3-4
Beyoğlu/İstanbul

Bir öğretmene mektup:

SÖZ DAĞARCIĞINI ZENGİNLEŞTİRMEK İÇİN NELER ÖNERİLEBİLİR?

EMİN ÖZDEMİR

Türkçe derslerinde olsun, Türk dili ve edebiyatı derslerinde olsun, öğrencilerin söz dağarcığını zenginleştirme temel amaçlardan biridir. Çünkü anlama ve anlatımın temel yapı taşlarıdır sözcükler. Evrendeki canlı, cansız, soyut, somut bütün varlık ve nesnelerin, bunlarla ilgili durum ve niteliklerin dildeki karşılıklarıdır. Okuduklarımızı ve dinlediklerimizi tam, doğru olarak algılama; anladıklarımızı, düşünüp tasarladıklarımızı söze ve yazıya dönüştürme sözcüklere bağlıdır büyük ölçüde. Bunu daha da genelleştirerek diyebiliriz ki öğrencilerin anadilini güzel ve etkili bir biçimde kullanmalarında söz dağarcıklarının büyük payı vardır.

Gerçekte dört ana birimden oluşur anadili etkinlikleri: **Okuma, dinleme, konuşma** ve **yazma.** Bunlardan ilk ikisine **alıcı dilsel etkinlikler** diyebiliriz. Öğrenme ve bilgilenmede bu iki kanaldan, okuma ve dinlemeden yararlanırız. Konuşma ve yazmaya da **verici dilsel etkinlikler** diyebiliriz kısaca. Düşündüklerimizi , duyup tasarladıklarımızı başkalarıyla paylaşma, başkalarına anlatmada'da ya konuşmaya ya da yazmaya başvururuz. Bununla birlikte ayrı ayrı adlarla andığımız bu etkinlikler ve işlevleri arasında da hem doğrudan hem dolaylı biçimde bağıntılar vardır.

Anadilin bu dört ana etkinliği doğrultusunda da söz dağarcığı bir bölünmüşlük gösterir sanki. Bu görünüme bakarak diyebiliriz ki öğrencilerin söz dağarcığı dörtlü bir özellik gösterir. Sözgelimi **cimri, yurtsever, erdemsiz** sözcüklerini bir öğrenci işittiği zaman bunları anlayabilir. Bu sözcüklere bir anlam yükleyebilir. Ancak bu sözcükleri ne konuşmasında ne de yazısında kullanamaz. Demek oluyor ki bunlar öğrencinin işitmeyle ilgili söz dağarcığında vardır; ama, konuşma ve yazmayla ilgili söz dağarcığında yok. Genellikle konuşma ve yazmada öğrencilerin kullandıkları sözcüklere "etkin sözcükler", dinleme ve okumada kullandıkları sözcüklere de "edilgin sözcükler" denir. Öğrencilerde etkin sözcüklerin oluşturduğu söz dağarcığı, edilgin sözcüklerinkine oranla daha sınırlıdır.

Okuma uzmanları ve eğitimciler, çocukların varlıkları tanıma, ayırma, nitelendirme; durum, olay ve olguları anlamlandırma, yorumlama yönünde kullandıkları sözcüklere göre onların söz dağarcığını ve bu dağarcığı oluşturan sözcükleri şu dört dilime ayırmışlardır:

. **İşitme sözcükleri** (Öğrenciler başkalarından duydukları ya da işittikleri zaman anlamlandırabildikleri sözcükler.)

. **Okuma sözcükleri** (Öğrencilerin basılı biçimlerini gördüğü zaman ayırıp anlamlandırabildiği sözcükler).

. **Konuşma sözcükleri** (Öğrencilerin türlü konuşma durumlarında ve değişik konularla ilgili konuşmalarında kullandığı sözcükler).

. **Yazma sözcükleri** (Öğrencilerin mektuplarda sınıfta ve sınıf dışında hazırladığı raporlarda, yazılı anlatım çalışmalarında kullandığı sözcükler).

Öğrencilerin söz dağarcığı yaştan yaşa, çevreden çevreye değişiklik gösterir. Sözgelimi büyük kentte oturan bir ortaokul öğrencisiyle kırsal kesimdeki bir ortaokul öğrencisinin yaşları aynı da olsa söz dağarcıkları bir özdeşlik göstermez. Bunun gibi ailelerin ekonomik durumu, ana ve babaların eğitim düzeyi de çocukların söz dağarcığını etkileyen etkenler arasındadır.

Öğrencilerin söz dağarcıklarının oluşumunda ilk yerleşen sözbirimleri adlardır. Adları eylemler, eylemleri de sıfatlar izler. Bunun gibi somut kavramlar soyut kavramlara oranla öğrencilerin söz dağarcıklarından daha ağır basar. Nitekim sözcük örgüsünde soyut birimlerin ağır bastığı metinleri kolayca algılayıp kavrayamazlar çocuklar. Bu olguyu bir ölçüde onların söz dağarcığının yapısıyla metnin sözcük örgüsü arasındaki uyumsuzlukla açıklayabiliriz.

Okuma, dinleme, konuşma ve yazma etkinliklerinin eksiksiz gerçekleşmesinde, öğrencilerin duygu ve düşünce çevrenlerinin genişleyip zenginleşmesinde doğrudan bir değişken olan söz dağarcığını nasıl zenginleştirebiliriz? Türkçe, Türkdili ve edebiyatı derslerinde bu amaçla hangi türden çalışmalar yaptırabiliriz? Bu soru hem eğitimcilerin, hem de okuma uzmanlarının sürekli olarak üzerinde durup düşündükleri konulardan biri olmuştur. Değişik yollar önermişlerdir. Bunlardan bir bölümünü tanıyalım kısaca.

Gözlem ve yaşantılardan yararlanıp bunları değerlendirme: Öğrencilerin söz dağarcığını zenginleştirmede en doğal yol onların yaşantılarını zenginleştirmedir. Yaşantıyla söz dağarcığı arasında sıkı bir etkileşim vardır. Bunun için de öğrencilerin görerek, dokunarak, gözleyerek söz dağarcıklarını zenginleştirmeyi amaçlayan çalışmalar yaptırılabilir. Sözgelimi "yağmurlu bir gün" hemen her öğrencinin gözlem ve yaşantı alanı içerisinde bulunur. Böyle bir günün özellikleri, yağmuru ve onun niteliklerini anlatmak için öğrencilerin bulup kullanacakları sözcükleri, deyimleri, sözcük öbeklerini saptama. Örneğin öğrenciler yağmur üzerinde konuşturularak şöyle bir sözlük saptanabilir kara tahtada: "Rahmet", "sağanak", "çisinti", "serpinti", "Sulusepken", "ahmakıslatan", "yağmur bulutu", "yağmur duası," "yağmurluk", "yağışölçer", "yağış haritası", "yağmak", "boşanmak" "bardaktan boşanmak", "serpmek", "serpelemek", "serpiştirmek" "atıştırmak", "ıslatmak", "gök delinmek", "çisemek," "çiselemek", "sicim gibi," "bardaktan boşanırcasına" vb..

Resimlerden ve görsel araçlardan yararlanma: Resimler, fotoğraflar, saydam ve filmler de öğrencilerin söz dağarcığını zenginleştirmede yararlanacağımız araç ve gereçlerdendir. Sözgelimi gün doğumunu ve gün batımını gösteren iki resmi kara tahtaya asıp öğrencileri görünüm üzerinde konuşturabiliriz. Kuşkusuz öğrencilerin bu resimler üzerinde konuşması, konuşmalarında gün doğumu, gün batımı, gündüz, güneş... gibi durum ve varlıklarla ilgili sözcükleri, bu sözcüklerin çağrışım alanına girenleri bulması öğrencilere sorulacak sorulara bağlıdır. Örneğin bir ortaokulun son sınıfında böyle bir çalışma yapılmış, şöyle bir sözcük denemesi çıkmıştır ortaya:

"Gündüz", "tan vakti", "tan yeri atmak", "tan yeri ağarmak", "şafak", "güneş saatı", "kuşluk vakti", "şafak", "gün ağarmak", "gün doğmak", "güneş batması", "ortalık ağarmak", "ortalık kararmak", "sabahlık", "güneş çarpmak", "sabahçı", "gündüzcü", "günaydın", "güneş tutulmak", "güneş açılmak", "güneşlenmek"... vb.

Aynı kavram alanına giren sözcük salkımları oluşturma: Öğrencilerin söz dağarcığını zenginleştirmede baş vurulacak yollardan biri de aynı kavram alanına giren sözcük salkımları kurdurmadır. Varsayalım ki okuttuğumuz bir metinde şöyle bir tümce geçiyor: "Öğlene doğru savaş iyice kızıştı. "Bu tümcede geçen savaş sözcüğü, öğrencilere hangi sözcükleri düşündürebilir? Bu sözcükleri buldururuz. Örneğin, "Savaş" deyince aklımıza **saldırı, hücum** sözcükleri de geliyor. Bu sözcüğün bize düşündürebileceği başka sözcükler, sözcük öbekleri var mıdır? Böyle bir soru ödev olarak da verilebilir. Böyle bir soru yine bir ortaokulun ikinci sınıfında denenmiş, şu sözcüklerin bir araya geldiği görülmüştür:

"Harp", "genel savaş", "iç savaş", "çete harbi", "akın", "sefer" , "**seferberlik**", "savunma", "cephe", "**savaş** alanı", "sağ kanat", "sol kanat", "kuşatma", "esir etme", "tutsak", "akıncı", "şehit", "gazi", "ölü", "yaralı", "öncü", "artçı", "silaha sarılmak", "silahlanmak", "mütareke", "barış", "anlaşma"...

Sözlük Kullandırma: Oğrencilerin söz dağarcığını zenginleştirmede en etkin yollardan biri de sözlük kullandırmadır. Bilinen bir gerçektir ki liseyi bitirmelerine karşın sözlük kullanmayı alışkanlık durumuna getirmemişlerin sayısı çoğunluktadır. Tembelliklerinden ya da çoğu kez üşengeçliklerinden sözlüğe başvurmaktan kaçınırlar. Sözlüğü kullanmayı da bilmezler. Bunun için de sözlüğe nasıl bakılır? Anahtar sözcüklerin görevi? Madde başlarında sözcükler nasıl verilir? Kısaltmaların anlamları nelerdir? Bunlar öğretmeli, uygulamalı biçimde gösterilmelidir.

Öğrencilerin söz dağarcığını zenginleştirme anadili ve yazın öğretiminde temel amaçlardan biridir. Bunu gerçekleştirmek için de başta **okuma** olmak üzere değişik etkinliklere yer vermeliyiz.

Emre Senan

KALKINMA PLANLARI VE EĞİTİM (4)

TEMEL EĞİTİMDEKİ GELİŞMELER

TEVFİK CAVDAR

Aşağıdaki Tablo 4'te ilkokullardaki nicel değişimin, zaman içerisindeki görünümünü sergileyen indeks sayılar sergilenmiş bulunmaktadır.

Okul ve öğrenci sayıları arasında, gelişme yönünden, tam bir paralellik bulunmaktadır. Fakat derslik sayısının bilinmemesi, dershane başına öğrenci sayısı bakımından bir gelişmenin sağlanıp sağlanmadığını açığa çıkarmamaktadır. Daha doğrusu bunu sayısal olarak tespit edemiyoruz. Yukardaki bilgiler okul koşullarının yerinde saydığını göstermektedir. Çünkü öğrenci sayısı ile okul sayısı arasındaki artış benzer bir eğilime sahip olduğu için, okul başına düşen öğrenci sayısında yıllardan sonra da önemli bir düşüşün görülemeyeceği kanısının reddedilemeyeceği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Temel öğretimin birinci kademesi olan ilkokullarda 1981-82 ders yılı için 5 837 529 öğrenci okumaktadır. Buna göre gene aynı ders yılında 26 öğrenciye bir öğretmen düşmektedir. Okullardaki ortalama öğrenci sayısı ise 126'dır. Bu değerlerin düşük çıkmasındaki temel neden öğrencisi az olan köy okullarından kaynaklanmaktadır. 1962-63 ders yılı için aynı parametrelere baktığımızda, 44 öğrenciye bir öğretmen, 127 öğrenciye de bir okul düştüğünü tespit edebiliyoruz. Öğretmen sayısında olumlu bir artışa karşın okul kapasitelerinde bir değişikliğin olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu da daha önce değindiğimiz yargımızın doğruluğunu kanıtlamaktadır.

Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı illere göre değişmektedir. Bunu bir kaç örnekle daha bir açık kılalım. Kırklareli'de 16,

Kanserin de ticareti yapılıyor...

VEHBİ BELGİL

Güzel bir atasözümüz vardır: "Tilki vardır baş keser, kurdun adı yamandır." Bugün kanserde durum böyledir.

İstatistikleri çok iyi tutulan Amerika'da her yıl en çok bir milyon kişi kalp ve damar hastalıklarından ölmektedir (1978 sayılarına göre 729.510). Buna karşılık kanserden ölenlerin sayısı, bilemediniz 500 bin (1978'de 396,992). Ama, gazetelerde, dergilerde, bunlardan en çok hangisi için gürültü koparılır? Tabii kanser için. Bu konuda yazılanlara üstünkörü kulak verseniz, 226 küsur milyonluk Amerika'da nüfusun yarısının kanserden ölmekte olduğunu sanırsınız.

Bu neden böyledir? Çünkü kanser, bugün için, yüzde doksan hallerde iyileştirilemeyen bir hastalıktır. Bu nedenle, buna kimse yakalanmak istemez. Bunun için de kanser yapan maddelerle ilgili yazılar, kitaplar büyük sürüm bulur.

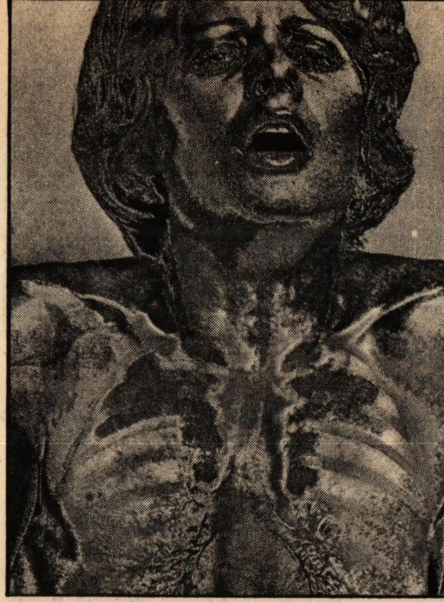
Nedir bu kanser yapan maddeler? Kalaylı kaplardan alüminyum tencerelerden, plastik tabak, çanak, bardaktan pirzolaya, domatese, besinlere katılan renk maddelerine, suya konan klor'a... varıncaya kadar bir çok madde. Bunlara her gün yenileri eklenmektedir. Şimdi listeye sucuğu, pastırmayı, salam'ı, tuzlu balığı, sucuklu yumurtayı, alkolü, şekeri, nişastayı, nişastalı maddeleri, şişmanlığı ekleyenler de var...

Yabancı dergilerin hemen hepsinde kanserle ilgili haberler, öyküler yayınlanır. Bunların çoğunda, bazı hastaların, sırf irade gücü ile hastalığı yendiği anlatılır. Okurlar bütün bunları yercesine okur.

Bu yazılar insanda yaşama sevincini kırar. İşin tuhafı, bu kanser yaptığı ileri sürülen maddelere yenilerini ekleyenlerin bu işten adeta vahşi bir zevk almalarıdır.

İYİMSER YAZILAR

Bu yazıların yanında yürek veren yazılarda yayımlanır. Karaciğer, süt, kaymaklı süt, salata, yeşil sebze, taze

meyve, mısır, A ve V vitaminleri, selülozlu besinler... de kanseri önlermiş. Bu arada, iradenin de kanseri yendiği hakkında öyküler yayımlanır:

Böylece kanser iki yönlü bir yazı ticaretine konu olmaktadır.

Elli yıl öncesine kadar verem için durum böyleydi. Bu hastalık, çok kez, girdiği evi kuruttuğu ve başkalarına kolaylıkla geçtiği için daha da tehlikeli idi. Verem ticareti romanlarla yapılırdı.

Romancılığın çok geliştiği 19. yüzyılda roman kahramanları genellikle "verem"li olurlardı. Tipik örnek Kamelyalı Kadın (La Dame aux Camélias) adlı romandır. Fransız romanlarını örnek alan Türk romanlarında da aynı konu işlenirdi.

İş, verem şarkılarına, şiirlerine kadar dayanmıştı. Kesik kesik, öksüre öksüre ağlayan bir kızın doldurduğu bir plak, milyonlar satmıştı da sonradan yasaklanmıştı. Daha da önceleri, yine veremli bir kızı konu almış bir şarkı vardı plaklarda. Bir yerinde "Zavallı kız... yaprak dökümünü bekler" sözleri vardı. Şarkıyı dinleyen hıçkıra hıçkıra ağlardı.

NE YAPMALI?

Kanserle ilgili haberlerin çoğu ciddi bilim dergilerinden kaynaklanmaktadır: Bilim adamları, araştırmalarının sonuçlarını buralarda yayımlar, başka bilim adamlarını, konu üzerinde düşünmeye çağırırlar. Bilim böyle gelişir. Ama bu yazılar o dergilerden sansasyon dergilerine geçti mi başka bir nitelik kazanır.

Bu tür yazıları kuşku ile karşılamak, ihtiyatla okumak, boş hayallere kapılmamak yerinde olur. Çünkü kanserin "nedeni" henüz kesinlikle bilinmemektedir. Söylenenler, hep tahminden veya derinlemesine yapılmamış incelemelerden ibarettir.

"Kanserle korkutma" da ilaç şirketlerinin de büyük payı olmaktadır. Adam piyasaya bir ilaç sürecek. Bunun duyurusunu reklam olarak değil de bilimsel yazı biçiminde yapmaktadır. Okuyucularım anımsayacaklardır: Ülkemizde 50'li yıllardan önce hayvansal yağlar yenirdi. Yağ ihtiyaca yetmiyor, gittikçe pahalılanıyordu. Bitkisel yağlara halkı alıştırmak gerekiyordu. Derhal bir kampanya başlatıldı: "Hayvansal yağlar kalp-damar hastalıkları yapıyor, sıvı yağlar ideal yağdır" diye... Doktorlar, durmadan sıvı yağ öneriyorlardı. Onlar da yoğun reklamın etkisinde idiler.

Bugün ise durum tersine dönmüştür. Şimdi de sıvı yağlar" tukaka" ilan edilmiştir.

Yapılacak şey, bu yazıları okuyup heyecanlanmamak veya hayallere kapılmamak ve her şeyi sağduyuya vurmaktır: Pastırmalı, sucuklu yumurta kanser yaparmış... Kimi yapmış? Kanıtı nerde? Sucuğu, pastırmayı kim, kaç günde bir, yiyor? Haftada, onbeş günde bir yenen bir avuç pastırmalı sucuktan kanser olacak adam zaten bitmiş demektir. Şehir suyuna katılan klor o kadar etkin olsa idi İstanbul'un kanserden kırılması gerekirdi. Bir de klorun katılmaması halinde ortaya çıkacak korkunç salgınları düşünün. O zaman "Eceli gören sıtmaya razı olur" sözümüzün ne kadar yerinde olduğunu anlayabilirsiniz.

Bursa'da 17, Tekirdağ'da 18 Ankara'da 35, Bitlis'te 45, Muş'ta 53 öğrenciye bir öğretmenin düştüğü hesaplanmıştır.

Gene elimizdeki sayısal bilgilere göre her yıl ilkokula 1.1 milyon çocuk yeni kayıt yaptırmaktadır. Bu öğrencilerin başarı oranı da (ilkokul düzeyi gözönünde tutulursa) çok düşük kabul edilebilir. Örneğin 1979-80 ders yılında ilkokullarda 611 216 öğrenci sınıfta kalmıştır ki, bu % 10.6 gibi bir başarısızlık oranına eşdeğerdir. Kız öğrencilerin başarısızlık oranı daha yüksektir. Kentsel yörelerde erkek öğrencilerin % 9.9'u ve kız öğrencilerinde % 11.7 si sınıfta kalmıştır. Bu oran kırsal kesimde (aynı sıra dahilinde) % 10 ve % 11.3'e çıkmaktadır. Sınıfta kalmalar en çok beşinci ve birinci sınıflarda yoğunlaşmaktadır. Öte yandan Devlet Planlama Teşkilatının yapmış olduğu hesaplamaya göre sınıfta kalan öğrenciler 15 280 dersliği yeniden kullanma durumunda kalmaktadırlar ki bu (1981 fiyatlarına göre) 44 milyar liralık bir fiziki maliyete denktir.

Üniversite Seçme Sınavları Merkezi ile DPT'nin ortak yaptığı bir çalışmaya göre ilkokulu bitirenlerin kentlerde % 86.5'i ve kırsal alanda da % 79'u beş yıllık normal süre içinde eğitimlerini tamamlamışlardır.

Planlı dönemde sınırlı da olsa bazı nicel gelişmelerin görüldüğünü söylememize karşın nitel açıdan gelişmeden, bir üst düzeye geçişten söz etmemize olanak yoktur. Başarısızlık oranının çok düşük olması gereken ilköğretimde, 0.10'u aşan bir sınıfta kalma nitelik açısından geriliği simgeleyen en önemli gösterge sayılmalıdır. Şöyleki bir sınıfta öğrencinin başarısızlığı önemli oranda öğretmenin başarısızlığının sonucudur. Aile üyeleri arasında eğitime destek veren kişilerin bulunmadığı düşük gelir gruplarında başarısızlık oranının yüksekliği, ilkokul öğreniminde öğretmenlerin ancak ailenin desteğiyle bir yere ulaşabildiklerini kanıtlamaktadır. Çağdaş ilköğretimde eve ödev verme, evdeki kişilerden derslerin öğretilmesi açısından yardım bekleme söz konusu değildir. Öğrenci bütün bilgilerini okulda öğrenecektir, ilköğretimin temel özelliklerinden biri de budur. Bu yaş grubunda ödev ya da boş zaman olarak kabul edilmesi gereken evdeki bölümün yoğun biçimde derslere tahsis edilmesi öğrencilerde bıkkınlık yaratacağı gibi, aile statülerinin ve bilgi düzeyinin de öğrenci eğitiminde önde gelen bağımsız değişken gibi devreye girmesi sonucunu verecektir. Bu yanlıştır ve eğitimdeki köklü bir noksanlığı vurgulamaktadır. Bugün ilkokul öğretmenleri arasında iki başat grubun varlığı kolaylıkla kendini gösterebilmektedir. Birinci grupta, öğretmenliği sıradan ve kaderin kendisini getirdiği bir görev olarak kabul edip, sadece sınıfta ders vermekle yetinir. Bu gruptaki öğretmenlerin çocukları sevdiğini bile ileri sürmek bazı kereler mümkün olamamaktadır. Diğer grup ise, öğrenciyi kolejlere yetiştiren bir yarış atı terbiyecisinin hırsıyla, genç kuşaklara yetenekleri ve olanaklarıyla ters orantılı bir biçimde yüklenen öğretmenlerden meydana gelmektedir. Ne yazık ki ilkokul öğretmeni olmanın tüm niteliklerini üzerinde barındıran; yani öğrenciyi seven, onu yeteneği ve olanakları ölçüsünde geliştirmeye çalıştıran, öğrencileri arasındaki farklılığı giderici çalışmaları yapan, sınıfını bilginin dağılımı açısından adil bir görünüme kavuşturmayı amaçlayan öğretmen sayısı sanıldığı kadar çok değildir. Gönül bu noktanın da sayısal bulgularla açığa çıkarılmasını ister ama elde bunu yapacak bilgiler mevcut değildir. Kamu ilkokullarının bugün eğitim düzeyi yönünden gösterdiği büyük farklılık, özel okullara olan eğilimi de arttırmıştır. Bu eğilimi önce bir kaç gösterge yardımıyla ortaya koymaya çalışalım.

Tablo: 4.
İlkokul düzeyinde eğitimin gelişimi
(İndeks sayı olarak)

Ders yılı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci sayısı
1962-63	100.0	100.0	100.0
1965-66	116.7	119.5	116.8
1970-71	145.7	183.0	149.3
1975-76	159.3	231.1	162.7
1980-81	174.2	290.4	169.4
1981-82	176.2	306.4	174.6

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri

1961-1962 ders yılı itibariyla Türk özel okullarında okul başına 219 öğrenci düşmekteydi. Öğretmene düşen öğrenci sayısı ise 24'dü. Yani bu okullar kamu okullarına oranla daha kalabalık ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısından ise fazla farklılık göstermeyen kurumlar olarak karşımıza çıkmaktaydı. Aradan geçen dört plan döneminde bu okullara olan eğilim artmıştır. Nitekim 1981-82 ders yılında okul başına 509 öğrenci düşerken, öğretmen başına da 31 öğrenci isabet etmekteydi. Her iki ortalamada kamu okullarına oranla daha düşük bir standartın işareti sayılabilir. Özellikle öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ortalaması kamu okullarına göre % 19 daha fazladır. Bu noktada değerlendirmenin tam anlamıyla yapılabilmesi için öğretmenlerin niteliğinin de karşılaştırılması gerekir ki, bu mümkün değildir.

Özel yabancı ve azınlık okullarında, planlı dönem içerisinde bir gerileme söz konusudur. Bu ilkokulların sayısında % 50, öğretmen miktarında % 69.3 ve öğrenci sayısında da % 77.8 oranında bir eksilme gözlenmektedir. Bu azalmanın ana nedeni olarak bir çok azınlık ilkokulunun ya kapanması ya da düşük kapasiteyle çalışmak zorunda kalışı ileri sürülebilir. Bu nedenin geçerliğini kabul etmemiz içinde yeterli kanıtlar bulunmaktadır.

Planlı dönem içerisinde ilköğretim ya da bugünkü adıyla temel öğretime ayrılan yatırımlar 58 katı artmış bulunmaktadır. Fakat bu yatırımların toplam eğitim yatırımları içerisindeki payı % 34.6'dan % 32.5 inmiştir. Üstelik 1973 yılından itibaren ortaokullarla ilgili yatırımlarda temel eğitim yatırımları içinde kabul edilmektedir. Bu nokta gözönünde tutulduğunda ilkokullara yönelik yatırımların oransal payının azalmakta olduğu ileri sürülebilir.

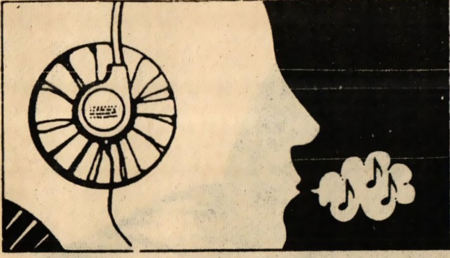
(Gelecek sayı: **Hedeflere Erişme Açısından Yapılabilecek Değerlendirme**

Tablo: 5
Özel Türk İlkokullarının gelişimine ilişkin sayısal göstergeler
(İndeks sayı olarak sunulmuştur)

Ders yılı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1961-62	100.0	100.0	100.0
1965-66	133.3	153.8	122.7
1970-71	140.4	142.6	126.1
1975-76	110.5	128.8	137.1
1980-81	92.9	110.2	127.9
1981-82	85.9	154.3	200.6

Kaynak: Milli Eğitim Istatistiklerine dayanarak hesaplanmıştır.

DİNLEYE
DİNLEYE

C. TUFAN TEZER

PINK FLOYD...

THE FINAL CUT

Pink Floyd'u anlatmak gerekli mi? Güncel batı müziği ile ilgilenen hemen herkesin gönlünde bir yeri olan topluluğun müzik yelpazesinde, hangi meltemlerin saklı olduğunu mu sıralıyalım? Doğaya yaklaşımlarınımı anlatalım yoksa toplumsal bilincin aynası olma görevini üstlenişlerini mi yorumlayalım? Tüm bu koca şeyleri yaparlarken her seferinde güncel müzikte nasıl öncü ve çığır açıcı olabildiklerine mi şaşalım? En iyisi, sözü fazla uzatmadan şu 'the final cut'a bir kulak vermek.

Anlatımında müzik-söz dengesini 'Dark side of the moon'dan bu yana ikinciye doğru kaydıran Floyd sonunda "müzikli şiire" gelmiş dayanmış. Her iki yüzde sıralı 281 dize bir kaygının; iletişim kaygısının patlaması olsa gerek. "Ozan" Roger Waters'ın 944'te savaşta ölen babası Eric Fletche Waters'ın anısına adadığı; "savaş sonrası rüyasının" ardından edilen bir yas duası bu uzunçalar... Gergin, sıkı, dramatik ve göz altları koyu bir dua. Son 2000 yılın, son yüzyılın, son 40 yılın, son 2 yılın, son 1 günün tortusuna 281 dize denk düşmüş.

Peki ya müzik? O biçimsel olarak geri düzlemde... Topluluğun bu güne değin üretip bize taşıdığı tını, müzik cümlesi ve çevre sesler çeşitli kodlamalarla yer yer anımsatılıyor. Çalanların arasında klasik dörtlünün tuşçusu Richard Wright 'ı duyamıyoruz; gitmiş. Onun yerine, Ulusal Filarmoni Orkestrası'nın yönetmeni Michael Kamen piyona ve harmonyumda (küçük gezici org) ve Andy Bown orgta yer alıyorlar. Ayrıca Ray Cooper vurmalı, R. Ravenscroft tenor saks, ve A. Newmark son parçada davul çalıyorlar. Bir de, Ulusal Filarmoni Orkestrası çalanlara şöyle bir eşlik edivermiş. (Yerli baskı Kent plak yapımı, geçen ay sonu çıktı.)

Uzunçaların kurgusu "suite" üstüne oturtulmuş. Parçalar içerik ve müzik yönlerinden içli-dışlı. Eski ve yeni olaylar özleştirilmiş. Sık sık karşılaştığımız 'maggie' (M. Thatcher) ile ya konuşulmuş ya da hakkında yorum yapılmış. Savaşın gereksizliği üzerinde durulmuş. Zorbalarla alay edilmiş, Dünya'nın onlarsız da dönebileceği betimlenmiş. Geçmiş yorumlanarak geleceğe yüklediği tehlikeler ayrımsanmış. Hani "düzenli bir dağınıklık" derler ya, işte A. ve B. yüzlerindeki altışar parça -ya da altbaşlık- bu yargılamaları öylesine getiriyor bize.

Topluluğun bu değerli -ve belki de son- çalışmasının sözlerini; zaman kesitinde evrensel olarak göz önüne serdiklerini değerlendirmek ve insanın insandan daha iyi dost ve düşmanı olamayacağını bir kez daha betimlemek açılarından, elimizden geldiğince çevirerek size yansıtmak istedik.

Gelincik kırmızısı tarlalar -özgün kapakta-, hâkiler, gök mavileri arasındaki eski, bildik Dünya ve bunu "eşittik hepimiz sonunda" deyip o saks cümlesiyle de tasdikleyerek öykülerken; boğazımızı hafif düğümleyen bu anlayışa saygılar...

the post war dream
(savaş sonrası rüyası)

doğruyu söyle bana, söyle, neden isa çarmıha gerildi
babam bunun için mi öldü?
senin için miydi bu? bu ben miydim?
yoksa çok mu t v seyrettim?
o gözlerindeki suçlama izleri mi?
eğer kalmasaydı lafta
gemi yapımında çok iyi olunduğu
tersaneler halâ açık olurdu
ve onlar için zevk verici olamaz
yükselen güneşin altında
tüm o intihar eden çocuklarıyla
ne yaptık biz, maggie, ne yaptık
ne yaptık biz ingiltere'ye
susmalı mıydık bağırmalı mıydık
"ne oldu o savaş sonrası rüyasına?"
oh maggie, maggie ne yaptık biz?

your possible past
(senin olası geçmişlerin)

çırpınıyor arkanda senin, olası geçmişlerin
bazıları parlak gözlü ve deli, bazıları korkak ve kayıp
şimdilerde başta olanlara bir uyarı
olası geleceklerinin üstüne titremeleri
terkedilmiş tren hatlarını sarmış gelincikler
sığır vagonları gelecek seferi bekler

nasıl iyi oluruz gösterildi, nasıl kötüleriz söylendi
dilimiz tutulmuş ve dehşet içinde öğrendik tapınmayı
koşar duygularımız şimdi derin ve soğuk balçık gibi
ve gerili üstümüzde bayrakları ve sancakları
o olası geçmişlerimizin, paçavra ve çaputlar içinde

anımsıyor musun beni? nasıl olmalıydık biz?
ne dersin daha mı yakın olmalıydık?

one of the few
(birkaçından biri)

o hep dört ayağı üstüne düşen birkaçından biriysen
ne yaparsın ucuna denk getirmek için?
öğret
delirt onları, üz onları, ikiye ikiyi eklettir onlara
ben yap onları, sen yap onları, ne istersen yap onları
güldür onları, ağlat onları, yere ser öldür onları

the hero's return
(kahramanın dönüşü)

isa isa nedir tüm bunlar
bu küçük nankörleri vurmalı bir sıradan
ben onların yaşındayken söndüydü tüm ışıklar

dans ettik ve şarkı söyledik sokakta ve
çaldı kilisenin çanları
ama yanan kalbimde
belleğim için için
topcuların iç hattan ölürken söyledikleri...

the gunners dream
(topçunun rüyası)

yüzerken bulutların arasında
anılar hızla geliyor buluşmaya benle şimdi
göklerin arasında bir boşlukta
ve köşesinde bir yabancı toprağın
bir rüya gördüm
bir rüya gördüm
elveda max
elveda anne
törenden sonra siz yürürken yavaşça arabaya
ve gümüşü saçının parlarken soğuk kasım havasında
duyuyormuşunuz çalan çanı
ve değiyormuşun ipek yakasına
ve mendiller buluşurken tesellisinde bandonun
sen tutuyormuşun onun çelimsiz elinden
ve duruyormuşunuz karşısında rüyanın

bir yer, kalacak
yeterince yiyecek
bir yer eski kahramanların güvenle sürttükleri sokaklarında
orda yüksek sesle konuşabildiğiniz
ikircik ve korkularınız hakkında
ve üstüne, hiç kimsenin bir daha kaybolmadığı
hiç duymadığınız o basmakalıp yayınların
vurduğunu kapınıza
rahat olabilirsiniz yolların her iki tarafında
ve manyaklar bandocular gibi üflemezler deliklere uzaktan kumandayla
ve herkes danışır yasaya
ve kimse öldürmez çocukları bir daha
ve kimse öldürmez çocukları bir daha

gece gece ardına
dönüyor ve dönüyor beynim
rüyası kötü ediyor beni
köşesinde bir yabancı toprağın
topçu uyuyor bu gece
olan oldu
yazamayız artık onun son perdesini
önem verin rüyasına
önem verin

paranoid eyes
(paranoya gözler)

ilikle dudağını, bırakma savunmanı düşsün
sıkı tut mermi geçirmez maskeni
ve denerlerse eğer gizini kırmayı sorularıyla
yitebilirsin yitebilirsin yitebilirsin
ardında paranoya gözlerin

giyinirsin yiğit yüzünü ve uzanırsın şöyle yola bir aralık
sırıtman yerleşik, dayanmışın gelişi güzel bara
alay ederken yüksek sesle dünya'nın geri kalanıyla
güruhtaki çocuklarla birlikte
yitersin yitersin yitersin
ardında taşlaşmış gözlerin

inandın onların şan şeref ve para öykülerine
şimdi kayboldun sisinde alkolün, yumuşacık ortaçağ
gökteki tatlı. millerce yüksekteymiş meğer
ve yitersin yitersin yitersin
ardında kahverengi ve uysal gözlerin

get your filthy hands of my desert
(çek o pis ellerini ıssızlığımdan)

brejnev aldı afganistan'ı
begin aldı beyrut'u
galtieri aldı ingiliz bayrağını
ve maggie yemek üstüne bir gün

"bayanlar ve baylar karşılayın lütfen reagan ve haig'i"
b.begin ve dostu, bn.thatcher ve paisley
b.brejnev ve parti
hayalet mc.charty
anıları nixon'ın
ve şimdi de renk katıyor adı bilinmez bir topluluğu latin
amerikalı parlak et pazarlamacılarının"

bekliyorlar mı bizden herhangi bir saygı görmeyi
parlatabilirler madalyonlarını, keskinleştirebilirler
gülüşlerini ve eylendirirler kendilerini oyun oynayarak bir ara
bum bum, bang bang, düş yere öldün sen

güvencedeler ardında buz gibi bir bakışın
en değerli oyuncaklarıyla birlikte
cici kızlar ve oğlanlar olacaklar
fletcher anıt-evinde sömürgeci
tüketicileri yaşamın ve organların

herkes içerde mi?
tatlı vakit geçirdiniz mi?
şimdi son çözüm uygulanabilir

southampton dock
(southampton rıhtımı)

çıktılar karaya 45'te
ve ne kimse konuştu ne kimse güldü
vardı birçok boşluk sıralarda
toplanmış anıt-mezarların başında
eller kalpte hepsi kabullenmiş
kınına sokmaya kurbanlık bıçakları

ama şimdi

duruyor southampton rıhtımında
mendiliyle
ve yazlık robu sıkı sarılmış
ıslak vücuduna yağmurda
sessiz umarsızlıkta eklemleri
beyaz kesmiş ıslak dizginlerin üstünde
cesurca el sallıyor çocuklara yine

ve hâlâ o koyu leke yayılıyor
arasına küreklerinin
suskun bir anısı gelincik tarlalarının
ve savaş bittiğinde
harcadık ne yaptılarsa
ama ucunda kalplerimizin
duyumsadık o son darbeyi

the final cut
(son darbe)

yaşlarla örtülü balık-gözü mercekli gözlerden
betimleyebiliyorum açıkça kayışını şu anın zamana
ve uçmalardan uzak açık mavi göklerde
sarmalanıyorum, toprağın altındaki deliğin o içinde, yittiğim

karşılaşırsanız eğer mayın tarlasıyla yolun üstünde
vurursanız köpekleri aldatırsanız soğuk elektronik gözleri
ve geçirebilirseniz tüfeği oraya
çevirin numaraları, açın
ve oradaysam eğer söylerim size ne var ardında duvarın

var orada büyük sanrılı bir çocuk
aşk yapan kızlarla dükkanlarda
merak eden yeni inanınızla birlikte mi uyuduğunuzu
biri sevebilir mi o'nu
yoksa bir rüyamı olurdu bu

ve eğer göstersem size görünmeyen yüzümü
olur muydunuz yine benimle birlikte bu gece
ve açsam kalbimi size
ve göstersem size zayıf tarafımı

not now john
(şimdi değil john)

s...tir et, tüm bunları sürdürmeliyiz
yarışmalı cingöz japonla
bir sürü ev yangını var yanan
ve yok yeterince ağaç
öyleyse s...tir et hepsini
sürdürmeliyiz tüm bunları

duramam işler kayıp kafa gitti silikon
hangi bomba açıl şöyle günlük öde ot kurut
dağıt bir vurmalık büyük altı
kliki klik tut onu oh hayır brrrrring tombalaa!

şimdi değil john
sürdürmeliyiz film gösterisini
holywood bekler sonunda gökkuşağının
kim ipler n'olduğunu
çocukların ne yol gittiğini
şimdi değil john
uğraşmalıyız gösteriyle

sıkı dur john
sürdürmeliyiz bunu
nedir bilmem
ama buraya takılıyor gibi
vardiyanın sonunda gel
gideriz ve de işeriz
ama şimdi değil john
uğraşmalıyım şimdi bununla

sıkı dur john
sanırım iyi birşey var
kitap okumalıydım, ama
haberler de olur
ya da bir başka fesat
ya da yeniden kullanılabilir bir gösteri

s...tir et, uğraşmalıyız tüm bunlarla
yarışmalı cingöz japonla
gereği yok düşünmenin ne olduğunu vietnam'lıya
getirmeli rus ayısını boyunduruğa
belki de rus ayısını değil
belki isveçlileri
gösterdik arjantin'e
şimdi de yürüyüp gösterelim şunlara
duyumsatır bize kuvveti
hem maggie'de hoşlanmaz mıydı bundan
şimdi şimdi şimdi şimdi şimdi!

s'cusi dove il bar
se para collo por eine toe bar
s'il vous plait ou est le bar
oh nerde bu s...tirici bar john! (*)

two suns in the sunset
(gün batımında iki güneş)

dikiz aynamda batıyor güneş
dalıyor ardından yoldaki köprülerin
ve düşünüyorum tüm o iyi şeyleri
arkamızda bıraktığımız bitirmeden
acısını çekiyorum önsezilerin
itiraf ediyorum kuşkularını
gelecek olan soykırımın

teli tıpanın
tutan öfkeyi
açılıyor
ve birden işte gündüz yine
güneş doğuda
gün dönmüş olsa bile
gün batımında iki güneş
hmmmmmmmmmmm
yoksa insanoğlu koşuda mı

o frenlerin kilitlendiği an gibi
ve senin kaydığın koca kamyona doğru
geriyorsun donmuş anları korkunla
ve duymayacaksın bir daha seslerini
ve görmeyeceksin bir daha yüzlerini

anımsıyor musun beni? nasıl olmalıydık biz?
ne dersin daha mı yakın olmalıydık?

oturdu kapı ağzında, bir gülüşün gölgesi
silinmez yüzünden ucuz otel markası gibi
soğuk gözleri yağmurluklu adamlara yalvarıyor
keselerindeki altın ya da ardlarındaki bıçak için
teki küstahça koyup elini
dedi, "ben bir çocuktum ve şimdi yalnızca bir adam"
anımsıyor musun beni? nasıl olmalıydık biz?
ne dersin daha mı yakın olmalıydık?

soğuk ve dindar olanın avucuna düştük

ne sızlamaya ve ne de üzülmeye vardı zaman

ve şimdi bile uçuyor bir parçam üstünde
dresden'in, beşerli kol düzeninde meleklerin
anlayamayacaklarsa da hiç bir zaman ardında
alaylarımın, umutsuz anıların yattığını

sevdiğim sevdiğim uyudun mu çabucak. iyi
çünkü tek andır seninle gerçekten konuşabildiğim bu

ve var bir şey kilit vurduğum
bir anı ki acı veren
dayanmaya gün ışığına

geri döndüğümüzde savaştan flamalar ve
bayraklar asılı herkesin kapısında

aldı bir zırhlıyı elime
güya geri verdirebilecek

fletcher memorial home
(fletcher anıt-evi)

götürün o erken uzamış bebelerinizi bir yere
ve yapın onlara bir ev, küçük, kendilerinin
fletcher anıt-evi
onulmaz zorbalar ve krallar için

ve gözükebilsinler kendilerine her gün
kapalı devre tv. larda
emin kılınmak için hâlâ gerçek olduklarına
tek bağlantıdır bu duyumsayabildikleri

ne yapardınız
satar mıydınız öykünüzü yuvarlanan taşa
alır mıydınız çocukları buradan
ve yalnız bırakır mıydınız beni
ve güler miydiniz güvenliğin içinde
fısıldadığınız gibi telefonda
yollar mıydınız bana paketle
ya da eve mi bırakırdınız beni

çıplak duygularımı soymam gerekse bile
perdeyi parçalamam gerekse bile
bıçağı tuttum titreyen ellerimde
tam yapmaya hazırlanıyordum ki telefon caldı
bulamadım hiç bir zaman son darbeyi indirecek yürekliliği

olmayacak danıştığın yasaya bir daha

ve ön cam erirken
göz yaşlarım buharlaşıyor
bırakırken ardımda biraz kömür
sonunda anlıyorum
duygularını, biraz
külün ve elmasların
düşman ve arkadaş
eşittik hepimiz sonunda

(*) özgün metinde italyanca, ispanyolca ve fransızca "bar nerede" diye soruluyor.

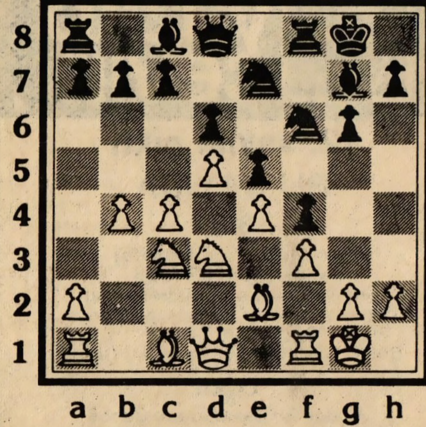
OYUNLAR

SATRANÇ

VASFİ GÜÇER

Şah-Hıno Savunması

Bu açılış geçen hafta verdiğimiz Grunfeld Savunması'na çok benzer. Yalnız bu sefer siyahın fik'rl d6 ve e5 sürmektir.

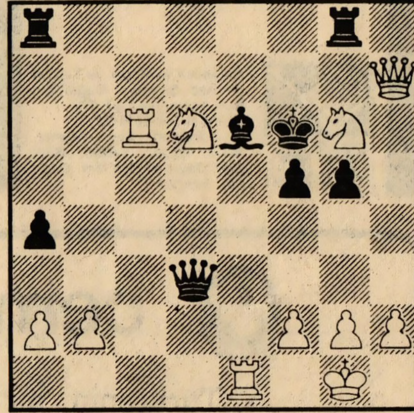

Beyazın şansı vezir kanadında, siyah ise genellikle şah kanadındadır. Siyahın, beyazın şahına , piyonlarını ileri sürerek yapacağı saldırı eğer önlem alınmazsa tehlikeli olabilir. Bu yüzden beyazın en akıllıca planı önce şah kanadını savunmak, sonra vezir kanadında kendisine avantaj sağlamaya çalışmaktır.

1-d4 Af6
2-c4 g6
3- A-c3 F-g7
4-E4 d6
5- Ee2 00
6- A-f3 e5
7. 00 (7. dic dic 8-A:e5 A:e4 ve durum eşit)
7..... A-c6
8- d5 A-e7
9. A. e1 (Beyaz atını vezir kanadına götürüyor, aynı zamanda savunmasını hazırlıyor.)
9...... A-d7
10- A-d3 f5
11- f3 A-f6
12- b4 f4

Pozisyon karışıktır. Her iki tarafın da şansı vardır.

Problem

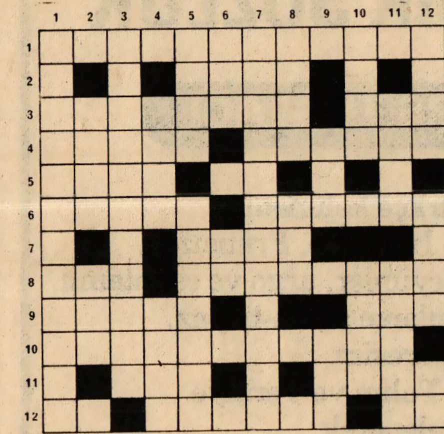
Beyaz 2 hamlede mat yapar.
(La Bourdonnais - Mac Donnell)

ÇAPRAZ BULMACA

SERDA ÖZTÜRK

SOLDAN SAĞA

1. Fransız ozanı ve düşünürü André Breton'un ortaya attığı ve sanatın hemen her dalında uzun süre etkilemiş, öznel idealizmi gerçekleştirmeye çalışan öğretiden olan kimse. 2. Cinayet işlemiş olan. 3. Duygu, coşku ve imgenin düşünceden daha çok yer aldığı (şey). -(Tersi) Herhangi bir topluluğu oluşturan bireylerden biri. 4. Fazla bön olan. -Ormanların adamı. 5. Ayağa giyilen şeylerin bilekten yukarı olan bölümü. -Bir bağlaç. 6. Müslümanlarda oruca başlama zamanı. -Genç ve güzel kız. 7. Dişi sığır. 8. İnsanın kendi varlığı. -Toplumların birbirleriyle olan ilişkilerini, kültürlerini, uygarlıklarını, iç sorunlarını yer ve zaman göstererek anlatan bilimin ilgi alanına giren. 9. (Tersi) Söz yitimi. -Uluslararası işçi örgütünün kısa adı. 10. Güzel renkli çiçekleri nedeniyle bahçelerde yetiştirilen bir bitki. 11. Karakter. -Top mermisinin ucuna vidalanan ve mermi atıldıktan sonra patlamasını sağlayan ayarlı kapak. 12. (Tersi) kimi aygıtlarda düz ve uzun tısım. -Son yıllarda kurtuluş savaşlarının hızlandığı kıtanın adı. -Naziler döneminde Almanya'da cinayet ve suikastler yapmış bir polis örgütünün kısa adı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Bilinç dışında nesnel bir dünyanın var olduğunu savunan öğretilerin genel adı. 2. Kişinin kendi kendine yaptığı konuşmaya verilen adda ---long'un başına gelen ve genel olarak tek anlamında kullanılan.

3.Fransız yazar Kleber Headens'in roman kuramı üzerine yazdığı kitabının adı. 4. Ayın ilk günlerinde aldığı yay biçimi. -(Tersi) Pek anlayışlı ve sezgili kimse. 5. (Tersi) Kendi cinsine göre dar ve uzun. -(Tersi) Körinançlara sahip olan kimse. 6. Miktarca kez. (Tersi) En kısa zaman. 7. İlk ve orta dereceli okullarda, ders programlarının düzenlenmesine yardımcı olarak düzenlenmiş bir yayın. 8. (Tersi) Bir şeyin ya da bir şeklin, bir yüzey üzerine çarpıp orada görünmesi. -Birden bir artık. 9. Bir işte bir kimse ya da şeyin üstüne düşen görev. -İspanya'nın Bask bölgesinde yönetime karşı mücadele veren bir örgütün kısa adı. 10. Sivrisineğe benzer bir böcek. -Bir kondansatatörün elektrik yığma yeteneği.

11. (Tersi) Bir erkek ismi. -Bütün noktalarının odak denilen belirli iki ayrı noktaya olan uzaklıkların birbirine denk olan kapalı eğri. 12. Bitkilerden, hayvanlardan, denizden, topraktan elde edilen yararlı şey. -Tomar. -Bir işte başta gelen.

ÇETREFİLLİ BULMACA

TURGUT ONGUN

NASIL ÇÖZECEKSİNİZ?

1. Önce aşağıdaki tanımları verilen kelimeleri bulmaya çalışın ve hir bir harfi bir çizgi üstüne gelecek biçimde yazın.

2. Sonra, çizgilerin altlarındaki sayılara göre, bu harfleri bulmacadaki aynı sayılı karelere aktarın.

3. Bulmacadaki kareler harflerle doldukça, kimi kelimeler belirmeye başlayacaktır. O zaman, bulmacadaki harfleri çizgilerin üstüne taşıyarak, tanımlarından çıkaramadığınız kelimeler varsa, onları da bulabilirsiniz. (Bulmacadaki karelerin sağ üst köşelerindeki harfler, tanımlar dizinindeki harf sırasını göstermektedir.)

4. Bulmaca tamamlanınca, karelerde, bir yazarımızın bir romanından alıntı bulacaksınız. Tanımlar bölümünde ise, bulduğunuz kelimelerin ilk harflerini yukarıdan aşağıya okuduğunuzda, bu yazarın adıyla alıntı yapılan romanının adını göreceksiniz.

1 A	2 B	3 C	4 A	5 C	6 A	7 D	8 C	9 F	10 A	11 A	12 G	13 B	14 B	15 A	16 D	17 B
18 G	19 D	20 I	21 L	22 H	23 D	24 K	25 J	26 O	27 C	28 O	29 C	30 C	31 I	32 A	33 E	34 G
35 A	36 I	37 J	38 A	39 G	40 B	41 F	42 C	43 O	44 M	45 J	46 G	47 D	48 K	49 K	50 E	51 L
52 J	53 H	54 L	55 G	56 N	57 F	58 F	59 E	60 F	61 N	62 I	63 G	64 I	65 H	66 H	67 H	68 I
69 A	70 I	71 N	72 J	73 M	74 J	75 N	76 J	77 O	78 K	79 O	80 N	81 J	82 L	83 N	84 J	85 J

Tanımlar

A) Halikarnas Balıkçısı'nın soyadı — 1 10 4 15 35 69 38 11 6 32

B) Geniş olmayan, dar — 40 13 14 2 17

C) 1854-1891 yılları arasında yaşamış olan, Cehennemde Bir Mevsim ve Illuminations'ın yaratıcısı, büyük Fransız şairi — 8 5 3 29 42 30 27

D) Başına "İşte" gelirse, Azra Erhat'ın bir kitabı olur — 7 16 23 47 19

E) Tersi şan, şöhret, ün — 59 50 33

F) Şüphe — 9 57 58 41 60

G) İ.Ö. 43-İ.S. 17 yılları arasında yaşamış olan ünlü bir Latin şairi — 55 39 12 34 18 63 46

H) Doktorların verdiği — 22 53 66 65 67

I) Yalnız dans havaları çalan bir çeşit orkestra — 20 68 31 62 70 36 64

J) Güney Amerika'nın batısındaki sıradağlar (iki kelime) — 72 45 37 84 74 81 52 76 25 85

K) Tersi bir film şirketimizin adı — 48 24 49 78

L) Atın bozuk, eşkin yürüyüşü — 82 21 51 54

M) Kız çocuklarının atladığı — 44 73

N) Nakış yapan usta, bezekçi — 75 80 56 71 83 61

O) Sonuna "Elma" gelirse, Atila Alpöge'nin bir oyunu olur. — 43 26 77 28 79

(Çözümler 10. sayfada)

Osmanlı yıllıkları (Salnameler ve Nevsaller)

TÜRKER ACAROĞLU

Osmanlı yıllıkları. Salnameler ve nevsaller. Haz. Haşan Duman. - 142 s.

Türkçe sözlük"te (salname) karşılığı (yıllık) gösteriliyor, (nevsal)i almamış. Daha büyük, başka bir sözlükte (salname) şöylece tanımlanmaktadır: "Belli konulara ilişkin yıldan yıla çıkarılan kitap ya da dergi". Gene Farsça olan (nevsal) ise, yeni yıl, yılbaşı, yani yıllık, demektir.

İşte, Beyazıt Devlet Kitaplığı Müdürü Hasan Duman bu Osmanlı yıllıkları üzerine değerli bir kaynakça ve kimi İstanbul kitaplıklarına göre bir toplu katalog denemesi hazırlamış, kitabı İslam Konferansı Teşkilatı'nca yakın yıllarda İstanbul'da kurulan İslam Tarih, Sanat ve Kültürü Araştırma Merkezi (İRCİCA) güzel bir biçimde yayımlamıştır (1982, 142 s., fiyatı yazılı değil).

Merkez Genel Müdürü Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu Türkçe, Arapça, İngilizce ve Fransızca önsözlerinde kitabın niteliği üzerine bilgi verirken, "iki yıllık yorucu bir çalışma" sonucu hazırlanabildiğini belirtmektedir.

Kitap, beş bölümden oluşur: I. Giriş; II. Salnameler: a) Devlet salnameleri, b) Vilayet salnameleri, c) Resmi kurum ve kuruluşlara ait salnameler, d) Özel konulu ya da kişi ve kuruluşlara ait salnameler; III. Resmi ya da özel kurum ve kişilere ait nevsaller; IV. Yıllıkların kronolojik dağılımı ve Osmanlı Devleti mülki idare dizgesine bakış; V. Sonuç.

On sayfa tutan Giriş bölümünde yayın meslekdaşımız Duman, 1847-1922 tarihleri arasında geçen 75 yıllık dönemde yayımlanmış salnameler ve nevsaller üzerine yararlı bilgiler vermektedir. Bu iş için İstanbul'un başlıca kitaplıklarının katalogları taranmış, bunların bulunduğu kitaplıklardaki yer numaraları ile kitap kimlikleri saptanmış, daha sonra salname ve nevsaller tek tek elden geçirilerek bu bilgiler doğrulanmıştır.

Salname ve nevsallerde pek değişik, çok yararlı bilgiler vardır. Örneğin, Konya ve Bursa salnamelerinde, o illerin kitaplıklarının adeta toplu birer kataloğu bulunmakta, kitaplıklardaki bütün kitapların sayısı ve çeşitleriyle adlarını bildirir çizelgeler yer almaktadır! Özel salnameler de apayrı bir konudur. Ebüzziya Tevfik'in 1873 yılında çıkardığı "Salname-i Hadika" örnek olarak gösterilebilir. Burada, çeşitli konulardaki makalelerin dışında, dil, yazın, eğitim, tarih, coğrafya, özellikle matbaacılık ve basın tarihiyle ilgili (ilk gazetelerimizin tarihi üzerine epey ayrıntılı bilgi verilmiştir) konulardan, yasalardan söz eden yazılar yayınlanmıştır. "Salname-i Servet-i Fünun"da öyle... Özellikle 1910-11 yıllarına

CADI FIRTINASI

SEYYİT NEZİR

Cadı Fırtınası, Demirtaş Ceyhun, YAZKO, 328 sf, 360 Lira

Hızı azalarak da olsa roman üzerine tartışmaların geçen yıl da sürdüğü, ama 'yokluğu' savı doğrulanırcasına az roman yayımlandığı yılın dökümünü yapanların ortak tespitiydi. Ama bu tespite inat, 1983 yılı, daha ilk aylarında yayımlanan ilginç romanlarla, roman türünde verimli bir yıl olacağa benziyor. Daha önce, **Asya** ve **Yağmur Sıcağı** romanlarıyla özellikle ikincisiyle önemli tartışmalara yol açan Demirtaş Ceyhun'un **Cadı Fırtınası** romanı, bu verimliliğin somut habercilerinden biri ve kuşkusuz en ilginci.

İlk romanında, Cumhuriyet tarihinin ilk işçi mücadelelerini yaşamış bir baba ile yiğit kızını, son otuz yıllık kentleşmemizde belirleyici yeri olan gecekondu sorunu ve geçirdiğimiz toplumsal değişme süreci içinde çarpıcı iki tip olarak işleyişine tanık olduğumuz yazar, bu romanında yine Çukurova yöresini anlatıyor. Aslında **Yağmur Sıcağı**'ndaki başlıca roman kişilerinin de Çukurova töre ve gelenekleriyle sosyo-ekonomik özelliklerinden izler taşıdıkları düşünülürse, Demirtaş Ceyhun'un, bu yöreyi romanlarının merkezî çoğrafyası olarak ele aldığı görülecektir. Yazar, ülkenin yaşadığı sosyo-ekonomik değişmenin Çukurova'ya, tüm zenginliğiyle yansıdığı görüşündedir. Gerek romanlarındaki tavrı, gerekse yapı değişikliği üzerine getirdiği tartışmalar bunu göstermektedir. Özellikle son romanında, Çukurova'nın, 50'lerde hızlanan kapitalistleşme olgusunun kentte ve kırsal kesimdeki sonuçlarını en karmaşık, ama en anlaşılır biçimde sunduğu ve bu olgunun odağında yer aldığı görüşü ele alınmaktadır. Demirtaş Ceyhun'un Çukurova'yı merkez alışının nedenine gelince... Türkiye üzerine son yıllarda geliştirilen toplumsal yapı tartışmalarına yazarın getirdiği savlar için bu yörenin ilginç veriler ve ipuçları barındırması!

Daha önce, yazarın Gösteri'de (1) **Göçebelik ve Cinsel Sorun** adlı yazısında çerçevesini çizdiği görüşlerini hatırlayarak yeni romanına eğilmekte yarar var. Yazar, bu yazısında, başlıca şu görüşlere yer veriyordu:

"...göçebelik bizim ulusal karakterimizdir. Yoksa, son otuz yıl içinde gerçekleştirdiğimiz bunca büyük bir göçü (köyden kente, kentten büyük kente, büyük kentten -hatta köyden- Avrupa'ya yönelen o büyük göçü) başka türlü nasıl açıklayabiliriz? (...) Unutmayalım ki, bu gerçeğin görmezden gelinmesi, hatta özellikle üstünün örtülmesi, Tanzimat'tan bu yanaki düşünce hayatımızda da bizleri çok büyük yanılgılara düşürmüştür.

YERLEŞİK TÜRK KÜLTÜRÜ

Bütün bir Cumhuriyet dönemi boyunca resmî ideolojinin **Osmanlı** diye küçümsediği ve karşısına Anadolu'yu çıkardığı, son yıllarda kimi popülist yazarların da **ilericilik adına** karşısına aldığı yozlaşmış (!) İstanbul kültürünü ise "yerleşik Türk kültürü" olarak gören Demirtaş Ceyhun, savını, dil tartışmalarına da gönderme yaparak şöyle sürdürüyor:

"Osmanlı'nın dili, bence, sanıldığı gibi (veya ısrarla savunulduğu gibi) Divan şiirinin veya ulemanın yazı dili değil, İstanbul Türkçesi'dir. Ne Osmanlı, ne de Anadolu insanı Divan şiirinin diliyle konuşur.

Demirtaş Ceyhun'un, romanını bu sapta-

toplumsal ilişkilerin dayattığı davranış biçimleri arasında sıkışıp kalmasından doğan iç çatışması ve toplumsal uyumsuzluk. Yazarın bütün tipleri bu çatışmayı az ya da çok sert biçimlerde yaşamaktadır. Toplumsal değerler çatışmasının alabildiğine ezdiği kişiler, bir de sürekli olarak kendi içlerinde bir hesaplaşmayı sürdürmekte; içine düştükleri çıkmazda bir yandan kendilerinin, öbür yandan toplumun baskılarıyla paramparça olmuş bir kişilik geliştirmektedirler. Romanın başkahramanı olarak işlenen Kurban, adı üstünde, **bir kuşağın kurban edilişinin** somut örneğini oluşturuyor. Yüzyıllardır süregelen değerlerin son temsilcisi olan bir babayla oğul arasındaki anlaşmazlık; babanın, taşıdığı değerlerle birlikte çöküşüyle sonuçlanırken, oğulun eski ve yeni değerler mengenesinde ezilip harcanışına yol açar. Kendisine karşı koyan her şeyi hızla yok eden kapitalist ilişkiler, toplumsal hayatın bütün dokularına yayılırken, kendi varlık koşulu olan insanlar arasından da kurbanlar vermek zorundadır. Bunlardan birisidir Kurban. Onun başından geçenleri, acılarını okurken, tarihsel maddeciliğin o çarpıcı yasasını hatırlamamak elde değil: "İnsan, bugünden yarına kurbanlar vererek ilerler." Kurban'ın kişiliğinde, bu bilimsel gerçeklik, somutlanmış gibidir. (Burada, ister istemez, Demirtaş Ceyhun'un, edebiyatı bilim olarak ele alışı da aklımıza geliyor.)

ROMAN TİPİ OLARAK HARCANMA

Ancak, Kurban, yansıttığı toplumsal tip olarak ne denli feda edilmeyi somutluyorsa, bir roman tipi olarak da öylesine harcanmıştır.Başka deyişle, yazar, Kurban'ın ruhsal dünyasındaki çelişkileri, parçalanma ve savrukluğu vermeye çalışırken, anlatımda da son derece savruk bir yol izliyor. Romanda,son derece özenle ve sağlam bir dokuyla işlenmiş bölümlere bakarak, Kurban'ın anlatıldığı pek çok bölümün özellikle mi dağınık dokunduğu sorusu akla geliyor. Hele Haşim Bey'in anlatıldığı bölümlerdeki tıkızlık göz önünde tutulduğunda, sonraki bölümlerin, yer yer roman anlatımıyla bağdaşmayacak kerte çözük ve dolaşık oluşuna şaşmamak elde değil! (Yazarın, roman kurgusu yönünden, günlük yaşayışımızın canlı kesitini belgesel çizgilerle ve tüm kargaşasıyla yansıtıcı bir tekniği denediği düşünülebilir belki. Ama, doğrusu, zorlu ve tedirgin edici bir deney!)

Gerçekten romanın en canlı ve en başarılı biçimde çizilen tipi Haşim Bey. Bu, belki de, yaşanmış olanın daha bütünlüklü bir düzeyde ve kalıcı özellikleri bir bir sergilenerek somutlaşmaya yatkın oluşundan ileri geliyor. Haşim Bey, yitmekte olan değerlerin son temsilcisidir. Bu değerler, Osmanlı toprak beyliği kalıntısı soyluluk değerleridir. Haşim bey, yeryüzünde o değerleri savunan son ve çaresiz kişi olma pahasına direnmekte; paranın, kendinden başka hiçbir soyluluğa yaşama hakkı tanımayan yasaları karşısında boyun eğmemekte kararlıdır. Öldü gözüyle bakıldığı bir sırada tüm yaşama gücünü toparlayarak atının hesabını sormaktan vazgeçmeyişi bunun belirtisidir. Haşim Bey, ticaretin hiç bir türlüsüyle yıldızı barışmayan ve asla uzlaşmayacak olan tipik bir Osmanlı soylusudur. "Elinde değil, ticareti, berberlik, kebapçılık, tenekecilik, lehimcilik, kalaycılık gibi işleri çingeneye, Araba, Ermeniye, Yahudiye yaraşık gören bir soylulukla nefret ediyordu bu esnaftan." (s.41-42) Gençliğinde hukuk öğrenimi için gittiği ama bir türlü benimseyemediği İstanbulluluk, geleneksel değerlerin Cukurova'da da ve hısımla ayaklar

Erkal Yavi

Romanın başkahramanı olarak işlenen Kurban, adı üstünde, bir kuşağın kurban edilişinin somut örneğini oluşturuyor. Yüzyıllardır süregelen değerlerin son temsilcisi olan bir babayla oğul arasındaki anlaşmazlık; babanın, taşıdığı değerlerle birlikte çöküşüyle sonuçlanırken, oğulun eski ve yeni değerler mengenesinde ezilip harcanışına yolaçar.

Cadı Fırtınası, Demirtaş Ceyhun'un romancılığında ileri doğru atılmış önemli bir adım mıdır? Getirdiği sav ve denediği tekniklerle, ayrıca romanımız için yeni olarak söylediği nedir? Bu sorular, roman ve toplumsal değişme arasındaki ilişkiyi irdeleyenleri daha çok ilgilendiriyor olmalı.

rin İstanbul'da sağlam kökler edindiğinin bilincine yeni varmaktadır. (İstanbul'u, ilkin, yeni-kapitalist güçleriyle, çözücü yönleriyle tanıyıp ondan tiksinen, ama daha sonra en sağlam değerlerin kaynağının yine İstanbul olduğunu neden sonra da olsa sezmeye başlayan aydınları hatırlatıyor bu bilinçleniş.

Bu durum, Haşim Bey'i, gerek ailesi, gerekse yaşadığı çevre düzeyinde çağdışı konuma sokar. Yazar, Haşim Bey'i, yer yer olağanüstü canlılıkta, Dostoyevski tiplerini andıran gelgitli bir ruh hali içinde, ama farklı olarak, dünyayı sezmeye, kavramaya çalışan bir bilinçlilik sürecinde, gerçek dünyanın sorunları, kavgaları ve yenilgileri içinde çizer. Özellikle işçi Veysel Usta'ya karşı duygularının tasvir edildiği bölümler, bu başarının doruğuna çıktığı, gerçekçi edebiyatımızda sık sık dönüp bakılacak güzellikteki bölümlerdir.

Demirtaş Ceyhun, olay örgüsünü, önceki romanlarına göre daha bir önemli tutmuş bu romanında. Hatırlanacağı gibi, **Yağmur Sıcağı** üzerindeki tartışmaların yoğunlaştığı sıralarda, romanda olay örgüsünden çok kişilerin ruh hallerine ağırlık verilmesi gerektiğini ısrarla savunuyordu. Yazar, asıl anlatılması gerekenin kabuk değil, olayın içindeki öz olduğunu, romancının bir gözlemci olmaktan çıkıp yaratıcı ve kurucu kişilik kazanmasının gereğini öne sürüyordu. Bunların, doğru olmakla birlikte eksik olduğu, o yıllardaki tartışmalarda vurgulanmış; olayın diyalektik kavranışı için hem sağlam bir olay örgüsü kurulması gereği, hem de olayı ve onu yaşayan kişileri belirleyen nedenselliği, bu kişilerdeki yönelim ve düşüncelerin toplumsal temellerini sergileme gereği üzerinde durulmuştu. Olay örgüsünü özenle kurma yönünde daha titiz çaba gösterilseydi, yer yer uç veren savrukluk, dağınıklık, gevşeklik daha bir önlenmiş olurdu.

Cadı Fırtınası, Demirtaş Ceyhun'un romancılığında ileri doğru atılmış önemli bir adım mıdır? Getirdiği sav ve denediği tekniklerle ayrıca romanımız için yeni olarak söylediği nedir? Bu sorular, roman ve toplumsal değişme arasındaki ilişkiyi irdeleyenleri daha çok ilgilendiriyor olmalı. Ancak, en azından, getirdiği bakış açısıyla, yılın, üzerinde en çok konuşulan romanlarından biri olmaya aday. Bir roman için gerekli tipleme, kurgu ve anlatım tekniği yönünden de azımsanmayacak bir düzeye erişen **Cadı Fırtınası**; toplumumuzun farklı kesimleri arasında yaşanmakta olan çelişkili ve uyumlu ilişkileri sergilemesiyle de önemli bir deneyim ve birikim zenginliği içermekte, kalıplaşmış değerlendirmeleri sarsmaktadır. Bu sarsışın çapı, neler getirip götüreceği, önümüzdeki günlerde konuşulacaktır, umarım...

HAFTANIN KİTAPLARI

ROMAN

ÇAKIRCALI EFE
Yaşar Kemal-Toros Yayınları, 190 s. 300 TL.
İNSAN KURDU
Tarık Dursun K.-Bilgi Yayınevi, 151 s. 250 TL.

DENEME-İNCELEME-ARAŞTIRMA

ARABA DEVRİLMEDEN ÖNCE
Turan Güneş-Kaynak Yayınları-118 s. 200 TL.
SALDIRGANLIK, ÖNYARGI VE YABANCI DÜŞMANLIĞI
Türker Alkan-Hil Yayın-208 s. 250 TL.
CUMHURİYET İDEOLOJİSİ VE FUAT KÖPRÜLÜ
Halil Berktay-Kaynak Yayınları-100 s.
HÜRRİYET BİLDİRGELERİ
Derleyen: Janko Musulin (Türkçesi: Necmi Zeka)
Belge Yayınları-220 s. 300 TL.
İslam Kaynakları ışığında
ARİSTOTELES VE FELSEFESİ
Mahmut Kaya-Ekin Yayınları-343 s.
NURULLAH ATAÇ
Asım Bezirci-Varlık Yayınları-272 S: 250 TL.

ÖYKÜ

KÖTÜ BİR YARATIK
Zeynep Karabey-Yazko Yayınları-97 s. 130 TL.

NESİN VAKFI
ÇIKTI
EDEBİYAT YILLIĞI
1983
Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı'nın sekizincisini sunuyoruz. Sekiz yıldan beri çıkmakta olan Nesin Vakfı Edebiyat Yıllıklarında, o yılın bütün edebiyat olaylarını topluca bulacaksınız. Bu yıllıklar, her edebiyatçının, her edebiyatseverin, her edebiyat öğretmeninin kitaplığında

ait olanları, içeriklerinin dolgunluğu, baskılarının güzelliği bakımından o çağda çok beğeni kazanmıştır.

Yıllıklardan yararlanmayı kolaylaştırmak amacıyla, Osmanlı Devleti mülki yönetim dizgesinin belli bir kesitinin verilmesi yararlı olmuş. Dizin ve kaynakça ile sona eren yapıtın yeni basımında, Sayın Duman'ın, henüz görülemeyen kimi yıllıkları da bulup ekleyeceği kuşkusuzdur. Yıllıklar, ileride daha ayrıntılı olarak teker teker incelenmeli, içindekilerin açıklamalı dizinleri hazırlanmalıdır.

ayrıntılar yakaladığı ve bunları bir romancı sezgisiyle açığa vurduğu, daha sonra bu ayrıntılar karmaşasının ana ilmeğini okura da sezdirmeye çalıştığı; okuru, sık sık, doğruluğuna kesinlikle inandırıldığı gerçekler üzerinde düşünmeye zorladığı söylenebilir. Romancının savları, yer yer özgünlük arayışı gibi görünebilir. Ne ki, üstüne gidilmesi gereken kimi sorunları irdelediği yadsınamaz.

Bu sorunlardan ilki ve öbürlerinin merkezinde yer alanı, insan gerçeğimizin tarih içinde değişmeksizin getirdiği özelliklerle yeni altına alınışı karşısında, yine bu yüzden, Osmanlılığın en ileri ve özlü değerlerinin odağı olarak bir özleme dönüşür içinde: "Sokaklarında bile Türkçeden çok Rumca, Ermenice, Fransızca konuşulan, kandil gecelerine verdiği öneme varıncaya dek, mutfağına dek her şeyi, her şeyi, geleneği göreneği kendilerininkinden yüzde yüz farklı, o birkaç aylık yaşamı sırasında nefret ettiğini sandığı o yılların İstanbul'u meğer ne de derin çizgiler çizermiş belleğinde..." (s.40) Haşim Bey, Çukurova'da bile kül olup savrulacak değerle-

ŞİİR

DUVAR
Attila İlhan (Bütün Şiirleri:I)-Bilgi Yayınevi-212 s. 300 TL.
ŞİİRLER (1959-1982)
Ataol Behramoğlu-Adam Yayıncılık A.Ş. 191 s.
HAZİRANDA ÖLMEK ZOR
Hasan Hüseyin-Bilgi Yayınevi (2.basım)-191 s. 250 TL.
YÜREĞİN BURKULDUĞU ZAMAN
Eray Canberk-Yazko Yayınları-57 s. 80 TL.
NEREYE UÇAR GÖKYÜZÜ
Refik Durbaş-Yazko Yayınları-59 s. 80 TL.

bulunması, gerekli değil, zorunlu bir yapıttır. Nesin Vakfı Edebiyat Yıllıkları bikez okunup bırakılacak yapıtlardan değildir; her zaman başvurulacak, yıllar geçtikçe değeri artacak ve bulunması zorlaşacak bir büyük toplu yapıttır.

Genel Dağıtım YADA

Akbank Kültür Hareketleri
Mayıs 1983

YAYINLARIMIZ:
1- CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE EKONOMİSİ (Çok sayıda kıymetli bilim adamının ortak çalışmalarıyla uzun sürede gerçekleştirilen konusunda ülkemizde yayınlanan en önemli eser Fiyatı: 1200.-TL)
2- TÜRKİYEMİZ DERGİSİ (Sayı: 39, Türkçe ve İngilizce Fiyatı: 200.-TL).
3- EGE BÖLGESİ KADIN KIYAFETLERİ (Türk Süsleme Sanatlarının yedincisi. Türkçe-İngilizce Fiyatı: 500.-TL).
4- BAŞARALIM TEST KİTABI (Sayı: 6 İlkokul 5. sınıf öğrencileri için test kitabı. Ücretsizdir).
5- KELOĞLAN VE ZÜMRÜDÜANKA KUŞU (İlkokul öğrencileri için masal kitabı. Akbank şubelerinden parasız temin edilebilir).

SERGİLERİMİZ:
1- ZEYNEP GÖLE RESİM SERGİSİ (İst/Osmanbey Akbank Sanat Galerisi, 6 Mayısa kadar)
2- ÇAĞDAŞ İNGİLİZ RESİM SERGİSİ (İzmir/Konak Akbank Sanat Galerisi, 6 Mayısa kadar)
3- MEHMET SABIR RESİM SERGİSİ (İst/Nişantaşı Akbank Sanat Galerisi, 20 Mayısa kadar)
4- NİHAT AKYUNAK RESİM SERGİSİ (Elazığ/Akbank Sanat Galerisi, 20 Mayısa kadar)
5- EROL BULUT - OSMAN YAZICI RESİM SERGİSİ (Bursa/Akbank Sanat Galerisi, 20 Mayısa kadar)
6- GAZİ LİSESİ - ANADOLU LİSESİ RESİM SERGİSİ (Konya/Akbank Sanat Galerisi, 20 Mayısa kadar)
7- GÜLER ERTAN FOTOĞRAF SERGİSİ (Trabzon/Akbank Sanat Galerisi, 20 Mayısa kadar)
8- İSMAİL KAYA ÖZGÜN BASKI RESİM SERGİSİ (İst/Bahariye Akbank Sanat Galerisi, 13 Mayısa kadar)
9- ASIM YÜCESOY RESİM SERGİSİ (İst/Bebek Akbank Sanat Galerisi, 6 Mayısa kadar)
10- VEDİA ERGÜCÜ KUMAŞ SÜSLEME SERGİSİ (İst/Etiler Akbank Sanat Galerisi, 3-20 Mayıs)
11- ELİF NACİ RESİM SERGİSİ (İzmir/Konak Akbank Sanat Galerisi, 9-20 Mayıs)
12- CEMİL BAŞO RESİM SERGİSİ (İst/Osmanbey Akbank Sanat Galerisi, 10-31 Mayıs)
13- AKBANK KOLEKSİYONUNDAN SEÇMELER RESİM SERGİSİ (Ank/Kızılay Akbank Sanat Galerisi, 12-31 Mayıs)
14- SİREN ÖKTEM MARKÖTRİ SERGİSİ (İst/Bebek Akbank Sanat Galerisi, 13-31 Mayıs)
15- IŞIL ÖZIŞIK SULUBOYA RESİM SERGİSİ (İst/Bahariye Akbank Sanat Galerisi, 17-31 Mayıs)
16- ÖZEL TÜRK LİSESİ ÖĞRENCİLERİ RESİM SERGİSİ (İzmir/Konak Akbank Sanat Galerisi, 23-31 Mayıs)
17- AFFAN KİTAPÇIOĞLU LİSESİ ÖĞRENCİLERİ RESİM SERGİSİ (Trabzon/Akbank Sanat Galerisi, 23-27 Mayıs)

***AKBANK ÇOCUK TİYATROSU:**
Cumartesi-Pazar saat 11.00'de Pangaltı Nejat Uygur Tiyatrosu'nda.

***AKBANK KARAGÖZ VE KUKLA TİYATROSU:**
Cumartesi-Pazar saat 11.00'de Kadıköy-Bahariye, Enis Fosforoğlu Tiyatrosu'nda.

AKBANK ÇOCUK KOROSU:
7 Mayıs Cumartesi saat 14.00 de Halk Eğitim Merkezinde Gültepe Ortaokulu öğrencilerine bir konser verecektir.

***AKBANK ÇOCUK SİNEMASI:**
Mayıs ayında İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Erzincan, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Gümüşhane, Iğdır, Kars, Lalapaşa, Sivas, Suşehri, Şarkışla, Zara, Keşan, Meriç, Gelibolu sinemalarında Tom and Jerry ve konulu çocuk filmleri

**Davetiyeler parasızdır. Civar Akbank şubelerinden temin edilebilir.*

Kültür hizmetlerinde de
AKBANK

REPRO

yazko YAYIN DÜNYASINDA EN ÖNDE

YENİ KİTAPLAR

F.G. LORCA
BÜTÜN ŞİİRLERİ -1
(Çev: Sait Maden)
— 350 Lira —

ERAY CANBERK
YÜREĞİN BURKULDUĞU ZAMAN
—80 Lira—

REFİK DURBAŞ
NEREYE UÇAR GÖKYÜZÜ
—80 Lira—

BÜTÜN KİTAPÇILARDA
YAZKO; P.K. 442 - Sirkeci -İst.

KAYNAK YAYINLARI

BERTOLT BRECHT
Aşk Şiirleri

•

HALİL BERKTAY
Cumhuriyet İdeolojisi
Ve
Fuat Köprülü

Birleşik Yayıncılık ve Ticaret Limited Şirketi - Cağaloğlu Nuruosmaniye Cad. 3/2 İstanbul Tel: 20 66 27
İst. Dağıtım: Say, Deniz, Barış, Özgür, Serhat, Bilgi Ank. Dağıtım: Can İzm. Dağıtım: Şentürk

kemal özer

ARAYA GİREN GÖRÜNTÜLER

Şiir

VARLIK YAYINLARI A.Ş.
Cağaloğlu Yokuşu 40/2 İstanbul

Varlık yayınları

somut

İlk 26 sayısı
İki bölümde ciltlendi.

1. inci cilt - 1/12 sayılar
"YENİ YAZARLAR ÖZEL SAYISI"
ile birlikte.

2. nci cilt - 13/26 sayılar
"12 mart hikâyeleri özel sayısı"
ile birlikte.

Her bir cild 1000.- TL.dır.
P.K. 14 - ÜSKÜDAR adresinden
ödemeli istenir.

yazko edebiyat

31. sayısı çıktı
BU SAYIDA

Şiirleriyle
İlhan Berk, Müştak Erenus,
Sabahattin Kudret Aksal
Necati Cumalı, İ.Zeki Burdurlu,
Arif Damar
Başaran, Ali Yüce, Cengiz Bektaş
Erdoğan Alkan, Oben Güney,
Özdemir İnce
Abdülkadir Bulut, Seyit Alp, Raif Özben
Barış Pirhasan, Ahmet Önel, Serdar Bayer

Öyküleriyle
Talip Apaydın, Tarık Dursun K.
Yusuf Ziya Bahadınlı, Nazlı Eray

Yazılarıyla
Ahmet Oktay, E.Çankaya, Recep Bilginer
Salâh Birsel, Gürhan Tümer,
Atilla Birkiye
Arslan Kaynardağ, Gürsel Aytaç,
Dinçer Sezgin Adnan Özyalçıner.

Kitap Tanıtma Yazılarıyla
Turgay Kantürk, Behiç Duygulu,
Zeynep Avcı Karabey

YAZKO EDEBİYAT: 152 sayfa, 150 lira
ABONE KOŞULLARI: 6 aylık 900,
Yıllık 1800 Lira
YAZKO: P.K.442, Sirkeci-İstanbul

cem yayınevi

Türkçenin bir numaralı sözlüğü

OKYANUS
ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

Hazırlayan: PARS TUĞLACI

İkiyüz bini aşkın Türkçe kelimenin milyonu aşkın Osmanlıca, İngilizce, Fransızca, Latince karşılıkları, terimler, deyimler, argo ve eşanlamlı kelimeler, atasözleri. Binlerce siyah-beyaz, yüzlerce renkli resim.
Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunca incelenerek kabul ve tavsiye edilmiştir.

• Düzeltilmiş • genişletilmiş • iyi kâğıda basılmış

yazko çeviri

12. sayısı çıktı
BU SAYIDA

Şiir
Gece Yazı/Yves Bonnefoy
Şiirler/Bertolt Brecht
Şiirler/Sabahattin Kudret Aksal
Özgürlük Sabanı/Langston Hughes
Şiirler/Arif Damar
Bulgar Şiirinden Seçmeler/M. Çavuş

Öykü
Küçük Bir Şaka/Anton Çehov
Bir Aşk Deneyimi/Alexander Kluge
Uyursan Geçer, Hanım Teyze/J.Rhys

Deneme
Yaşadığım Dünya/Tennessee Williams
Kral Öldü,Yaşasın Kral/Arthur Koestler

İnceleme
Langston Hughes ve Düşleri/Özcan Özbılge

Estetik Yazıları
Mikhail Bachtin/Aziz Çalışlar
Söz Estetiği Üstüne-Romanda Söz Dokusu
Mikhail Bachtin

Çeviri Üstüne
Turhan Bozkurt'la Çeviri Üzerine/
Selim İleri
Babil'de Çevirmenler Olsaydı/
Levon Mıgırdıçyan
Yağmur Yağıyor/Beril Eyüboğlu
Murathan Mungan/
Hedda Gabler Ağırlanırken

Dil Yazıları
Andre Martinet ve İşlevselcilik
M.Rifat, A.Martinet, F.François
M.Mahmodian, D.François

Kitaplar ve Yazarlar
Paul Schapfer, Atilla Birkiye
Adnan Özyalçıner, Ali Günvar

YAZKO ÇEVİRİ:160 sayfa, 300 lira
ABONE KOŞULLARI: 6 aylık 900,
Yıllık 1800 lira
YAZKO: P.K.442 Sirkeci-İstanbul

ORHAN PEKER
resim sergisi

5-26 Mayıs 1983

URART SANAT GALERİSİ
TELEFON:480326

Özgünaydın yayınları

KÖYDEN KENTE

Lütfü ÖZGÜNAYDIN yazdı.
fiyatı: 250 lira.

Röportaj, deneme ve fotoğraflardan sonra, öykü ile bitiyor kitap. Belli bir konu işleniyor... Coşku dolu bir anlatımı, ödüllü fotoğraflar süslüyor...
İstanbul da: REMZİ, AKADEMİ, GENÇLİK, YAZKO kitapevlerinde
Taşradan 275 liralık pulla isteme adresi: P.K: 305 Beyoğlu/İSTANBUL

AHMET HAŞİM ve TARANCI'NIN BÜTÜN ŞİİRLERİ

MUZAFFER UYGUNER

Bilindiği üzere, şiir ve öykü yazarları, dergi ya da gazetelerde yayımlanan bazı ürünlerini, sonradan yayımladıkları kitaplarına almamaktadır. Bu konuda ad vermeye hiç de gerek yok, uzun uzun. İki örneği, kitaplarını burada sözkonusu edeceğimiz Ahmet Haşim ve Cahit Sıtkı Tarancı'dır. Asım Bezirci, bu iki sanatçımızın, kitaplarına almadıkları şiirlerini de derleyerek, bütün şiirlerini tek ciltte (doğal olarak ayrı ayrı) yayımlamıştır.

Ahmet Haşim, şiirlerini, **Göl Saatleri** (1921) ve **Piyâle** (1926) adlı iki kitapta toplamıştı. 1933 yılında, Ahmet Haşim'in ölümünden sonra (ölümü 3 Haziran 1933), **Ahmet Haşim'in Şiirleri** adlı bir kitap yayımlanmış; şiirleri ilk kez topluca bir araya getirilmişti. Daha sonra ise Necdet Rıfat Evrimer, bütün şiirlerini de bir araya toplayan **Ahmet Haşim** adlı kitabı yayımlamıştı (1959). Kenan Akyüz de, 1973 yılında **Ahmet Haşim, Şiirler** adlı kitabını yayımlatmıştı. Şerif Hulûsi'yle Asım Bezirci de seçilmiş şiirlerini içeren kitaplar yayımlamışlardı. Bu kitapların ayrıntıları için, Asım Bezirci'nin düzenlediği **Ahmet Haşim - Bütün Şiirleri 1** adlı kitaba bakılabilir.

BİREYSEL İÇERİKLİ ŞİİRLER

Bezirci'ye göre, "Simgecilerden (sembolistler) bazı etkiler alan Ahmet Haşim, onlardan çok izlenimcilere (empresyonistler) yakın düşen, doğayı ya da kendini anlatan bireysel içerikli şiirler yazdı. Kendine özgü uyumlu bir şiir dili ve alımlı bir şiir evreni kurdu. Müzik, renk ve imgeyi dizelerinde başarıyla birleştirdi. Şiirimize yeni bir deyiş, duyarlık ve bakış getirdi. Bu yolda Fecr-i Âti ve Yedi Meşale şairlerini etkiledi" (s.6).

Asım Bezirci, Ahmet Haşim'in bütün şiirlerini bu kitapta toplarken, bir yandan basılmış kitaplarını, öte yandan da kitaplarına girmemiş şiirlerini gözönünde tutmuştur. "Şairin evrim çizgisini yansıtmak amacıyla" şiirlerini yayımlanış tarihlerine göre sıralamış; kitabına almadığı gençlik şiirlerini ilk sıraya koymuş ve bunların ardına da, **Piyâle**'nin sonuna "Şi'r-i Kamer" adıyla konulmuş bulunan örnekleri yerleştirmiştir. Bu iki bölümden sonra da **Göl Saatleri** ve **Piyâle** adlı kitaplarını, en sona da son şiirlerini yerleştirmiştir.

Önemli olan, kitaplarına girmemiş şiirlerini, uzun araştırmalar sonunda bulabilmektir. Bezirci, bunları bulduğu kaynakları, şiirlerin altında belirttiği gibi kitaplarında bulunan şiirlerin altına da ilk yayımlandıkları kaynakları ve yayımlanış tarihlerini koymuştur. Burada güç olan nokta, kaynakları birer birer taramak ve bunu, kitaplarına giren şiirleri için de sabırla yapmaktır. Bunun yorucu, ömür törpüleyici bir çalışma olduğunu bir kez daha belirtmekte yarar görüyorum. Birkaç şiir dışında, bu çalışmanın nasıl verimli ve karşılıklarını da" sayfa altlarında açıklamış, belirtmiştir.

Ahmet Haşim, dergilerde yayımlandıktan sonra, kitaplarına alırken bazı şiirlerini ya da şiirlerinin bazı dizelerini değiştirmiştir. Bezirci, bu ilk biçimleri de sayfa altlarında göstermiştir.

HER YÖNÜYLE AYDINLIĞA ÇIKARILDI

Sanıyorum ki, böylece, Ahmet Haşim'in şiirleri hem bütünüyle, hem de her yönüyle aydınlığa çıkarılmıştır.

Yeni dile aktarmasından bir örnek sunayım: "Kırgın, ağlayan bir göğün/Küskün solgunluğu altında/Gelişmiş; bir inleyen güzün/Üzüntü saçan kasırgasında/./Soluvermiş, uçuk renkli, baharda/Kırgınlığın sarhoşluğu içinde saklı/Bir çiçek görünce, sevgilim!/Karanlık hayatımın çıplak ufkunda" (s.13). Bu şiir "Hayâl-i Aşkım" adını taşımaktadır ve tümü de bu kadar değildir (2).

Burada üzerinde duracağımız ikinci kitap ise **Cahit Sıtkı Tarancı - Bütün Şiirleri (3)**'dür. Bilindiği üzere, Tarancı da şiirlerini daha önce **Ömrümde Sükût** (1933), **Otuz Beş Yaş** (1946), **Düşten Güzel** (1952) adlı üç kitapta toplamıştı. Ölümünden sonra da **Sonrası** adlı bir kitapta bazı şiirleri bir araya getirilmişti (1957).

Bezirci ne yapmış, nasıl bir düzenlemeye yönelmiş? İlkin, gerekli gördüğü için, şiirlerden önce, Tarancı'yla yapılan üç konuşmayı (Yücel dergisi 1.12.1935, Varlık 1.3.1951 ve Kaynak 1.2.1949); ardından **Ziyaya Mektuplar**'dan bir mektubun şiirle ilgili satırlarını (s.101-102) ve şiir konusundaki bir yazısını (Varlık,15.11.1956) almış. Sonra da **Ömrümde Sükût**'dan önce yazılıp yayımlanan şiirleri yayım tarihine göre "Öncekiler" diye bir bölümde toplamış; ardından **Ömrümde Sükût**'u olduğu gibi (şiirlerin sıralamasına dokunmadan) koymuştur. **Ömrümde Sükût**'tan sonra ve **Düşten Güzel**'den önce yazılıp yayımlananları, gene yayım tarihlerine göre sıraladığı bir "Aradakiler" bölümünde bir araya getirmiş; **Otuz Beş Yaş**'la **Düşten Güzel**'i, şiirlerin sıralamasına dokunmadan koymuş ve en sonra da, **Düşten Güzel**'den sonra yayımlananları yayım tarihlerine göre "Sonrakiler" bölümünde toplamış; ayrıca çeviri şiirleri de kitaba eklemiştir.

Bu derlemede de, Tarancı'nın kitapları temel alınmış; sıralama ve düzeltmeler buna göre yapılmıştır. Kitaplarına aldığı ya da almadığı bütün şiirlerinin altına, ilk yayımlandıkları dergi ya da gazetenin adı ve tarihi yazılmış, başka bir yerde ikinci kez basılanlar gösterildiği gibi, yapılmış değişiklikler de dipnotlarda belirtilmiştir. Bazı şiirlerinin kendi el yazısıyla çıkan kopyaları da konulmuştur.

Tarancı'nın, kitaplarına girmemiş şiirlerini ve bunların yayımlandıkları yerleri bulabilmek önemli bir sorun, yorucu bir çalışmadır elbette. Sonra da, kitaplarındaki şiirleri için

Cahit Sıtkı Tarancı

basıldıkları yerleri ve basılış tarihlerini eksiksiz yazmıştır. **Ömrümde Sükût**'daki bazı şiirlerde bu notları göremiyoruz. Sözgelişi, 48, 50, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 64, 65, 66'ncı sayfada yer alan şiirler böyledir. Bunların daha önce (kitaba girmeden) bir yerde yayımlanıp yayımlanmadığını bilemiyoruz. Bezirci, bunları aradı da kaynaklarını bulamadı mı, yoksa bunlar hiçbir yerde yayımlanmadan doğrudan doğruya kitaba mı girdi? Bu konuda da bir açıklamaya rastlayamadık, belki vardır da ben görememişimdir. Bu durumu, öbür kitaplarındaki şiirlerde de görüyoruz (Kitaplarına girmeyenleri, yayımlanmamaları durumunda başka saptama olanağı olmayacağını biliyoruz elbette). **Otuz Beş Yaş**'da da 127, 128, 149, 156, 161, 162, 164, 166, 170, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 181, 182, 183, 184, 185, 187'nci sayfadaki şiirlerle **Düşten Güzel**'deki 191, 192, 194, 195, 196, 198, 201, 203, 204, 205, 210'uncu sayfada yer alan şiirleri anabiliriz. Hepsi hakkında bir şey söyleyememekle birlikte 201'inci sayfadaki "İstiklâl Marşını Dinlerken", 203'üncü sayfadaki "Sağ El", 204'üncü sayfadaki "Meçhul Asker" ile 205'inci sayfadaki "Sevdiğim" ve "Aşkımız" adlı şiirlerin kitaptan önce yayımlandıklarını anımsıyorum. Hele ilk ikisinin Varlık Yayınevi'nce Yıllık'dan önce her yıl yayımlanan **Yeni Şiirler** adlı kitaplarda yayımlandıklarını çok iyi biliyorum. Sayın Bezirci'nin bu kaynağı gördüğünü sanıyorum; ama, gene bir kez daha incelenmesinde yarar vardır diyorum.

Çeviri şiirler bölümünde 10 şiir var. Nedense Bezirci, bu bölümde, ikinci kez basılan yeri ve varsa değişiklikleri belirtmemiş. Oysa, Charles Baudelaire'in "Balkon" şiirinin çevirisi Ülkü'den ayrı olarak Tercüme Dergisi'nin 19 Mart 1946 tarihli ve 36-36'ncı sayılarında (Şiir Özel Sayısı) da yayımlanmıştır (s.355-357). Ayrıca 3'üncü dizesinde de çok ufak bir değişiklik görülmektedir: "Ocak başında seviştiğimiz o zaman" dizesi, Tercüme dergisinde "...zamanı" biçimindedir. Varlık dergisindeki (15/6/1935) ilk yayımını da göstermek belki daha yararlı olurdu.

Bezirci'nin bitmeyen enerjisiyle, Tarancı'nın bütün şiirleri de gün ışığına çıkmış oldu böylece. Bu iki kitaptan önce **Orhan Veli-Bütün Şiirleri** ve **Orhan Veli-Bütün Çeviri Şiirleri** adlı kitapları basılan Bezirci'nin daha başka ozanlarımızın da bütün şiirlerini günışığına çıkaracağını umuyor, bekliyoruz.

DİYALOGLAR — 1 (Platon, felsefe, çağımız)

ATİLLA BİRKİYE

Felsefeyi, **dünyayı bilme ve dönüştürme faaliyetinin kuramsal sistemi** diye kabaca tanımlayabiliriz. Bu tanım, tarihsel gelişim sürecinde de hemen hemen hep aynı kalmıştır; günümüze gelinceye kadar. Ancak felsefe yüzyıllar boyunca gelişmiş, değişmiş de gelmiş günümüze. Bu süreçte, ortaya atılan, döneminin, çağının **mutlak kuram**'ları olmasına karşın, günümüzde hiçbir geçerliliği kalmamış olan birçok felsefi görüş vardır; ne var ki, felsefedeki diyalektik gelişim hep bir öncekinden etkilenme, onu aşma ya da rayına oturtma ve daha sağlıklı bir felsefi görüş, öğreti oluşturma ereğindedir. Örneğin, Antikçağın bütünü, bir sistem halinde Aristoteles'te görülür. Yine Antikçağın bir başka büyük kişiliği de Platon'dur: İslam dünyasında "İlahi Eflatun" olarak tanılan Platon.

Diyebiliriz ki, felsefe klasik anlamıyla Platon'la başlar.(1) Russel'a göre de, "Eski, orta ve yeni çağda yaşayan bütün filozofların en etkilisi Platon'la Aristoteles'tir" (2). Hatta, yine O'na göre Platon daha etkilidir. Bilindiği üzere Platon günümüze kadar gelmiştir; yapıtları yayımlanmakta, görüşleri tartışılmakta ve öğrenim olarak işlenmektedir. Üstelik bu durum, O'nun yaşadığı yıllardan günümüze kadar gelmektedir. Nedir, Platon'u böylesine canlı tutan, günümüzde halen yaşar olmasını **sağlayan**? Bunun nedenleri arasında en önemlileri, Aristoteles'i yetiştiren kişi olması ve Sokrates'in felsefesini, düşünce dünyasını belgeleştirmesi, yapıtlaştırması -Sokrates O'nda dile gelir- sayılabilir.

Akılcılığı bir sistem -rasyonalizm- olarak kurmuş olan Platon kendinden öncekilerin bir Tanrı buyruğu görünümdeki söyleme biçimini aşmış, aklın temel olduğu bir biçimi, **diyalog**'u yani karşılıklı konuşmayı seçmiştir (3); ve kendi felsefi dünya görüşünü bu biçimde dile getirmiştir. Kendinden öncekilere göre daha yüksek düzeyde olan bu biçim, yani **diyaloglar**, iki düşüncenin -iki kişinin- karşılıklı olarak bir başka ve daha yüksek düzeyde olan bir üçüncü görüşü elde etmedir; bu da, aklın üstünde temellenen, O'nun gerçekleştirdiği ya da yasallaştırdığı bir biçimdir.

İşte bu **diyaloglar**, O'nun aktarım biçimidir; ve kalıcılığının da belki en önemli nedenidir.

Diyaloglar'ın önemi bir yandan bu biçimi -Antikçağdaki- **görmekten**, diğer yandan da Platon'un felsefi görüşünü aktarmak olarak belirir. Böylesine önemli olan **Diyaloglar**'ın bir kısmı Türkçe'de ikinci basımını kısa bir süre önce yaptı; yapıtta yer alan diyaloglar (çevirmenleriyle birlikte) sırasıyla şöyle:

Sokrates'in Savunması -Teoman Aktürel (diyalog biçiminde değil), **Gorgias** (Söylev Sanatı Üstüne)-Melih Cevdet Anday, **Menon** (Erdem Üstüne) - Adnan Cemgil, **Kratylos** (Dil Üstüne)-T.Aktürel, **İon** (Şiir Üstüne)- Tacettin Ünlü, **Hipparkhos** (Kazanç Üstüne) ve **Kleitophon** (Sokrates'in Eleştirmesi)- Sabahattin Eyuboğlu. Bu diyaloglar Platon'un geçiş diyaloglarıdır: Sokratesçi düşünceden, yavaş yavaş kendi felsefesine doğru bir geçiş. Ne yazık ki bu önemli bilgi kitabın arka kapağında kısaca yer almakta. Oysaki, bu tür felsefe kitaplarında özellikle açıklamalara ve Önsöz'lere gereksinim var; çünkü felsefe okumak yalnızca uzmanlık işi değildir; ve olmamalıdır. Kitapta yer alan diyalogların dördünün başında konuyla ilgili açıklayıcı ve tanıtıcı bilgileri içeren yazılar yer almakta; bu oldukça yararlı ve gerekli. Ne var ki, son üç diyalog için böylesine bir çalışma gerekli görülmemiş. Yine, Menon'un dışında diğer diyalogların hangi dilden aktarıldığı ve bu diyalogların daha önce yayımlanmış oluşu belirtilmemiş. Bu eksikliklerin -okur açısından- yeni basımlarında giderilmesi gerektiğine inanıyorum.

Diyaloglar'ı okumak bir uzmanlık işi olmamalıdır; kanımca, insanlığın yarattığı kültür birikiminin önemli bir döneminde, Antik Yunan'da yaşayan (İ.Ö.427-347) bir düşünürün, günümüzde halen geçerli olan konularda ya da faaliyet alanlarında ne dediğini görmek ve bir karşılaştırma yapma

MENON Sen her duruma uygun bir tek tanım istiyorsan, erdem, insanlara hükmedebilmek yeteneğinden başka bir şey değildir. derim.

SOKRATES Doğrusu, benim de aradığım böyle bir tanımdı. Yalnız, çocuğun erdeminin böyle olduğuna, köleninkinin de efendisine hükmetmek olacağına ve hükmeden kimsenin gene köle kalacağına inanır mısın?

MENON Hiç inanır mıyım, Sokrates?

SOKRATES Böyle bir şeye inanman zaten tuhaf olurdu. Şimdi şunu da düşün: "Hükmedebilmek" demiştin. Buna, "yalnız adaletle hükmetmek; adaletsizlikle değil" sözünü de eklemek gerekmez mi?

MENON Gerçekten ben de öyle düşünüyorum, Sokrates; çünkü adalet erdemden başka bir şey değildir.

SOKRATES Erdem mi, yoksa bir erdem mi?

MENON Ne demek istiyorsun?

SOKRATES Bunu başka türlü söyleyeyim. İstersen daire örneğini alalım. Bunun için ~~her~~ bir şekildir diyeceğim. Sadece şekil demeyeceğim. Çünkü daireden başka şekiller de vardır.

MENON Böyle söylemen doğrudur. Ben de adaletten başka erdemler de bulunduğunu kabul ediyorum.

SOKRATES Öyleyse şöyle bakalım, bunlar nelerdir? Sen de bana başka hangi şekiller vardır, diye sorsaydın söylerdim.

MENON Mesela cesurluk, sonra ölçülülük, bilgelik, iyi yüreklilik, daha sana böyle birçok erdem sayabilirim.

SOKRATES İşte gene deminki halimize düştük! Tek bir erdem ararken, karşımıza birçok erdemler çıktı. Yalnız bu sefer başka yoldan gittik. Oysaki erdemlerin temelinde bulunan o tek erdemin ne olduğunu bir türlü bulamıyoruz.

(**Menon**'dan)

sonuç alıcı olduğu görülmektedir. Bezirci, daha önce yapılan çalışmalarda bulunmayan yeni dört şiiri de ortaya çıkarmıştır. Bunları, Haşim hakkında ve şiirleriyle ilgili olarak yazılan yazılardan yararlanarak bulduğunu anlıyoruz. Bezirci, bugün çok güç anlaşılan şiirlerin birer çevirisini de karşı sayfalarda göstermiştir. Bütün bu şiirleri böylece anlaşılır dille yeniden yazmanın kolay bir çalışma olmadığı inancındayım. Biraz özenseydi diyorum, ortaya çok güzel yepyeni şiirler çıkacakmış. Ayrıca, böyle bir çalışmanın yanında, "anlamı şimdi kolayca çıkarılamayan Arapça, Farsça sözcüklerin Türkçe ilk yayım yerlerini bulup belirtmek, ayrıca zaman alıcı, yorucu bir girişimdir. Bu derlemeden anlıyoruz ki, Tarancı, ilk şiirini Mayıs 1930 tarihinde Akademi Dergisi'nde; son şiirini de Varlık Yayınevi'nin o sırada her yıl çıkardığı **Yeni Şiirler 1954**'de yayımlamıştır. Gene beliren bir nokta, Tarancı'nın, bazı şiirlerini bazı küçük değişikliklerle ve bazen da hiç değiştirmeden ve hatta bazen aynı ay içinde yeniden başka yayın organlarında yayımlamasıdır. Bu yeni yayımlamalarla ilgili durum ayrıca değerlendirilebilir sanırım.

Bezirci, **Öncekiler**'de yer alan şiirlerin ilk

1. Asım Bezirci (Derleyen), **Ahmet Haşim - Bütün Şiirleri,** Can Yayınları, İstanbul 1983, 246 sayfa, ederi 300 Lira.
2. Bu şiirin buraya aldığımız dizelerinin aslı şöyledir: Münfail bir semâ-yı giryânın/Zer-di-yi iğbirârı altında/ Münkeşif bir hazân-ı nâlânın/Gird--bâdi-yi gam-nisârında/. /Soluvermiş, perîde-ring-î bahâr / Mesti-yi inkisâr içinde nihân/ Bir çiçek, gördüğüm zamân güzelim/ Ufk-ı uryân-ı ömr-i târımda" (s.12).
3. Asım Bezirci (Derleyen ve düzenleyen) **Cahit Sıtkı Tarancı-Bütün Şiirleri,** Can Yayınları, İstanbul 1983, 245 sayfa, ederi 300 Lira.

olanağını bulmak için kitapseverlerin de okumaları gerekli bir yapıt olmalıdır; **Diyaloglar** için bu, bir misyon olarak gerçekleşmeli, hatta bunu gerçekleştirmek bir erek olmalıdır; ne var ki, sözünü ettiğim bu misyon, kitapseverlerin **Diyaloglar**'ı okumasıyla gerçekleşebilir; yani erek, **Diyaloglar**'ı tartışmak değil (uzmanlık alanı hariç), varlığından haberdar olmaktır.

1) Bkz. Selâhattin Hilâv, **Eflatun I,** Hür Yay. İstanbul 1973, s.17.
2) Bertrand Russell, **Batı Felsefesi Tarihi (Antikçağ),** çev.: Muammer Sencer, Bilgi Yay. İkinci basım, Ankara 1972 s. 190
3) Bkz. Selâhattin Hilâv, **A.G.Y,** s. 18.
4) Platon (Eflatun), **Diyaloglar I,** Remzi Kitabevi, İstanbul 1982, ikinci basım, 304 sayfa, 400 lira.

İLANLAR

- Sait Faik Hikâye Ödülü
- Bordighera Hikâye Ödülü
- Herald Tribune Hikâye Ödülü

HALDUN TANER
BÜTÜN HİKÂYELERİ-1
kızıl saçlı amazon

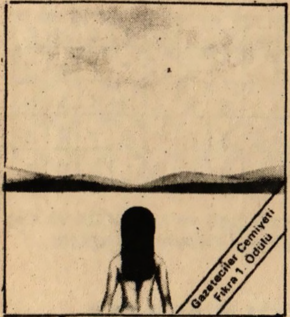

- Toplum yaşamımızı gözler önüne seren, öykücülüğümüze canlı bir yenilik getiren kitap
- Keskin bir gözlem gücü, zengin bir kültür imbiğinden geçmiş ve satırlara sinmiş sıcak bir mizah.
- Türkçe'nin bütün inceliklerine egemen bir dil ve üslûp ustalığı.

haldun taner
Düz Yazıları-1

çok güzelsin gitme dur

- Gazeteciler Cemiyeti Fıkra 1. Ödülü
- Güncelden yola çıkıp günceli aşan bir içerik.
- Sıcak ve akıcı bir anlatım, tadına doyulmaz bir söyleşiler demeti.
- Yapıcı uyarılar, somut eleştiriler, özgün öneriler.

ÜNLÜ YAZARIN YAKINDA ÇIKACAK YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI:
- Şişhaneye Yağmur Yağıyordu
- On İkiye Bir Var

b bilgi yayınevi Meşrutiyet Cad. 48 / A ANKARA
Telf: 31 81 22 - 31 16 65

DAĞITIM:
İstanbul : Bilgi, Ge-Da, Karatekin, Özgür.
Ankara : Bilgi, Adaş, Ali Sipahi, Ge-Da.
İzmir : Altay, Datic A.Ş., Şentürk.

hil yayın

TOPLUMBİLİM ÜZERİNE • SEHA L. MERAY
Prof. Meray'ın toplumbilim konularını içeren özgün yapıtı. Ederi. 300 TL.

GELENEKTEN GELECEĞE • İLBER ORTAYLI
Toplumsal kültür ve sanata geniş bir bakış açısı Ederi: 175 TL.

DEMOKRASİYE GİDERKEN • MÜMTAZ SOYSAL
Prof. Soysal'ın Demokrasiye geçiş sürecindeki düşünceleri... Ederi: 200 TL.

İNSANCA YAŞAMAK • SEHA L. MERAY
Bilim ile hümanizmayı birleştiren çarpıcı denemeler. Ederi: 250 TL.

MİLLİ MÜCADELE ANILARIM
H. VELDET VELİDEDEOĞLU
Ord. Prof. Dr. H.V.VELİDEDEOĞLU'nun Milli Mücadele'de tanık olduğu olaylar ve gözlemleri. Ederi: 250 TL.

"MAYINLI TARLA"DA DIŞ POLİTİKA
HALUK GERGER
Uluslararası Politika ve Türk Dış Politikası Üzerine ilginç yorumlar. Ederi: 250 TL.

SALDIRGANLIK, ÖNYARGI VE YABANCI DÜŞMANLIĞI • TÜRKER ALKAN
Doç. Dr. Türker Alkan'ın bir Siyasal Davranışçı olarak yabancı düşmanlığını irdeleyen çalışması. Ederi: 250 TL.

YENİ KİTAPLAR

TOPLUMSAL YAŞAM VE HUKUK
HIFZI V. VELİDEDEOĞLU

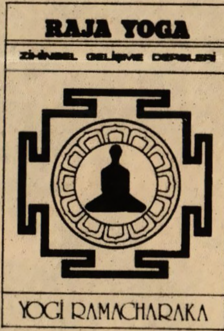
İMPARATORLUĞUN EN UZUN YÜZYILI
İLBER ORTAYLI

24 OCAK DENEYİMİ ÜZERİNE
OSMAN ULAGAY

DEMOKRASİ VE KÜLTÜR
EMRE KONGAR

Divanyolu Işık Sok. Oren Han No: 29 Sultanahmet/İSTANBUL

İstanbul Dağıtım: Cemmay, Say, Özgür, Deniz, Barış, Bilgi, Savaş
Ankara Dağıtım: Adaş İzmir: DATİC A.Ş, Şentürk, Altay

KENDİNİ TANI
Bilinçaltını, Sezgi gücünü, İçinizdeki kudreti ve kullanılmasını bilimsel anlatan Doğu öğretisinin görkemli yogası

Dağıtım: Yurt,Say,Cemmay

GABRİEL GARCİA MARQUEZ
YAPRAK FIRTINASI
İngilizce'den Çeviren: Yaşar Anday
"'Yaprak Fırtınası' yazdığım ilk kitaptır. Sanırım, o zamandan beri, yazdıklarımın çoğu bu kitaptan kaynaklanıyor. En sınırlı teknik olanaklarla,en büyük güçlüklerle ve tam içimden doğduğu gibi yazılmış tek kitaptı o. Öteki yazdıklarımda bulunmayan doğal bir içtenliği vardı."

Genel Dağ.: Cemmay
Ankara Dağ.: Adaş
İzmir Da.: Datic

ALPASLAN IŞIKLI
KURAMLAR BOYUNCA ÖZYÖNETİM ve Yugoslavya Deneyi
"Bir toplumsal model olarak 'demokrasi'nin geçirdiği evrim ve Yugoslavya Deneyi'nden çıkan sonuçların tartışılması..."

Genel Dağ.: Cemmay
Ankara Dağ.: Adaş
İzmir Dağ.: Datic

ÜÇ ÇİÇEK

KÜLTÜR.SANAT.EDEBİYAT SEÇKİSİ

Şiirleriyle:
Edip Cansever
Hilmi Yavuz
Abdülkadir Bulut
Barış Pirhasan
Tuğrul Tanyol
Turgay Fişekçi
Adnan Özer
Suat Vardal

Öykü
Zeyyat Selimoğlu

Yazılarıyla:
Cahit Tanyol
Cemil Yener
Filiz Ali Laslo
İsmail Uyaroğlu
Haydar Ergülen
Taner Ay
Özcan Özbilge

80 Büyük sayfa

Müzik:
Çağdaş Bestecilerimizin Plak Yayınlama Sorunu Üzerine
. Muammer Sun
. Cengiz Tunç
. Saim Akçıl
. Filiz Ali Laslo
Latin Amerika Şarkıcıları
(Haz: Adnan Özer)
Miles Davis, Altın Trompetli Adam
(Haz: Ali Ersen)

Plastik Sanatlar
Genç Ressamlar Konuşuyor
Aydın Ayan-Şenol Yorozlu-Mevlüt Akyıldız.

Afrika Kültürü, Edebiyatı
Şiir
Aime Cesaire
L.S. Senghor
Birago Diop
David Diop
Dr. Namory Keita İle Konuşma
. Saçaklardan Çıkan Çocuk
Cem Köse ve Şiirleri
. Pir Sultanın İki Yeni Şiiri Üzerine
Battal Pehlivanla Konuşma

Yazışma ve İstek: Divanyolu, Klodfarer Cad. 41/18 Çemberlitaş/İSTANBUL

Dünyadan haberdar mıyız?.. Bildiklerimiz ne ölçüde doğru?.. Türkiye'yi etkileyen ilişkiler nelerdir?..

DÜNYADA NELER OLUYOR? 1983
Bu soruları yanıtlamak için çıkıyor...

DÜNYADA NELER OLUYOR? 1983
Geçtiğimiz yıllarda dünya ekonomisi ve politikasında meydana gelen tüm önemli olayları inceleyen ayrıntılı bir çalışma...

DÜNYADA NELER OLUYOR? 1983
83 uzmanın 163 devleti; 129 makale, 157 istatistik tablosu ve 40 harita ile araştırdığı güvenilir bir kaynak...

DÜNYADA NELER OLUYOR? 1983
DÜNYA İNSANLARI İÇİN ÇIKIYOR...

Genel Dağ.: Cemmay Ankara Dağ.: Adaş İzmir Dağ.: Datic

“Mine” filmi ve “Türkân Sultan”ın soyunarak giyinmesi...

“Mine” filminde kadının bir erkeğin koltuk altından çıkıp, bir başka erkeğin koltuk altına sığınarak özgürleştiğini; filmin böyle bir anlamla yorumlanabileceğini de sanmıyorum.

ÜNSAL OSKAY

Sinemada kadının soyunması, bu sanatın toplumsal yaşamdaki işleyişi ve işlevi açısından bakacak olursak, bir soyunma değil, bir giyinmedir. Türkân Şoray'ın giyinmesi de, bu şaşırtıcı soyunma biçimi ile oluyor. Türkân Şoray, geleneksel kültür yaşamımızla bağlantılarımızın ölgünleştiği, ama bunun henüz bugünkü kadar belirgin bir biçimde yaşamımızda hissedilmediği yıllarda bizi değişen bir hayat içindeyken daha durağan geçmiş hayatın alışılmış ve ürkütücü olmayan dünyasına bağlayan bir ikona idi. İri ve siyah gözleri ile, siyah saçları ile, balık etindeki endamlı görünümüyle, “muti” ve alımlı edasıyla Türkân Şoray, hergün biraz daha kopup uzaklaştığımız bir dünyanın güzelliklerini yanımızda tutan bir ikona idi.

Resimlerine taksilerin, minibüslerin şoför mahallerinde, yan pencere üstlerinde, erkek ve kadın berberlerinde, kıraathane duvarlarında rastladığımız gibi; okumuş-yazmış orta sınıftan kimselerin evlerinde, bu evlere giren dergilerde de rastlardık. Sağ yanağının dudağına yakın yerindeki değişmeyen ben'i bu eski dünyamızdan birşeylerin her zaman bizimle birlikte olacağı umudunu verirdi bize. “Doğululuğun” bizi alıştırdığı yoksul, ama sarsıcı sayılmayacak yaşamını anımsatırdı bize, bu yaşamımızın darlığından kurtulmak için sürüklendiğimiz modernleşme sürecinde..

O'NU “TANIYOR” OLMAK...

Aynı anda da, güzel ama “ölçüsüz” olmayan giyimiyle, bindiği gösterişli arabalarla, filmlerde yaşadığını gördüğümüz evleriyle, dergilerden izlediğimiz yaşantısı ile de, yitirmeye başladığımız eski hayatımızın karşılığında, erişmeye çalıştığımız modern hayatın bize de vereceğini umduğumuz yeni değerleri, yeni nimetleri çağrıştırırdı. Bir ikona olarak, eskiyen bir dünyadan yeni bir dünyaya geçişte yaşadığımız sarsıntılarımızı azalttığına inanıyorum. Kentleşme süreci içinde, anonimleşmiş insan ilişkilerine geçtiğimiz şu son yıllarımızda, zaman ve mekanca birbirimizden ayrı düşmemiz arttıkça, bizi sözde-birliktelikler içinde topluluğa dönüştüren bir ikona olmuştur... Onu tanıyor olmak, ondan sözedebilecek birşeyleri dergilerden okuyup öğrenmiş biri olabilmek, onunla ilgilenmek birbirimizle ilgilenmekten alıkonulduğumuz yeni yaşamda, birbirimizi tanıma gereksinmemizi karşılıyordu. Bizi, hiç bilmediğimiz yabancılardan oluşan bir “yığın” için'de yaşamak yerine; bize benzeyen, bizim gibi Türkân Şoray'la ilgilenen, onu seven, onun gözlerinde geçmiş'e bırakmaya başladığımız eski dünyamızdan tanış olduğumuzu hissettiğimiz tanıdık insanlardan oluşan bir toplum içinde yaşıyor gibi oluyorduk onunla...

Başına çaresiz Yeşilçam'ın yoksul yaşamımıza, istemeden de olsa kattığı, sunduğu bir tutam “avuntu” idi Türkan Şoray... Bir

yıllarda içine girdiğimiz yeni dönemimizin arandırdığı yeni bir ikonalık içindir..

SADO-MAZOHİSTİK KÜLTÜRE GEÇİŞTE ŞORAY'IN YENİ İKONALIĞI..

Modern dönemden önceki dönemlerde, başka nedenlerle; modern döneme geçişten sonra ise, daha yeni, daha başka nedenlerle de olsa, dar bir ekonomi içinde süren bütün toplumsal hayat dönemlerinde insan'ın gerçeklik karşısındaki umutsuzluğunun, yılgınlığının, korkusunun arttığını biliyoruz. Böyle dönemlerde, değiştirilemeyen gerçeklik karşısında, kültürel yetenekleri, olanakları, çevreleri gelişkin olan kesimlerde mazohistik eğilimler sanatla, başka kültürel etkinlikler yüceltime uğratılabilmektedir. Bu olanaklardan yoksun olan kesimlerde ise, mazohizmin yanısıra gelişen sadistik yönsemeler daha ağır basmaktadır. (Sublime etme yeteneğinin olmayışı kadar, gerçekliğin yarattığı acıların bu kesimlerde çok daha ağır oluşunun, bunun ille bir dışa vurma biçimi arattırmasının etkilerini belirtmek gerekir bu kesimler için.) Değiştirilemeyen gerçeklik bu kesimlerde içselleştirilememektedir yeterince. Gerçeklik karşısında duyulan husumet, öteki kesimlerdekine oranla, çok daha yoğun olduğu için davranışsal olarak dışa akıtılmak istenmektedir... Bu eskiden beri böyledir. Örneğin, eski Roma'da Marcus Aurelius'un kendisi için yaşanan gerçekliği içselleştiren bir felsefe kurmasına karşılık, geniş kitleler için inşa edilmiş arenalarda kendi döneminde Tarihin en çok gladyatör öldürten yöneticisi olduğunu biliyoruz. Modernleşme sürecinin getirdiği sarsıntıları yaşamakta olan toplumlarda da geniş, sabırlı ve kuramsal düzeyde düşünebilme yetenek ve olanağı bulamamış kesimlerde, gerçekliği içselleştirici sanat ve düşünce ürünleri yerine, şiddet yanlısı, etnosentirik ve otoriteryan içeriği ağır basan sanat ve düşünce ürünlerinin sevilmesi de bu nedenledir... Bu ürünler, kitlelerin ruh sağlığı bozuldukça yaygınlaşmakta; bunlar yaygınlaştıkça, bu oluşum daha da olumsuz bir yöne doğru hızlanmaktadır.

Sonuçta ise, kültür yaşamının hem resmî düzenlemeler alanında, hem de bunun dışındaki tecimsel düzenleme alanlarında yaşama sevincinin karşıtı olan bir kültürel değerler düzenlemesine geçilmiş bulunuluyor. Bu yeni geçilen kültür ortamımız eros'un karşıtıdır. Marşlardan iç bayıltıcı aşk şarkılarına, resmî destanlardan resimli romanlara, sokakların derbederliğinden resmî mimarinin ruhsuzluğuna dek yaşamımızın her alanında bu eros karşıtlığı somutlaşmaya başlamıştır...

Bizde son yıllardaki arabesk müzik bu çaresizliğimizin sonucudur. Sinemamızda erotizmi dışlayan porno filmler furyası, TV'nin küçük insan'ı küçük insan'ın alay konusu yaptırtan komedileri, magazinlerimizin basmakalıp sözde-röportajları ve kültürsüzleşmenin, brütalleşmenin, sığlaşmanın ve yaşama sevinci karşıtlığının somutlaşmış görünümleridir.

Aytekin Hatipoğlu

benzerlerimizin üzerinde uygulayabildiğimiz şiddet ve kabalıklarla dışa vurabildiğimiz için, gerçek yaşamda bizi daha da yalnızlaşmaya itmektedir. Yaşadığımız bugünkü çarpık ve kısıtlı modernleşmenin, eleştirel bir açıdan, yeniden, toplum düzeyinde ele alınıp tartışılması ve yetersizliklerinden kurtarılmasıda bu sürecin içinde gitgide daha da güçleştirilmektedir.

“KADIN KURTARICISI” ILHAN'A DAİR

Türkân Şoray, “Mine” filminde soyunmuştur. Soyunarak, bugünkü yeni dönemimiz için bence olumlu işlevleri olabilecek bir yeni ikona kimliği giyinmiştir. Seyirci, “Mine”de, 1975'ten beri yapılan yeni yeni araştırmalar aracılığı ile anlaşılmış olduğu üzere **başlıbaşına bir şiddet türü** olan porno filmleri seyrederken yaptıklarına benzer “tezahürat” yapmamaktadır. Çünkü, porno değil, erotik bir görüntü oluşturmaktadır Türkân Şoray'ın soyunuk sahneleri. Türkân Şoray, “Mine”deki soyunmasıyla, sado-mazohistik bir kültür ortamına girdiğimiz son beş-on yıllık dönemde, bize, erotizmin ikonalığını yapabileceğini göstermiştir.

Kendi toplumsal konumlarının geniş maddi ve manevi olanaklarıyla, zaten, kendileri hiç farketmeseler de, ergilci kültür sayesinde çoktandır “erkek” statüsüne kavuşmuş bulunan dar bir feminist kesim ne derse desin, Türkân Şoray'ın bu yeni ikonalığının, hayatın ve bu ergilci kültürün insancıl bir kültürle değiştirilmesi için gereken toplumsal değişim-

rek bu kültürün erkek rollerini benimsemiş bir feminizm yanlılığı ile değil; erkeği de, kadını da, ergilci kültürün efemineleştirici etkilerinden kurtaracak bir özgürleşim politikası ile değiştirilebilir.

HAYATIN İÇİNDEKİ YARIM-İNSANLARDA UMUT...

“Mine” filminde kadının bir erkeğin koltuk altından çıkıp, bir başka erkeğin koltuk altına sığınarak özgürleştiğini; filmin böyle bir anlamla yorumlanabileceğini de sanmıyorum. Ne karısının güzelliği sayesinde kasabada yer edinebilmiş kocası, ne de “bir büyük yayınevinde çalışan” ve “ikinci kitabı yayımlanmak üzere olan” İlhan ergilci kültür ortamında erkek kimliği taşımaktadırlar. İlhan, İstanbul'dadır, modernleşme sürecimizin tam da ortasında... Daktilosundan başka birşeyi yoktur. Bu yersiz-yurtsuzluğu yüzünden, feminizm yüklü romanlar yazmakta ve “kadın kurtarıcılığına” sıvanmış bulunmaktadır. Ergilci kültürün alt-konumlardaki erkek ve kadınları “kadın” durumuna indirgediği; üst-konumlardaki erkek ve kadınları ise “erkek” statüsüne sahip kıldığı bugünkü modernleşme süreci içinde “İlhan” ve “Mine” aynı kimliği paylaşmaktadırlar... İkisinin de cinsel kimliği, toplumsal kimliklerinin ezikliği ve örselenmişliği nedeniyle, bulanıktır. Bir “erkek” ve bir “kadın” arasında yaklaşma değildir filmdeki; iki örselenmiş insanın, acımasız ve brütalleşmiş bir dünyaya karşı,

Eurovision Şarkı Yarışması'nda Politika

MAHMUT T. ÖNGÖREN

Eurovision Şarkı Yarışması'na katılıp da kazanmazsak ne olur? Türkiye'yi temsil etmek amacıyla katılan topluluk için yine de iyi olur. Son örnekte de gördüğümüz gibi, sonuncu olsa bile... Çünkü bu topluluk önce TRT'nin parasıyla Avrupa'ya gidebilme olanağını yakalamıştır. Sonra, eğer biraz işini bilen bir topluluksa, Avrupa'da ve özellikle Almanya'da bir iki tecimsel ilişki de kurabilir. Ama en sonunda da, sonunculuğuna ya da son sıralarda yer almasına karşın Türkiye'de TV sayesinde kendinden söz ettirerek plaklarının satışını da hızlandırır. Eurovision Şarkı Yarışması'nın gerçek politikası da budur. Avrupa plak piyasasını temcilsel açıdan canlandırmak... Elbette aynı politika kendi piyasamız için bu yarışmanın Türkiye seçmelerinde de güdülmektedir.

TECİMSEL ÇIKARLAR

Bugüne değin Eurovision Şarkı Yarışmaları'na katılıp da sonuncu derecede yer alan şarkıcılarımızın tümü salt televizyonda göründükleri için ünlerine ün katmakta ve böylece de Türkiye'de sanatla hiç ilgisi bulunmayan ve giderek tecimsel çıkarların tutsağı olan “hafif müzik” dalının parasal yanının gelişmesini sağlamaktadırlar. Denilebilir ki, bu daldaki bestecilerin, şarkıcıların ve çalgıcıların, yarışmanın yapıldığı Avrupa ülkelerindeki başarısızlıkları gerçekte TRT Televizyonu ile ülkemizde “dolaylı reklam”a dönüşmektedir. Belki ilk bakışta, şarkısı ve kendisi epeyce karşıt görüş ve eleştiri alan Çetin Alp için durumun hiç de böyle olmayacağı düşünülebilir. Ama zamanla bu yarışmadaki TV ile “dolaylı reklam” işlevinin Türkiye'de Çetin Alp'ten yana çalışacağı görülecektir.

Gerçekte, Çetin Alp'in ve ondan önce yarışmaya ülkemizden katılanların sonda ya da sondaki derecelerde yer almalarını Eurovision Şarkı Yarışması'nda Türkiye'nin bir “başarısızlığı” olarak yorumlamak büyük bir yanlışlıktır. Olaya “Türkiye'nin bu yarışmada yeri yoktur.” diye kısaca bakmak gerekir. Çünkü bugüne değin Eurovision Şarkı Yarışması'nda birincilik alan ya da üst derecelere çıkan topluluklar çoğunlukla aynı ülkelerden gelmektedirler. Hatta kimi ülkeler birden çok fazla sayıda ve yılda ya birinci olmuşlar ya da üst sıralara çıkmışlardır. Bunun elbette bir nedeni olmalı.

YARIŞMA ÖNCESİNDE

Bu neden de çok açık olarak ortadadır: Önce, Avrupa halklarına göre ancak kimi ülkeler “önemli” sayılır. Bu ülkeler arasında Türkiye yoktur. İkincisi, “önemli” sayılan ülkelerin hafif müzik topluluklarının arkasında da milyonlarca para karşılığında onların gizli ve açık reklamını, halkla ilişkilerini ve tecimsel işlerini yürüten plak şirketleri vardır. Yarışmadan önce bu şirketler o toplulukların ve şarkılarının üne kavuşmasını, parçanın kulaklarda yer etmesini ve diğer gereken önlemlerin alınmasını sağlarlar ve

cinsel çekiciliğini (bizim topluluklarımızda çoğunlukla bulunmayan bir başka etken) beğeniyorlarsa, yapacak ne olabilir? diye sorulabilir. Evet, bunlar beğeniliyorsa, yapacak bir şey yoktur. Ama “önemsiz” ülkelerin seçici kurulları, oy verirken bir çeşit “politika” yapmaktan kendilerini alamıyorlar ve bu da onların yarışmayı tümden yitirmelerine değilse bile, oldukça aleyhlerine oluyor. Örneğin bizim seçiciler kurulumuz bugüne değin Yunanistan'a oy vermedi. Bizden hiç oy almayan ülkelerin arasında elbette Kıbrıs Rumları da var. Şimdi İsrail ve Fransa da, bilinen nedenlerden ötürü bizden oy alamıyorlar. Onlar da bize oy vermiyorlar. Bu arada, geçen yıllarda “Petrol” adlı şarkımıza Fas'ın en yüksek dereceyi verdiğini de unutmayalım. Tek desteği bu oylamada gördük. Bunun da nedenleri açık. Öte yanda, son yarışmada Kıbrıs Rumları'nın Yunanistan'ı desteklediği ve Yunanistan'ın da onlardan desteğini esirgediği gözden kaçmadı. Sonuç: “Önemsiz” ülkelerin seçici kurulları birbirlerine tutuk davranırken, “önemli” ülkeler büyük bir açıklıkla birbirlerini destekliyorlar. Ama bu “desteğin” bir hesap işi olduğunu söyleme olanaksız. Daha çok, “tanıtıcı şirketlerin etkisiyle başvurulan bir yol...

Kısacası, şu ya da bu nedenle bu yarışmada Türkiye'nin biraz iyi bir derece elde etme şansı bile yok. Ama TRT eskiden beri bu işe asılmayı bir gelenek düzeyine getirdi. Bu devlet kurumumuz, kendi ilkelerini hiçe sayarak, salt plak ve şarkıcı piyasasının amaçlarına hizmet etmeyi uygun gördüğü için değil... Eurovision Şarkı Yarışması seçmelerinden ötürü Türkiye'de koparılan fırtına ve sonra Avrupa'daki olaya katılarak “Avrupalı” olduğumuzu sözde kanıtlama çabası, toplumumuzu iyi ve yeterince oyalıyor. TRT'nin görevi de “oyalamak” değil mi? Daha ne istiyoruz?

yazko YAYIN DÜNYASINDA EN ÖNDE

YENİ KİTAPLAR

Recep Bilginer
İNSAN BİR DÜŞÜNCEDİR
anlatı/160 Lira

Ezra Pound
SEÇME KANTOLAR
(Çev: İlhan Berk)
şiir/100 Lira

I.M. Bochenski
ÇAĞDAŞ AVRUPA FELSEFESİ
Çev: Serdar Rifat Kırkoğlu)
inceleme/350 Lira

Abdülkadir Bulut
GÖZYAŞLARI DA ÇİÇEK AÇAR
şiir/80 Lira

A. Kadir
bugünün diliyle HAYYAM
şiir/120 Lira

YENİ BASIMLAR

İsmail Uyaroğlu

avunda olarak bile, zararından çok, yararı olduğuna inanıyorum. Dağınık, eğitimsiz, bilgisiz bırakılmış kalabalıklar olarak itildiğimiz modernleşme sürecinde eski dünyamızın bilemediğimiz yanlarını hatırlatan gözleri, teni, endamı ve başını hafifçe eğik tutan kadınca görünümüyle; yeni dünyamızın vaadlerini çağrıştıran hafiften işveli tebessümü, güvenli yaşamı, zenginliği ve "uçarılığa" kaçmayan yaşamı ile, bir hayat üslûbundan diğerine geçişte, bir ayağımızla **eski**'de bir ayağımızla da **yeni**'de durabilmemizde Türkân Şoray'ın bu ikonalığının azımsanmayacak bir yeri olmuştur.

"Mine"deki soyunması da, gene, son

Bu değişimimizde, acımasız bir yarışma etik'ine dayanan "Amerikan hayat tarzının" bir türlü zenginleşemeyen, çapacul ve mecalsiz bir ekonomi içinde benimsenmeye çalışılmasının etkileri de vardır. **McMillan ve Karısı, Görevimiz Tehlike, Flamingo Yolu** ya da **Dallas** dizileri bize, ne dünyamızı genişletmenin yollarını göstermektedir; ne de daha insanca değerlere bağlı bir geleceği tasavvur etmemize izin vermektedir. Çözülmenin hızlandırıcısı olan bu diziler, yetersiz bir ekonomi içinde, bizi, dışımızdaki dünyaya yoğun bir husumet duymaya itmekte; Bu husumeti ise, ancak, en yakınlarımızdaki

ler açısından yararlı olacağına inanıyorum. Eros'un dışlandığı böyle bir feminizme oranla, erotik bir ikonalığın canlı tutacağı erotizmin eros'u hayattan dışlanmaktan alıkoyma açısından çok daha yararlı olacağını düşünüyorum. Bu yeni ikonalığı, yalnızca, "kurtaracak kadın arayacak" duruma düşmüş ya da düşürülmüş Ücretli/aydın erkeklerimiz; yalnızca, kadın'ı erotizmin dışlandığı ve açıkça şiddetin ikame edildiği bir cinsellik gösterimi olan filmlerde "tahrip edilmek istenen hayat" olarak algılayabilen alt-kesimlerimizdeki erkeklerimiz için değil; fakat, gerçek feminizm için de yararlı görüyorum. Ergilci kültür, bu kültürün içinde ergilleşe-

... yaklaşmasıdır. Bu daralmış dünyanın kabuklarını çatlatmak için kararı alabilen de, gözlüklü, daktilolu, Marquez'li, hülyalı roman yazarı İlhan değil; yoksun bırakıldığı mutluluğu "etinde" duyup yaşatabilen, cinselliği unutmamış Mine oluyor... Kimin daha "kadınsılaşmış" olduğunu; kimin kimi kurtarabilecek olduğunu film daha nasıl anlatabilsin ki!..

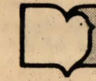
İlhan'ın öğretmen olan kızkardeşine gelince... Ben, ondaki, haklı bile olsa, "perhizci" kişilikten çok, çarpıtılmak istenen doğal yanlarını yeniden kazanmak için biraraya gelmesini henüz unutmamış hayatın içindeki yarım-insanlardan umutluyum...

tüm bu girişimler sonucunda da yarışmada yüksek dereceler elde edilir. Türk topluluklarının arkasında böyle bir destek olmadığı için de sürekli olarak "başarısızlık"la karşılaşılıyor. Geçen yıllarda bir kez Ajda Pekkan böyle bir "desteği" kullanmayı denedi, ama o da başka desteklere sahip olamadığı için yine "başarısızlık"tan kurtulamadı.

Ne olabilir diğer "destekler?" "Önemsiz" sayılan ülkelere oy verilmemesi elbette. Bir de "önemsiz" sayılan ülkelerin oylarını "önemli" ülkeler üzerinde yoğunlaştırmaları... Eğer "önemsiz" ülkeler "önemli" ülkelerin bestelerini, şarkılarını ve son yarışmada bir kez daha gördüğümüz gibi, topluluklardaki kızların

HAYATI KARŞILAYAN ŞİİRLER
şiir/80 Lira (3. basım)
●
Salâh Birsel
HALLEY KİMİ KURTARIR
deneme/200 Lira (2. basım)
●
FİLİSTİN ŞİİRİ
(Çev: A.Kadir-A.Timuçin - S. Salom)
200 Lira (2. basım)

BÜTÜN KİTAPÇILARDA
YAZKO, P.K. 442-Sirkeci/İstanbul

SANAT ÇİZELGESİ

Hazırlayan:
CEMİLE ÖZDEMİR

ŞEHİR TİYATROLARI

15 MAYIS'A KADAR

İSTANBUL

"ÇİL HOROZ" (Oktay Rıfat) / **Üsküdar Ş. Tiy. / Pz: 15.30-19.00**
"DÜN NEREDEYDİNİZ" (Necati Cumalı) / **Fatih Ş. Tiy. / Cm: 21.00 Ctsi: 15.30 - 19.00**
"HANSEL VE GRATEL" (Çocuk oyunu) **/Harbiye Ş. Tiy./ Çrş: 14.30, Ctsi: 11.00**
"HEPSİ OĞLUMDU" (Arthur Miller) / Kadıköy Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00
"İKİ KOVA SU" (Çocuk Oyunu) / **Fatih Ş. Tiy. / Çrş: 14.30, Ctsi: 11.00**
"MÜRAİ" (Molier) / **Fatih Ş. Tiy. / Çrş, Prş: 21.00 Pz: 15.30 - 19.00**
"ONİKİ ÖFKELİ ADAM" (Reginalt Rose) / **Üsküdar Ş. Tiy. / Cm: 21.00 Ctsi: 11.00**
"POLLYANNA" (Çoçuk Oyunu) / **Üsküdar Ş. Tiy. / Çrş: 14.30, Ctsi: 11.00**
"SEN SEN MİSİN" (N. Howard) **/Harbiye Ş. Tiy. / Çrş, Prş: 21.00 Pz: 15.30 / 19.00**
"SEVGİLERİN EN GÜZELİ" (Eduardo de Filippo) **/Harbiye Ş. Tiy. / Cm: 21.00 Ctsi: 15.30 - 19.00**
"YAĞMURCU" (Richard Nash) / **Tepebaşı Ş. Tiy. /Pz: 15.30**

ÖZEL TİYATROLAR

İSTANBUL

"ALMAN GELİN" (Lale Oraloğlu)/ **Tuncay Özinel Tiy. / Ptsi. hariç her gece: 21.15, Ctsi, Pz: 13.15**
"ALO ORASI TIMARHANE Mİ"/ (Nejat Uygur Tiy.) / Kadıköy Sinemasında/ Ptsi. hariç her gece: 21.00, Ctsi, Pz: 16.00
"ANNA'NIN 7 ANA GÜNAHI" (Bertholt Brecht) / Ortaoyuncuları) Küçük Sahne/ Prş, Cm: 19.00 Ctsi: 16.00-19.00
"AŞKIN GÖZÜNE GÖZLÜK" / (Tuncay Özinel Tiy.) E. Fosforoğlu Tiy. / Ptsi, hariç her gece 21.15, Çrş, Ctsi, Pz: 15.30
"BİR GÜNÜN BEYLİĞİ" (S. İzzet Sedes) /T. Gelenbe Tiy. / Ptsi. hariç her gece: 21.15, Çrş; Ctsi: 15.30, Pz: 18.00
"ÇÜRÜK ELMA"(Atilla Alpöge) / Dostlar Tiy. / Ctsi, Pz: 15.30
"EVLİLİK Mİ, KÖREBE Mİ"/ Bakırköy B. Kayabaş-E. Yazgan Tiy. / Sl , Prş, Cm: 21.15; Çrş, Ctsi: 15.30 - 21.15
"GEL KULAĞINA SÖYLEYEYİM" (Enis Fosforoğlu) / **Kocamustafapaşa Çevre Tiy. / Sl, Çrş, Prş, Cm, Ctsi., 21.00 Çrş: 16.00 Pz: 16.00-18.30**
"NASREDDİN HOCA VE EŞEĞİ" (Zafer Diper) / Bizim Tiy. (Üsküdar Sunar Tiy.) / **Çrş: 14.30; Ctsi, Pz: 11.00**
"SEVGİ ÜLKESİ" (Muharrem Şen) (Çocuk Oyunu) / T. Gelenbe Tiy. / Ctsi, Pz: 11.00
"NEMO BANKASI" (L. Veennuel) / (Hodri Mey. Kül. tarafından) Kadıköy Halk Eğt. Mer.) Çrş, Prş, Cm: 21.00 , Ctsi: 15.30 - 19.00, Pz: 16.00

SERGİLER

İSTANBUL

AKM: **İslam Sanatları Sergisi** (30 Eylül'e kadar)
AKM: **Manfred Kriegelstein, fotoğraf** (6-20 Mayıs)
AKM: Sergi Salonu: **Cüzamla Savaş Derneği Yararına Karma Resim Sergisi** (6-20 Mayıs)
Akbank Nişantaşı Sanat Galerisi: **Mehmet Sabır, resim** (20 Mayıs'a kadar)
Cep Galeri: **Cemil Başo, resim** (2-18 Mayıs)
Dörtboyut Sanat Galerisi: **Orhan Deliorman, resim** (6-26 Mayıs)
Eller Sanat Galerisi: **Avni Mehmetoğlu, II. resim** (6-21 Mayıs)

Erenköy İş-Sanat Galerisi: **Mehmet Erbil "Bizim Anadolu"** konulu resim (9-27 Mayıs)
Garanti Bank. Sanat Galerisi: **Şükriye Dikmen, resim** (7-28 Mayıs)
Marmara Ünv. Atatürk Eğt. Fak. Atatürk Sanat Galerisi. **Resim-İş Eğt. Böl. öğretim görevlileri resim** (16 Mayıs'a kadar)
Özlem Sanat Galerisi: **Cemil Başo, Tekniği ile çalışan sanatçıların Karma Sergisi** (7-20 Mayıs)
Pangaltı Sanat Galerisi: **Karma Sergi (Sefer Öztürk-Hakkı Torunoğlu-Şeref Bigalı-Balaban Avni Mehmetoğlu)** (30 Mayıs'a kadar)
Parmakkapı İş-Sanat Galerisi: **Agop Arda, resim** (9-27 Mayıs)
Resim Heykel, Müzesi: **Albert Bitran, baskı** (3 Haziran'a kadar) **Ian Berry, fotoğraf** (12 Haziran'a kadar)
Sereman Sanat Galerisi: **Karma Resim Sergisi** (9-23 Mayıs)
Süha Öztartar Sanat Galerisi: **Nevhiz, resim** (23 Mayıs'a kadar)
Tanak Sanat Galerisi: **(Teknik Artemel, resim** (14 Mayıs'a kadar)
Tiglat Sanat Galerisi: **Gökçebağ, resim** (26 Mayıs'a kadar)
Urart Sanat Galerisi: **Orhan Peker, resim** (26 , Mayıs'a kadar)

ANKARA

Dev. Güzel Sanatlar Galerisi: **Güzel Sanatlar Birliği 1983 İlkbahar Sergisi** (16-30 Mayıs)
Dev. Güzel Sanatlar Galerisi: **Dev. Güzel Sanatlar Galerisi etkinlikleri (Sanat eğitimi kursiyerleri büyükler sergisi)** (18-30 Mayıs)
Evrim Sanat Galerisi: **Naime Saltan "Batik ve İpek kumaş boyama sergisi)** (5-18 Mayıs)
Mi-Ge Sanat Galerisi: **Şefik Bursalı, resim** (2-28 Mayıs)
Sanatevi Resim Galerisi: **Bülent Özgören-İzzet Keribar, fotoğraf** (2-22 Mayıs)
Dev. Güzel Sanatlar Galerisi: **Cahide Gürsay - Cuma Ocaklı -Umur Türker -Şener Demirkol, resim** (15 Mayıs'a kadar)
Vakko Sanat Galerisi: **Berin Anılanmert, seramik** (28 Mayıs'a kadar)

İZMİR

Akbank Konak Sanat Galerisi: **Elif Naci, resim** (20 Mayıs'a kadar)
Füzen Sanat Galerisi: **Heykeltraş Zühtü Müridoğlu, Bakır Rolyet sergisi** (22 Mayıs'a kadar)
Resim Heykel Müzesi: **Cevdet Batur - Yusuf Toprak - Mina Samuer, resim** (15-30 Mayıs)
Vakko Sanat Galerisi: **Herman Hedler, resim** (28 Mayıs'a kadar)

BURSA

Akbank Sanat Galerisi: **Erol Bulut-Osman Yazıcı, resim** (20 Mayıs'a kadar)

Agop Arad, doğanın içinde, doğa resimleri yaparken...

KONSERLER-RESİTALLER

AKM Konser Salonu: **İdil Olcay, Piyano resitali** (19 Mayıs Prş. **İst. Dev. Senfoni Ork. Konseri** / **Şef: Cem Mansur**, Solist: **İsmail Aşan** / 14 Mayıs Ctsi: 11.00
İst. Dev. Senfoni Ork. Konseri/ Şef: Semih Argeşo, Solist: **Ahmet Ediz** / 20 Mayıs Cm: 18.00
"Oktay Temiz/ Konser/ Hodri Mey. Kül. / Ctsi: Pz: 21.00

"Grizu Topluluğu"/ Konser/ Hodri Mey. Kül./ 14 Mayıs Ctsi: 14

ANKARA

Konser Salonu: **Gençlik Konseri** (Liselerarası Koro Yarışmasında derece alan korolar) 19 Mayıs Prş.
Konser Salonu: **Konser/ Şef: Jaroslav Opela,** Solist: **Ingrid Haus** (Keman) / 14 Mayıs Cm: 11.00
Konser Salonu: **Konser/ Şef: Rengim Gökmen**, Solist: **Verda Erman** (Piyano) / 20 Mayıs Cm: 20.30
Sanat Kurumu: **"Ahad Askerof" Piyano Resitali**/ 17 Mayıs Sl. 20.30

İZMİR

San-Opera Bölümünün Opera ve Tiy. Gösterisi/ İzmir Dev. Konservatuarı Salonu / 14 Mayıs Ctsi 20.30
İ.D.K Korosu ve Ork.sı Konseri/ Yön: **Yalçın Başar**/ 17 Mayıs Ptsi: 20.30
Ege Ünv. AKM: **Atatürk'ü anma töreni, sergi ve Türk Sanat Müz. Konseri**/ Sergi Salonu/ 19 Mayıs Çrş: 21.00
AKM: **Türk Sanat Müz. Konseri**/ Yön: Dr. Ayhan Sökmen/ Cumhuriyet K. / İzmir S. /14 Mayıs Ctsi. 20.30
AKM: **Türk Sanat Müz. Konseri/ İzmir s.**/18 Mayıs Sl. 20.30

KONFERANS-AÇIKOTURUM

ANKARA

Sanat Kurumu: **"Halk Sanatı ve Folklör" konulu Panel**/ Yön: **Anıl Çeçen**/ 14 Mayıs Ctsi: 14.30
Sanat Kurumu: **"Yaz Misafirleri" konulu oyun tartışması** / Yön: **Gülşen Karakadıoğlu**/ 16 Mayıs Ptsi: 18.00
Sanat Kurumu: **"Sanat ve Teknoloji" konulu Panel**/ Yön: **Jülide Gülizar**/ 18 Mayıs Çrş: 18.00
Türk Dil Kurumu: **Fürüzan'la söyleşi** / 14 Mayıs Ctsi: 15.30

İZMİR

"Sağlıklı yaşam için hemşirenin rolü hak. Panel/ EGE Ünv. AKM/16 Mayıs Ptsi: 10.00 - 12.00
"Eczacılık günü"nedeniyle Panel/ Ege Ünv. AKM./14 Mayıs Ctsi: 14.00 - 16.00
"Suni Solunum Mesacı" konulu Panel/ AKM /14 Mayıs Ctsi: 14:00-16.00

SİNEMA GÖSTERİLERİ

İSTANBUL

"Almanya Solgun Ana"/Yön: **Helma Sanders - Brahms** / Türk-Alman Kül. Enst. /17 mayıs Sl: 19.00
"Bayan Sylvelin"/ Yön: **Herbert Maisch**, Oy: **Heinrich George**/ Türk-Alman Kül. Enst. /14 Mayıs Ctsi: 13.00
"Bilimsel Amaç"/ Yön: **L. Comencini**, Oy: **A. Sordi-S. Mangano**/ İtalyan Kül./ 17 Mayıs Sl: 20.00; 18 Mayıs Çrş: 16.30 - 18.45
"Der Mond Ist Nur A Nackerte Kugel"/ Yön: **Jorg Graser**/ Türk-Alman Kül. Enst. / 14 Mayıs Ctsi: 19.00
"Malou"/ Yön: **Jeanine Meerafel**/ Türk-Alman Kül. Enst. / 14 Mayıs Ctsi: 16.00

ANKARA

"Lord Of The Rings"/ Yön: **Ralph Bakshi** / İngiliz Kül. / 16 Mayıs Ptsi: 18.30
"Time Bandits"/ Yön : **Terry Gilliam**/ İngiliz Kül./ 18 Mayıs Çrş: 18.30

ÇÖZÜMLER

ÇETREFİLLİ BULMACA

A) KABAAĞAÇLI
B) ENSİZ
C) RİMBAUD
D) İNSAN
E) MAN
F) KUŞKU
G) OVİDİUS
H) RAPOR
I) CAZBANT
J) AND DAĞLARI
K) NÜKA
L) LİNK
M) İP
N) NAKKAŞ
O) ÇÜRÜK

K	İ	M	B	İ	L	İ	R	K	A	Ç	İ	N	S	A	N	Z
İ	N	C	İ	R	S	Ü	R	Ü	D	Ü	B	U	Z	İ	N	D
A	N	D	A	V	E	K	A	Ç	İ	N	S	A	N	K	A	N
L	A	K	O	K	U	Ş	M	U	Ş	B	U	T	O	P	R	A
Ğ	A	K	A	P	A	N	A	R	A	K	A	Ğ	L	A	D	I

"... Kimbilir kaç insan zincir sürüdü ve zındanda ve kaç insan kanla kokuşmuş bu toprağa kapanarak ağladı..."

ÇAPRAZ BULMACA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	G	E	R	Ç	E	K	Ü	S	T	Ü	C	Ü
2	E	■	O	■	C	A	N	İ	■	V	■	R
3	R	O	M	A	N	T	İ	K	■	E	Y	Ü
4	E	N	A	Y	İ	■	T	A	R	Z	A	N
5	K	O	N	Ç	■	V	E	■	O	■	R	■
6	İ	M	S	A	K	■	D	İ	L	B	E	R
7	R	■	A	■	İ	N	E	K	■	■	■	U
8	Ç	A	N	■	T	A	R	İ	H	S	E	L
9	İ	Z	A	F	A	■	G	■	■	İ	L	O
10	L	A	T	İ	N	Ç	İ	Ç	E	Ğ	İ	■
11	İ	■	İ	R	A	■	Ş	■	T	A	P	A
12	K	O	■	A	F	R	İ	K	A	■	S	S

SATRANÇ

1- K: e6+ ! Ş: e6
2- V-f7 + +

İNCELEME

Bir kuşkucu bilgin

RIZA ZELYUT

"Fazıl, aklî ve şerî ilimlerde çok ilgili bir kimse idi. Eserlerinin aydınlığı zeka ve yetenekle, sabah ışığı gibi çok zor sorunları aydınlatır ve her şeyi çözerdi. Çok hızlı düşünürdü. Lakin, kuşku ve sanıların kirli (paslı) renginden kurtulamamıştı. Araştırma ve incelemesi eksikti.

O en bilgili, her şeyin kaynağını bilen alim; dalgalı buhara benzeyen düşüncesi nedeniyle, coşku ve değişimden (inkilabdan), dalgalanma ve sıkıntıdan sükun bulamamıştı.

Güzel hatır (zihin, fikir) kuşu, gerçekler yerine, geçersiz hayal tuzağına ve işe yaramayan kuruntuların ağına düşmüştü. Tartışma sırasında kuşku (sükuk ve şüphe) ortaya sürer, karşı çıkar, yanıltmacalar gösterirdi. Bilinmezlikten ve gerçekler ocağından çıkardığı nefis cevherleri araştırma ve inceleme tavasında eritmezdi. Geçici, gözle görünen anlamsız süslere ve boş aldatıcı fikirlere kanar idi.

Bu nedenden; pederleri, Sinan Paşa'yı korumak ve doğruyu göstermek istiyordu. Onu; "Kuşkunun, yanlışı güzel gösteren hatasına ve hayalciliğe düşmüşsün." diye sürekli azarlıyor; kötüleme taşı atıyor, hatırını kırıyordu.

Anlatılır ki, Sinan Paşa bir gün babasıyla yemek yer iken, aralarında; kendisinin düştüğü kuşku hastalığına ilişkin tartışma çıktı. Pederi ona kızdı ve azarladı. (Yemek yedikleri tabağı göstererek)

"Sen öyle bir dereceye vardın ki, ortada duran bakır tabaktan bile kuşku (şekkü şübhe) duyarsın." deyince, Sinan Paşa:

"Gerçek buyurdunuz. İglat-ı havassdan (*) olmak ihtimaliyle, gerçekten de kuşkulanmak doğrudur ve bu gücü göstermek gerekir." dedi.

Bu sözden; babasının temiz içinde bulunan yaradılışın soylu gayretinin tazeliği galeyan idip öfke tenceresi (dig-i gazabı) öyle bir kaynadi ki, ol tabağı Sinan Paşa'nın başına vurdu."

Yukarıdaki parçayı basitleştirerek Şakaik-i Numaniye'den aldık. Kuşkuculuğu felsefi anlamda yaşama geçiren Yusuf Sinaneddin (İlerinin Sinan Paşa'sı ya da Hocapaşa'sı, vezir...) için Taşköprüzâde'nin övgü ve yergiyi içeren çelişkili tutumu, diğer Osmanlı yazarlarında da görülür. Ama daha yirmi yaşına basmadan babasıyla tartışan genç Sinan bu kuşkuculuğunun karşılığını döneminin en ünlü bilgini olarak alır.

Sultan Mehmet onu kendisine hoca yaptı. 1470 yılında da vezir... Böylece Sinan Paşa adını alan bilgin, kendisinden daha ünlü birisini yetiştirmektedir: Tokatlı Molla Lütfi... Sinan Paşa, kendi bilgisini öğrencisine aktarırken; onun Ali Kuşcu'dan okuduğu matematiği de öğrenmeyi savsaklamaz. Karşılıklı öğrenme ilişkisi sürerken beklenmedik bir olay doğar.

Vezirliğinin altıncı yılında, Sinan Paşa'ya kızan Sultan Mehmed, onu görevinden aldığı gibi zindana attı.

Sinan Paşa'nın hapse atıldığı duyulunca, İstanbul'daki bütün büyük alimler bir araya geldiler. Yüce divanda toplandılar. Sultan Mehmed'e haber yollayıp:

"O bilginler ordusunun başının mutlaka hapisten çıkartılması gerekir. Yoksa, kitaplarımızı hemen ateşe atarız ve Osmanlı ülkesini de terk ederiz..." dediler.

Bu dayatma karşısında Sultan Mehmet Han Gazi Hazretleri, Sinan Paşa'yı hapisten çıkardı ve alimlere teslim etti.

Fakat, Sultan'ın öç alma duygusu dinmemiş, yalnızca gizlenmişti. Alimlerin öfkesi yatışınca, Sinan Paşa'ya; babasının doğum yeri olduğu bahanesiyle; Seferihisar kadılığı ve müderrisliğini vererek İstanbul'dan sürdü. (Hasan Bey'in yazma tarihinde, ertesi gün sürüldüğü yazılı...) Fatih Han, sürgünle de yetinmedi. Sinan Paşa'nın ardından bir doktor yolladı. "Sinan Paşa'da delilik hastalığı vardır. Iyileştirmek için gerekeni yap!.." diye buyruk verdi.

Sinan Paşa Iznik'e varınca doktor arkasından yetişti. Ona; "Senin beynin bozulmuş, deli olmuşsun. Sana bağ ve zincir gerektir." deyip şerbet bağladı ve ayağına her gün elli değnek vurdu. Bu işkenceden başka, değişik şerbetler içirdi.

Fakat, bu durum da İstanbul'a duyuruldu. Sinan Paşa'nın dolaylı yoldan öldürtülmek istendiğini anlayan İbni Hüsameddin adlı alim padişaha mektub yazdı. Taşköprüzâde'nin ve Hasan Bey'in belirttiği gibi; "Eğer Sinan Paşa'ya yapılan eziyetin kaldırılması için buyruk vermezseniz ülkenizden uzak durmak bizim için zorunluluktur." dedi. Ve Fatih Sultan, bir kez daha geriledi bilginlerin karşısında, Sinan Paşa'yı rahat bıraktı. Sinan Paşa, Seferihisar'da pek çok sıkıntıyla karşılaştı. Ancak Sultan Mehmed ölünce İstanbul'a dönebildi...

Bu olaylar sırasında Sinan Paşa'yı hiç yalnız bırakmayan Molla Lütfi, onun kuşkuculuğunu eleştiri ve yergiyle daha da geliştirmiş ve sonunda da dinsizlik suçlamasıyla asılmıştır.

Bizde, felsefi anlamda kuşkuculuğun oluşmamasında, bu olayların büyük etkisi olmuştur.

X) "iglat-ı havass" sözü oldukça önemlidir. Hemen belirtelim ki Şakaik'in çeviri baskısında "havass" sözcüğü "cim, vav, elif, sin" harfleri ile yazılmış. Burada bir dizgi yanlışı olmalı. Çünkü böyle yazılan bir sözcük yok bizim sözlüğümüzde. "cim" ile "ha" veya "hı"nın yazılış farkının yalnız "nokta"ya bağlı bulunması bu dizgi yanlışını yaratmış olsa gerek.

"iglat-ı havass" bizce, "duyuların yanılabilirliği" olarak çevrilebilir. Sinan Paşa, burada; saygın ve büyük kişilerin insanı yanlışa götürebileceğini belirtmekten çok, kuşkuculuğunu duyular düzleminde dile getirmekte, bu arada da alttan alta; yukarıdan aşağı gönderilen egemen yargılara karşı çıkmaktadır...

Bizce, Sinan Paşa; "Siz bunu yemek tabağı olarak görüyorsunuz ama gözümüz yanılabilir." derken; babası Hızır Bey'in kişiliğinde o dönemin geleneksel, dayatıcı-zorlayıcı üstkesim düşüncesinden kuşkulandığını dile getirmektedir.

OKURKEN YAZARKEN

AHMET OKTAY

ZAMANI YAŞAMAK

Abdülhak Şinasi Hisar, şunları yazıyor **Boğaziçi Yalıları**'nda: "Geçmiş olduklarına acıdığımız zamanlarımızdan kalma eşyaları birer hatıra mahfazası gibi severiz ve bunlar bize bir dosttan, ekseriyetle nafile yere, beklediğimiz hizmetleri görürler. Bunların da canları vardır, sessiz bir hayatla yaşarlar. Umduğumuz, rûya gördüğümüz, hûlya beslediğimiz, düşündüğümüz, ağladığımız ve hasta iken sayıkladığımız odalarımızda bizi sessizce şefkatli bir dostlukla sararlar".

Seziliyor hemen: Bir gözlem nesnesi değil burada **eşyalar** ve onların, **bir** yaşama biçimini, **bir** zevki yansıtan bir düzenle içine yerleştirildiği **evler**. Anlatım, bu yüzden, ötesine geçiyor betimlemenin. Nesneler yer aldıkları uzam-zamanla birlikte yeniden-yaşanıyor, gerçekliklerini hiç mi hiç yitirmiyorlar. Zamanın ve uzamın, benliğin birincil ögeleri olarak bu türden bir somutlukla içerden yaşanışı, eşyanın bir **meta** değil bir **değer** bilinmesi ve bu yanıyla yaşama eklemlenmesi, **tüketim toplumu** standartları içinde yetişen okurca da yazarca da kolay anlaşılabilecek bir olgu değil. Yine Hisar'ın aynı kitaptaki "Tesbihler" başlıklı fragmanı, taşıdığı duygusal gerilim ve içerdiği **protesto** açısından, bugün, bir çok kişi için yazılması olanaksız bir metindir. Anılan her tesbih iç yaşamca özümsenmiş, benliğin, dıştalandığında kendisini de zedeleyen birer parçası olmuşlardır. Günümüz insanı eşyayı bu türlü **temellük** etmiyor artık, daha doğrusu **edemiyor**. İçinde ağladığımız, sayıkladığımız, düş gördüğümüz odalarımız da yok. Herkes, ödediği paraya söven birer **kiracı** oldu. Kimse konutunu kendinin kılmıyor, duvarlarına, köşe bucağına kendinden bir şeyler sindirmiyor. Eskiden, **aynı** "kira evinde" doğulur, büyünür, baş-göz, evlat ve torun sahibi olunur ve ölünürdü. İnsanın iyi kötü bir **bellek** edinebildiği bütün bir ömürdü bu. Şimdiyse iki üç yılda bir başka bir "konuta" taşınıyor insan.

Toplumsal ve bireysel yaşam da "kullan-at" ilkesi doğrultusunda örgütlendirildiğinden, hem eşyalar hem insanal ilişkiler, ancak **kullanılabilir** oldukları ölçüde önem taşıyorlar. İstenildiği an değiştiriliyorlar. Tahta, **cam** ve benzeri eşyanın kendisine hayran bıraktıran el işçiliği **dönemi** sona erdi artık, **fabrikasyon** egemen her yerde: Melamin, **payrex**, standart mobilya, duvar kâğıdı, poster, kaset. Anonimleştikleri, standartlaştıkları ölçüde, nesneler **anı**'ya dönüşme olanaklarını da yitiriyorlar elbet. Eşyayla bütünleşerek yaşamayı ortadan kaldırdı **işlevselcilik**. Zaten, yukarda da vurguladığım gibi, kimsenin içinde bir bellek edinebileceği bir **evi de** yok.

Boğaziçi nedir bu gün? Dahası bu **kent** nedir? Birahaneler, salaş ya da lüks meyhaneler, çayhaneler ve apartmanlar toplamı. Dolmuş ve minübüslerde teypler haykırıp duruyor. Bu uzam, besbelli; bireysel yaşamı olanaksızlaştırıyor büyük ölçüde, ortak **değerler** edinmeye, birlikte yaşamaya yol açıyor. **Özelliği** olmak, ötekilerden ayrılmak; üyesi olunan toplumsal gruptan (**bazen** toplumsal yaşamın tümünden) dıştalanmaya yetiyor. Hiç **kuşku** yok: Sanayileşme ve teknolojik gelişme kent alanlarını, kültür ürünlerini toplumsallaştırdı büyük ölçüde, yaşamı demokratikleştirdi. Gelgelelim, bu toplumsallaşma ve demokratikleşme; beklendiği gibi; **bütünsel insan**'a doğru bir gelişmeyi imlemiyor. Tam tersi gözlemlenen: İnsan her gün biraz daha parçalanıyor, kişiliksizleştiriliyor. **Hobby**'lerle dalga geçiliyor. Gelişmiş kapitalist ülkelerde değil yalnızca, Türkiye'de de insan, belleğinde hiç bir şey **biriktirmiyor**. Giysiler, eşyalar, evler, kitaplar gibi bilgilerini de anılarını da sürekli eliyor, boşaltıyor. **Katalogladığı** hemen hiç bir şey yok.

Erich Fromm'un sözünü ettiği **sahip olmak** ve **olmak** ilkeleri, bu noktada başlı başına bir önem kazanıyor. Kapitalistleşme süreci, Türk insanını da birinci ilke doğrultusunda yaşamaya zorluyor. Çünkü Fromm'un yetkinlikle vurguladığı gibi, sahip olmak, özel mülkiyete özgü bir durum. Gerçekten de çevremiz eşyalarla dolu, ne var ki birer **meta** onlar. Eşyayı mülk ediniyor, gelgelelim eşyayı yaşamıyoruz. İnsana dışlaşmış, yabancı bir nesne eşya. Çözümlemesini bu bağlamda geliştiren Fromm, anımsamayı bile söz konusu iki ilke doğrultusunda çözümlüyor ve **yabancılaşmış anımsamanın** bir örneğini veriyor: Anımsanması isteneni not etmek. Şöyle diyor: "Kâğıda dökmekle, düşünceleri ileride sahip olunacak birer bilgi verisi haline dönüştürmüş oluruz, beyne kazıyıp **olmak**'ta kullanmak yerine."

Buradan yanaşıldığında, Abdülhak Şinasi Hisar'ın anımsamasının, doğrudan doğruya "olmak" ilkesi doğrultusunda yaşanmış bir zamandan kaynaklandığı kolaylıkla anlaşılır. Hisar, kendi öz zamanını **yaşadığını**, ondan bir **bellek** kazandığını göstermektedir. "Vakit nakittir" sözünün de açığa vurduğu gibi, Türk insanı uzun süredir, çok önemsiyormuş sanarak zamanını alabildiğine değersizleştirmektedir. Zamanın kullanımı, salt **paraya** ve **eğlenceye** dönüştürülmeyi öngörmektedir. Abdülhak Şinasi Hisar'ın zaman ilgisi, bu eğilimin **reddinden** ibarettir. Gerçi, bu bilginin geriye-dönük, dahası: eski düzene ait olduğu, küçümsenmemesi gereken bir tutuculuğu yansıttığı görmezden gelinemez. Ama Hisar'ın bize öğrettiği de az değildir: Şimdi'nin somut ve tikel olarak yaşanması ve ondan yoğun bir bellek kazanılması gerektiği.

Geçmişin anımsanması ve yazınsal metinde yeniden-üretilmesi, kazanılmış tarihsel/toplumsal belleğin eleştirel içeriğini savunmak ve günün düne hem karşı koyan hem de yenik düşen yanını vurgulayarak, insanı ütopyalara yöneltmek amacını gerçekleştirebilir sanıyorum.

TİYATRO

"KALDIRIM SERÇESİ" İÇİN

CENGİZ GÜNDOĞDU

Geçende tuhaf bir şey oldu "Kaldırım Serçesi"ne gittim. Tuhaflık burada değil. Şurada. "Kaldırım Serçesi" için çok şeyler söylendi. Ben, söylenen birçok şeyi görmedim. Görseydim, bu oyunu beğenmezdim. Buna karşı bakın ne oldu. Söylenmeyenlerin birçoğunu "Kaldırım Serçesi"nde gördüm. "Kaldırım Serçesi" ni işte bu yüzden beğendim.

Şimdi bu tuhaf durumu açıklamam gerekiyor. "Kaldırım Serçesi" her şeyden önce herhangi bir ahlakın eleştirisi değil. Ne olursa olsun, böyle "ahlakçı" eserleri sevmem. Bir ikincisi "ağlatıcı, acındırıcı" bir oyun değil. İnsanı, "bir güzel ağlatan, bir güzel acındıran" oyunları da sevmem. Üçüncüsü, bu oyun tek başına Edith Piaf'ı anlatmıyor.

PLASTİK SANATLAR

GÜR VE SEVECEN FIRÇA

SEZER TANSUĞ

Orhan Peker, çağdaş resim sanatımızın pentür alanında hüneri doruğuna ulaştıran büyük bir ustası idi. Onun büyüklüğü bir Çallı ya da bir Avni Lifij'den daha aşağı

Rahmetli Orhan Peker'i (1927-1978) Urart Sanat Galerisinde anısına

böyle olsaydı, bu oyunu yine sevmezdim. Çünkü insan tek başına değil bu dünyada.

Şimdi soru şu. Ben neyi gördüm "Kaldırım Serçesi"nde? Her şeyden önce insanı. Bu Edith Piaf'mış, ya da bir başkasıymış. Önemli değil. Ben sahnede oluşan gerçekliğe baktım. Bu gerçeklikte bir insan gördüm. "Kaldırım Serçesi" işte bu insanın trajedisi.. Nasıl bir trajedi bu? Trajik noktanın doğru saptandığı bir trajedi. Doğru saptama çok önemli. Şöyle. "Birey, toplumsal ilişkiler süreci içinde, kendi çıkarlarından yana davranıp varmak istediği amaçlar doğrultusunda mücadele ederken kendi beklentilerinin dışında hareket etmeye zorlanabilir. İşte trajik çatışmanın bu noktasında belirleyici olan toplumsal-tarihi zorunluluktur" (1) Yani kimilerin sandığı gibi kader ya da bir başka şey değil. "Toplumsal-tarihi zorunluluk" belirliyor trajik noktayı.

Başar Sabuncu'nun "Kaldırım Serçesi"nde yaptığı bu. Şu bilinsin. Yapılan az şey değil. Bunu oyunda görmek gerekiyor. Bunu görmeyen başka şeyler görür. İşte bir kadın var. Önüne gelenle yatıp kalkıyor. Olacak iş mi bu. Çocuğu yaşında biriyle de evleniyor. Biraz ahlaksız. Ama herkes beğeniyor. Demek ben de beğenmeliyim.

Ya da şunu. Aşkolsun şu Edith Piaf'a.... Özgür kadın böyle olur işte. Kimseyi dinlemez. Başına buyruk yaşar. O kadar.

Olup biten bunlar değil.

Şimdi bir soru. Edith Piaf nasıl bir toplumda yaşadı? Fransa'da... Fransa'da insana, insan diye bakılmıyor. Ya ne diye bakılıyor? Basbayağı, herhangi bir şey diye. Bu şey, bir sporcu. Bir sanatçı. Şu ya da bu... Ama o şey insan değil. Bu kesin. O şey şarkı söylemediği zaman yuhalanır. O şey insanca sevmek isterse horlanır. Kısaca, o şey insan olmak istediği zaman yerle bir edilir. İşte savaş bu noktada. Edith Piaf, "şeyleşmenin" dışına çıkmak istiyor. Ama burjuva ilişkilerinin oluşturduğu çember, buna izin vermiyor. Neler var bu çemberde? Burjuvaziyle sarmaş dolan olan Hristiyan ahlakı... İnsanı belli bir kalıba sokan yapı... İnsanı, hep bir başka şey için koşullandıran dünya görüşü. Değişmez, değiştirilmez, doğru, iyi diye belletilen değer yargıları.

Bu noktada şunu söylemek gerekli. Başar Sabuncu oyunun akışı içinde değişik değer yargılarını da göstermiş. Böylece burjuvazinin değer yargıları ağır bir darbe yiyor.

CEHENNEMDE KÜÇÜK CENNET

Devam ediyorum. Edith Piaf, "şeyleşmenin" dışına çıkmak istiyor. Buna mücadele demek mümkün mü? Evet mümkün. Peki ama, nasıl bir mücadele? Bunu iyi kavramak zorundayız. Yoksa yanlışa düşeriz. Önce şu kesin. Edith Piaf, çemberi oluşturan ilişkilerden habersiz. Edith Piaf, bu ilişkileri değiştirmek için mücadele etmiyor. Mücadelenin amacı şu. Varolan ilişkiler içinde özgür, mutlu yaşayabileceği bir adacık. Bir yazımda söyledim. Yine söylüyorum. Cehennemde hiçkimse küçük bir cennet kuramaz. Cehennem ateşi, o küçük cenneti, ergeç yakar. Siler süpürür.

Edith Piaf'ın trajedisi işte burda. O, cehennemde küçük bir cennet kurmak istiyor. Kuramıyor. Şimdi bu noktanın üstünde durmak gerekiyor. Şöyle. Edith Piaf'ın mücadelesini anlıyorum. Ama bu mücadeleyi doğru bulmuyorum. İki noktadan. Birinci nokta şu. Var olan ilişkileri hesaba katmak zorundayız. Hesaba katmak o ilişkilere boyun eğmeyi gerektirmez elbette. Hesaba katmak o ilişkiler üstünde düşünmeyi gerektirir. Düşünmezsek şu sorunun içinden çıkamayız. Toplum, bir insanın özgürce yaşamasına neden izin vermez? Bu bizi, yabancılaşmanın boyunduruğunda bunalıma götürür. Oysa şunu bilmeliyiz. İnsan "kendi" olma bilincine varmalıdır her şeyden önce. Bu, insanı "derya içinde balık" olmaktan kurtarır. Bu noktadan sonra biçimsel özgürlük amaç olmaktan çıkar... Şimdi ikinci noktaya geliyorum. Edith Piaf bütün bunları bilmiyor. Bilmediği için yanlış seçeneğe gidiyor. Biçimsel özgürlüğe. Gönlünün ısındığı erkekte "mavi göz" arıyor. Toplumsal ilişkiler kısa bir süre sonra "mavi gözü" karartıyor.

ÖZGÜRLÜĞÜN NE OLDUĞUNU BİLMEK

Bu iki noktayı, çok iyi algılamak gerekiyor. Yoksa "özgür yaşayan bir kadının acı sonu" diye bakarız oyuna. Özgür yaşamak için özgürlüğün ne olduğunu bilmek gerekir. Edith Piaf bunu bilmiyor. Bunun için özgür yaşayamıyor. Edith Piaf yanlış yaşıyor. Şeyleşmenin ezdiği, sağa sola fırlattığı insanlar. Çoklukta yalnızlık... Ölümün eşiğinde mutluluk arayışı...

Oyundan sonra şunu düşünmek gerekiyor. Edith Piaf'ı anlamak. Ama onun gibi yaşamamak.

Ben, "Kaldırım Serçesi"nde bütün bunları gördüm. Bir oyunu beğenmek için bunlar yeterli değil. Şunları da söylemeliyim. Başarı Sabuncu, sahneyi dört köşe bir kutu gibi görmemiş. Sahne geniş bir dünya gibi. Geceler, gündüzler, sokaklar, hava alanları, gece kulüpleri bu dünyada uyumlu bir kurguyla dolanıp duruyor...

Biliyorsunuz. İstanbul'da bir süredir tiyatro, sanat olarak sıfırlandı. Devlet Tiyatroları böyle. Şehir Tiyatroları böyle. "Küçük Sevinçler Bulmalıyım" dışında özel tiyatrolar böyle. Bu tatsızlık içinde "Kaldırım Serçesi"ne gittim. "Kaldırım Serçesi"nde sanatı gördüm. Başta Gülriz Sururi bütün oyuncular "sanat gerçekliğini" yaratıyorlar. İnsan seviniyor. İşte diyor sanat budur.

Sanata saygı duyanlar, sanatı yerden kaldırıyor. "Kaldırım Serçesi"ni en çok bunun için beğendim.

---

(1) Sargut Sölçün. Tarih bilinci ve Edebiyat Bilimi. Dayanışma Yayınları. Ankara 1982.

düzenlenen sergi dolayısıyla sevgilerle yâdetmek fırsatını bulmuşken, mezun olduğu eski DGSA'deki Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyesinin 1950'li yılların hemen öncesi ve hemen sonrasında, daha sonraki yıllarda aynı niteliğe pek ulaşamayan, etkin atmosferini de anımsamadan geçmemek gerekir. Bir rastlantı ile aynı atölyeden aynı dönem dilimi içinde mezun olan Nedim Günsür'ün büyük ve kapsamlı bir sergisi de Cumalı GalerisininMayıs programını oluşturmakta ve mevsim bu iki önemli kişisel sergisinin yanısıra Alarko'da düzenlenen büyük bir Türk resim sanatı sergisiyle (Galeri Baraz'ın bir etkinliği) kapanmaktadır. Ancak İstanbul'un bu yaz sergiler yönünden hareketli bir yaz mevsimi yaşayacağı göz önüne alınırsa, bu mevsimin sona ermesi sözü ancak rölatif bir anlam taşımak zorundadır. Gerek Hicretin 15. yüzyılı dolayısıyla düzenlenen İslam sanatları sergisi, gerek Avrupa Konseyinin sergi etkinlikleri dizinin 18. sini oluşturan Anadolu Medeniyetleri sergisi, gerekse geleneksel Uluslararası İstanbul Sanat ve Kültür Festivalinin program kapsamı içinde yer alacak olan yaz sergileri, bütün bir yaz boyu dikkatlerin İstanbul üzerinde toplanmasını sağlayacaktır.

İLGİNÇ VE EĞLENCELİ

Orhan Peker ve Nedim Günsür gibi iki büyük sanatçının hocası olan Bedri Rahmi Eyüboğlu ile ilgili olarak, geçtiğimiz Mart ayında, İstanbul'da özellikle plastik sanatlara yönelik tek dergi olarak bilinen Sanat Çevresi, tepkilere yol açan fakat bizim hayli ilginç ve eğlenceli bulduğumuz bir olay yarattı. Rahmetli değerli hoca Bedri Rahmi Eyüboğlu 1970 başlarında bazı hoca arkadaşlarıyla asistanları ve öğrenci temsilcilerini oldukça ağır bir dille suçlayan bir yazı kaleme almış, fakat bu yazıyı yayımlamamış; Sanat Çevresi de bu yazıyı nerden bulmuşsa bulmuş. Söz konusu yazı derginin Sanayii Nefise'nin 100. yılını anmak üzere çıkardığı ve belgesel değeri bir hayli önemli olan Mart 1983 sayısında yayımlandı. İşte bu yazıda açıktan açığa suçlananlardan biri olan Neşet Günal, pek alınmış olmalı ki, yanıt vermek gereğini duymuş ve savunma mı, sitem mi, karşı hücuma geçmek mi, yani ne olduğu pek iyi anlaşılamayan bir yazıyı derginin Nisan sayısında yayımlamıştır.

değildir. Kısacası 20. yüzyıl Türk resim sanatının en güçlü simalarından biridir Orhan Peker.

Orhan Peker çağdaş resim sanatımızın pentür alanında hüneri doruğuna ulaştıran büyük bir ustası idi. Onun büyüklüğü bir Çallı ya da bir Avni Lifij'den daha aşağı değildir. Kısacası 20. yüzyıl Türk resim sanatının en güçlü simalarından biridir Orhan Peker. Bu tepeden tırnağa büyük resim yeteneği, özü sözü bir, gıllığı ve anlamsız hırsları hiç olmayan, kazandığı ünde bileğinin hakkıyadsınamayan bir kişiliktir. Şakacı ve kavgacı, üstün duyarlıklı ve hoşgörülü unutulmaz bir dürüstlük erbabıdır.

PEKER'İ İLK DEĞERLENDİREN

Orhan Peker'i 1960'a doğru yayımlanan bir broşürdeki üslûplu metniyle ilk değerlendiren Adnan Benk hoca olmuştur. Sonraları ben pek çok yazılar yazdım onun sanatı üstüne. Turgay Gönenç'in de Orhan rahmetli için yazılmış çok güzel ve içli bir şiiri vardır.

Orhan Peker'in İspanya, Fransa ve özellikle Almanya'daki deneyimlerle yoğunlaştırdığı teknik ustalık ve evrensel ifadeci eğilime eklediği acı mizah içeren özgün yerel boyut daha sonraları ifadeciliği kargaşaya sürükleyen bir çoklarınca aşılamamıştır. Gür, babayiğit ve heybetli, ama o ölçüde sevecen bir fırçanın işlek ve serin soluğunu duyurmuştur Orhan Peker, o her biri birer anıt olan resimlerinde.

Rahmetli Orhan mezun olduğu Akademi için, Fransızcasından Türkçeleştirerek akademi bozar derdi (Academie Beaux-Art); mezun olduğu günde hocalar "Ne öğrendiysem sizden değil, karşıdaki ağaçtan öğrendim" demiştir. Herkes iyi anımsar, bu rahmetli ressamın bu anlamlı sözünü. Bir dahaki yazıda Nedim Günsür sergisini ele alacağım.

Rosmersholm üzerine Kemal Bekir'le bir konuşma

Ibsen'e bir tiyatro tarihçisi, bir dramaturji incelemecisi gibi yaklaşırsanız, bu tutum sizi, kuzeyin soğuk insanlarını, onlara özgü ilişkileri, görenekleri, giderek her natüralist yazarın uzun uzun betimlediği o ayrıntılı çevre düzenini aramaya kadar götürür. Oysa bile isteye kaçtık bundan.

AKM Oda Tiyatrosunda oynanan Rosmersholm'u yönettiniz, Henrik Ibsen'in bu oyununu nasıl ele aldığınızı açıklar mısınız?

-Biliyorsunuz, Norveç'in ünlü yazarı Ibsen, aynı zamanda bir dramaturji ustasıdır. Gerek uygulamalı, gerek kuramsal tiyatro öğretiminde onun oyunları gereç olarak kullanılır. Yapıtlarında, çağının sorunlarını toplum-birey ilişkisi ve çatışması içinde, natüralist bir tutumla, felsefesel ve psikolojik yöntemle, simgelere de yer vererek derinlemesine inceler. Bunlar, tiyatro tarihinin saptadığı bilinen gerçekler. Ne var ki, onun evrensel niteliğine güvenip özelliklerine sıkı sıkıya bağlı kalmak, günümüz tiyatrosuna sırt çevirmek olur. Böyle bir tutum, daha başlangıçta seyirciyle ilişkiyi koparmaya yol açabilirdi. Evet, Ibsen'le çağdaşları, seyircilerinin önündeydiler, ama günümüz seyircisinin yüzyıl önceki seyirciden daha ilerde olduğu da bir gerçek. Bu bakımdan Ibsen'i sahnelerken yaklaşım değişik olmalıydı.

-Nedir o değişik yaklaşım?

- İki yönlü bir yaklaşım. Önce biçimsel açıdan Biliyorsunuz, Ibsen'in tutumu, o çağda geçerli olan ve yaşayan tiyatro olgusuyla iç içedir. Oyun biçiminden sahne düzenine değin en küçük ayrıntının bile natüralist gerçekçiliğe uygun olmasını gerektiriyordu bu tiyatro olgusu. Oysa bu, yaşanan tiyatroya ters düşer. Onun için biz, çevre düzeninde olabildiğince yalınlığa yönelmeyi yeğledik. Tuttuğumuz yol, öyle sanıyorum ki, içeriğin aydınlanması yönünden de yarar sağladı.

- Nasıl bir yarar?

- Psikolojik ayrıntılarla açılan, kapanan, düğümlenen, çözülen sözler, kısacası sözün özü aydınlığa çıktı, sanıyorum.

-Iki yönlü yaklaşım demiştiniz. Oteki?

- Oteki içerik yönünden. Ibsen'in kimi oyunlarında (örneğin Bir Halk Düşmanı'nda) olduğu gibi Rosmersholm'da da, birey, doğruluğuna inandığı bir savla ortaya çıkıyor, ne ki, onu mutlu eden bu tutumu, öteki toplumsal kesimlerin çıkarlarıyla çatışıyor, sonunda yenik düşüyor. Burada, toplumun önyargılarıyla çatışan birey, salt özgürlüğü aramaktadır. Aradığını elde edememenin acısıyla kıvranır, bu da, oyunun birinci aşamasını oluşturur. İkinci aşamada, geçmiş bir olaya bağlı olarak bireyin, kişisel ahlâk sorumluluğu tartışılır. Biz bu noktada, sorumluluk duygusuyla, bireyin toplumsal bilincini birleştirmeye, böylece bir bütünlüğe ulaşmaya çalıştık. Zaten dünyanın köşebaşı, dönemeç yazarları, bu olanağı sağladıkları için evrensel değil midirler?

- Usta bir yazar olduğunu söylüyorsunuz Ibsen'in. Yine de kesintiler yaptınız oyunda.

- Bir oyunu sahnelerken günümüze ışık tutan yönlerini araştırmak, yaşayan tiyatronun içinde kalmanın kaçınılmaz bir gereği. İbsen'e bir tiyatro tarihçisi, bir dramaturji incelemecisi gibi yaklaşırsanız, bu tutum sizi, kuzeyin soğuk insanlarını, onlara özgü ilişkileri, görenekleri, giderek her natüralist yazarın uzun uzun betimlediği o ayrıntılı çevre düzenini aramaya kadar götürür. Oysa bile isteye kaçındık bundan. Oyundaki kesintiler de bu amaca yönelik. Sözgelimi, iki oyun kişisinin, ölüme gittiği anlaşılabiliyor. Başka bir oyun kişisi bir kez daha açıklıyor bunu. Ne gereği var, dedik, kestik.

- Rosmersholm'un altında, tırnak içinde bir de "Beyaz At" adını görüyoruz. O neden?

- "Beyaz At", Ibsen'in oyunda kullandığı bir simge. Çevredeki söylentiye göre, ne zaman bir beyaz at hayâli görülse, biri ölürmüş. Oyunun adı seyircimiz için yabancı. Çevirmen Ülkü Tamer'e önerdim. Özgün adının yanısıra "Beyaz At"ı da koymayı uygun gördük. Bu değişiklik önerim oyuna yaklaşımımızdaki temel ilkeden, her şeyden önce seyirciye açık olma kaygımızdan kaynaklandı, ama bir çekincem de yok değildi. O da bir söylentinin, seyirci açısından gerçek kabul edilmesi. Kuşkusuz, böyle anlaşılmaması için elden geldiğince özen gösterdik.

Kemal Bekir

yazko somut

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

11 MAYIS'IN ACISI

Sait'i Galata Köprüsü altında bir dubada durgun denizi seyrederken bulursunuz, o toplumda "hırpani", "berduş", "serseri" denilenlerin mesken edindikleri o dubalarda denizi gözlerken, Kurabiye öyküsünün örgüsünü kurmadadır.

KEMAL SÜLKER

Sevdiğim, saydığım insanların konuşamaz olması kadar bana acı veren çok az şey vardır. Mayıs'ın Onbiri geldi mi, yeşil iri gözleri, kalın dudakları, üste-başa önem vermeyen yanıyla öykü ile şiir dilini birleştiren bir usta gelir gözlerimin önüne.. Bu Sait Faik'tir. 1954'ten bu yana 29 yıl geçti; ama yapıtları, anıları, özellikleri ve yazın evrenine verdiği değerli emekleriyle Sait Faik daha güçlendi, daha iyi anlasıldı.

47 yıllık kısa yaşamında Lozan'da ekonomi öğrenmeye gitmişti. Şair ruhlu Sait bu kenti nedense sevemedi ve 1931'den kısa anılar kazanarak Fransa'ya geçti. Grenoble'da üç yıl kalacak kadar bu kentin havasına, suyuna, kişilerinin davranışına, dost olma özelliklerine tutuldu, Türkiye'ye dönünce de ne öğretmenlikte kalabildi, ne de "yapabilirim" sandığı ticaret'te dikiş tutturabildi. Bu saygın, ya da para getirir, servet biriktirir işleri sevmediği için Babıâli'nin en düşük ücret ödeyen gazetesine, Haber'e geçti, adliye muhabiri oldu. 1942'de başlayan bu "görev" sürerken Burgaz Adası onun yatıp kaldığı yerdi; bu nedenle de bazı günler vapur işlemiyor, "muhabirlik görevi"ne vaktinde başlayamıyordu. Ne var ki 1934'de edebiyat alanında ün yaptığı için, Varlık'ta çıkan İpekli Mendil adlı öyküsü'nden kazandığı dostları, hayal kırıklığına uğratmadı. Öykülerini toplamayı sanatçı arkadaşlarının süregelen önerileri üzerine Semaver'de bastırdı (1936), Sarınç ve Şahmerdan'ı izleyen ilk romanı Medarı Maişet Motoru (1944) Sıkıyönetimce toplatılınca, Sait buna hiç üzülmemişti. "Demek İdare de bizi adam yerine koymaya başladı" demişti.

Ne baskı, ne aşırı ilgi, ne kırgınlık onu bildiği yoldan ve sevdiği gelişigüzel yaşamadan alakoyamadı. 22 yıllık sanatçı yaşamında 13 öykü kitabı yayımlandı, yabancı dillere çevrildi; 171 öyküsü, 49 röportajı ve şiirleri öylesine sevildi ve yaşattığı tipler, ışık tuttuğu sade insanların yaşamı öylesine beğeni kazandı ki, okurları giderek arttı, kitapları bir kaç baskı yaptı, yapıyor da...

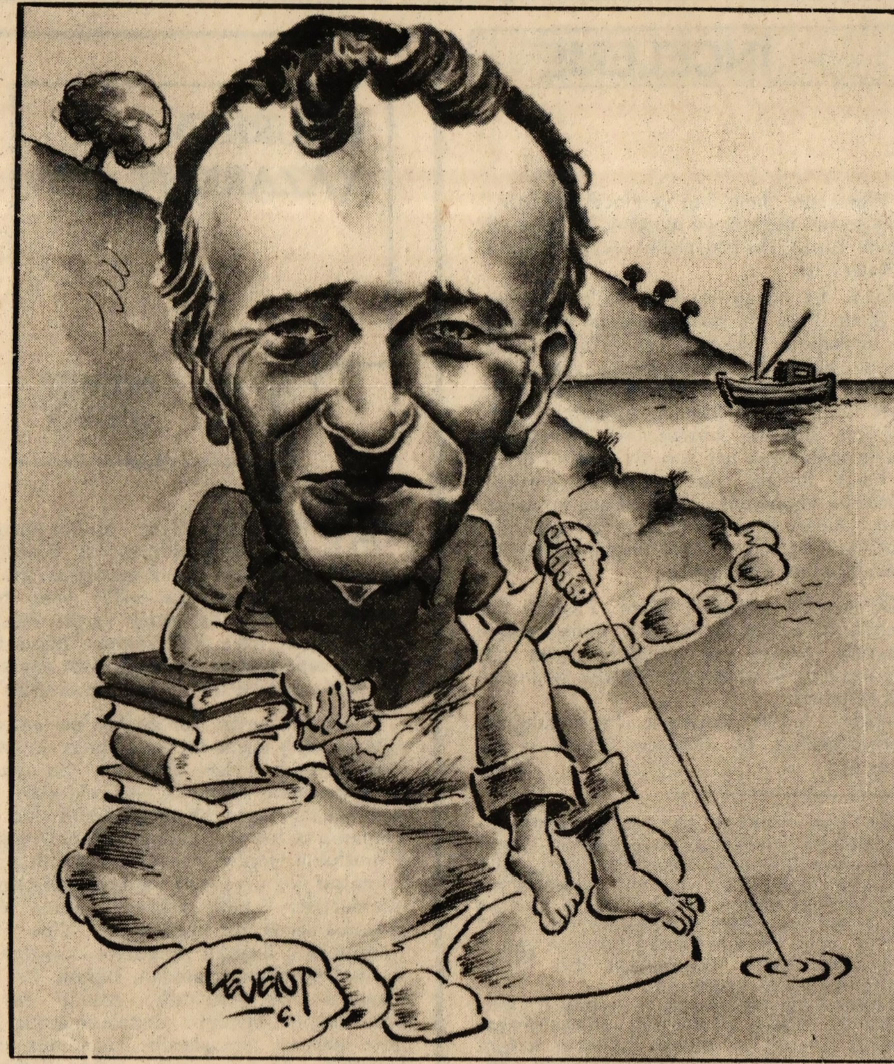
Onu yitirdiğimiz yıllardan çoook sonra adına ödül kurulunca, Sait Faik ödülünü kazanmak, edebiyatçılar için onur belgesi sayıldı. S. Kudret Aksal, Haldun Taner, Tahsin Yücel, Necati Cumalı, Orhan Kemal, Oktay Akbal, Mehmet Seyda, Adnan Özyalçıner, Kamran Şipal, Mahmut Özay, Cengiz Yörük, ödüllenmenin kıvancını taşıdılar.

Nurullah Ataç, Sait'i şöyle anlatmıştı:

"Bir adam, Burgaz Adası'nda oturmuş, düşleri, anıları karışıyor birbirine. Bir takım gelmeyecek bir baharın memleketinden bizimle alay etmek için gelmişlerdi herhalde. Kilosunun fiatına bir fakir ailenin bir hafta fit olduğu çilekler de ne çirkin şeylerdi!. Hiyarlar, o marul denilen yağlı yapraklar da ateş pahasınaydı.

Mayıs'tan, dostlardan, yemişlerden, Hıristaki pasajı'nın güllerinden, zanbaklarından el'aman! Nerede dinleneceğim? Yine mi meyhanede?"

Hayır, karada ve denizde yaşayanları ustaca anlatması, tanıtmasıyla ünlü Sait Faik, görkemli bir mezar başında bir dostuyla bir dostunu yolcu ederken "Burada ne güzel rakı içilir" demişti. Şimdi o, 11 Mayıs 1934'ten bu yana toprak altında dinlenirken, dostları, okurları ayak izlerini taşıyan yerlerde buluşuyor, onu övüyor ve onun öykü, roman ve şiirlerindeki sıcaklığı duyarak Burgaz Adası'na sevgilerini, saygılarını, teşekkürlerini gönderiyorlar.

Levent Efe

AĞIT

Ölmüş Sait
Deniz mavisinden erken
Bunca sevgiden sonra
Ölmüş annesini öperken.

Ölmüş, eli ayağı uzak
Camların üstü buğu.
Ölmüş, çocuklar izin vermeden
Yüzünde sarışın çocukluğu

Yıldızlar gitmez, gün doğmaz,
Ölmüş, korkunç uykusu yerde,
Ölmüş hayal meyal
Üşür balıklar hikâyelerde

Ölmüş,
Ağaç bir, gölgesi iki.
Ama neden ölmüş,
Ölmek yaşamaktan iymi ki.

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA
(Vatan Gazetesi 15 Mayıs 1955)

Bir yayımcının anıları: Sait Faik

SALİM ŞENGİL

(Birinci Sayfadan Devam)

da ise gidilecek meyhaneyi o seçer, karar verirdi. Cepteki paralar hesap edilir, oraya gidilir. Balık Pazarı'nda bir de 'Lefter'in meyhanesi uğrak yerdi. Orada lâterna vardı. Gezginci çingene çalgıcıları kimi de Sulukule göbek atıp oynayan kadınları, esmer güzeli kızları düşerdi oraya. Kafayı bulanlar için eğlencenin tuzu biberi olurdu.

Istanbul Fuarı'nı gezmemizden iki gün sonra Sait'le buluştuk. Eski yazı, elle yazılmış 'Yandan Çarklı' adlı öyküsünü getirdi. Dört beş gün içinde bir tane daha Ankara'ya göndereceğini söyledi. Ne olur ne olmaz, belki parasızdır sordum:

"Istersen bana vereceğin iki öykünün parasını ödeyeyim?"

Kesin bir davranışla:

"İstemem," dedi, "dört olunca abi, sen bana bir yüzlük gönderirsin."

"Sen bilirsin..." dedim,

'Yüzlük' sözcüğü üstünde önemle duruyordu Sait...

İki gün sonra Ankara'ya döndüm. Görevle İzmir Fuarı'na gönderiliyordum. Munis Faik Ozansoy, Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret Dairesi Başkanıydı. Fuara gidecek beş kişilik kurulda benim de bulunmamı uygun görmüş. Kurul Başkanı, Tercüme ve kimi dergilerde Fransızca'dan başarılı çeviriler yayımlayan Fuat Pekin'di. İzmir'e gitmezden önce Sait Faik'ten, 'İnsan Gibi Birşey; Huy" adlı ikinci öykü geldi.

İzmir'e vardığımızdan bir hafta on gün sonra, derginin adresi P.K. 2045, Bakanlıklar Ankara adresine gelen mektupları göndermişler. Bir de telgraf vardı gelenler arasında. İlk önce imzasına baktım, Sait'tendi... "Beklemeye takatim yok acele elliyi postala." gibisinden birşey yazmış. Ne yapsam? Sait nerede ki! Adresini bilmem, yöresini bilmem!. Hüsamettin Bozok geldi aklıma. Ona bir telgraf çektim: "Gelince ödemek üzere Sait'e elli lira vermeni rica."

Ne olmuştu acaba? Merak ediyordum. Aslında telgraf çok açıktı.

İzmir Fuarında görevimiz otuzbeş kırk gün sürdü. Oradan İstanbul'a geçtim. İlk önce Hüsamettin'i buldum. Sait'e elli lirayı ödemiş, ona borcumu verdim. O akşam mı, ertesi akşam mı ne, Sait'le buluştuk:

"Ne oldu yahu? Hani dört öykü gönderecektin!" dedim, "arkası kesiliverdi."

"0lmuyor be abi, sıkışıyor insan!... Sen uzaktasın, beklemeye gücüm yok. Vapurdan indinmi yürü Sirkeci'ye varırsın hemen. Oradan Ankara caddesine... Varlık oracıkta. Veriyorsun Yaşar Nabi'ye öyküyü, alıyorsun papelleri. Hepsi bu kadar."

Bir rasladığında sormuş Yaşàr Nabi: 'Ne oluyor, öykülerin hep Seçilmiş Hikâyeler'de çıkıyor?' diye... O da, 'Yirmi beş veriyor' deyince, 'Peki, al benden de o kadar.' deyivermiş.

"Bundan sonra her öyküne otuz lira..." dedim., "Madem ki beklemen olanaksız. Varlık'tan sonra beş on adım daha yürüdün mü orası işte. Basın ajansı var, öykünü oraya bırakır, otuz kâğıdını alırsın. Oldu mu?"

"Oldu..."

Basın ajansına Sait, 'Haritada bir nokta' adlı öyküsünü bırakmış, arkadaşım otuz lirayı ödemiş. O sıralar Seçilmiş Hikâyeler'i İstanbul'da bastırıyordum. Sık sık geliyor, az kaldığımdan Sait'i bir türlü göremiyordum. Öykülerinin arkası yine kesilmişti. Yaşar Nabi, benim verdiğim telif ücretini vermeye

Sait Faik öyküsünün belirgin özellikleri

ŞÜKRAN KURDAKUL

(Birinci Sayfadan Devam)

maktadır. Emeğin gücü nitel güce dönüşmemiştir. Dönemin iktidar partisi C H P'nin genel sekreteri Recep Peker'in, endüstrileşmedeki hızlanmanın getireceği sorunları 9 mayıs 1935 Kurultayı'nda tartışırken ileri sürdüğü görüşleri şöyle özetleyebiliriz: Ulusal endüstrinin ilerlemesi ülkede geniş bir işçi sınıfının "türemesine" yol açmıştır. Bu yeni sınıfın "sınıf devleti kurmaya" yönelik akımlarla "zehirlenmesine" fırsat verilmeyecektir. Bu nedenle, parti programı işçi sınıfının patronlarla ilişkisini "ahenk, anlaşma, uyuşma haline" getirmektedir. Yine bu nedenle "Programda Türkiye'de grev ve lokavt sınıf çarpışması yasak edilecektir." (Ülkü dergisi, sayı 28, haziran 1935)

Böyle bir ortamda Sait Faik'in ilk üç öykü kitabında yer yer kendiliğinden sınıf olma düzeyinde kalmış emekçiler, yaşamın gerçekliği içinde çıkar karşımıza, Sait Faik işçi sınıfının bireylerini getirirken de daha önce belirttiğimiz konum özelliklerinden saptırmaz öyküsünü. Amacı emek-sermaye çelişkisini yansıtmak değil, sermayenin değiştirdiği insana ilişkin durumları vermektir. Semaver, İpekli Mendil, Şahmerdan, Çöpçü Ahmet, Bir Takım İnsanlar, Beyaz Pantolon v.b. öykülerinde kişilerin konumları, duyarlıkları, düşünüş biçimleri, yaşadıkları durumlar karşısın-

yürüyüş biçimidir; başkaldırısıdır.

II. Dünya Savaşının yarattığı bunalımların oluşturduğu, sınıf değiştirme isterisine tutulmuş azgın bir orta tabaka ile kendine güveni artan burjuvazinin çirkinleştirdiği toplum sanatçının gözünde görülüp geçilen bir tablo olmaktan çıkmıştır artık. Umut ve tepki.. Kuşağının öteki kimi sanatçıları gibi onun da yazgısı olarak görünmektedir. Nedir ki bu iki kaynağı öykü kişilerine uyarlamaya çalışarak yapaylığa düşmez. Daha 1936 tarihlerini taşıyan Bir Kıyının Dört Hikâyesi (ilkin Varlık dergisi 15 şubat 1936)nde "Adanın muhtekir ve obur esnafı" olarak nitelediği alış-veriş erbabı üzerinde simgelenen kızgınlık özellikle 1940'dan sonraki yapıtlarının kimi ince yergi, kimi küfür, kimi açık eleştiri olarak görünür. Kapitalistleşmenin alabildiğine hızlandığı sürecin insanı, kafasındaki insan kavramıyla çeliştikçe huysuzlanır; ancak güçlerin silinip yok olacağı bir dünya özlemine tutunmaya çalışarak rahat eder.

"Nasıl bir dünya mı? Haksızlıkların olmadığı bir dünya. İnsanların hepsinin mes'ut olduğu, hiç olmazsa iş bulduğu, doyduğu bir dünya.. Hırsızlıkların, başkalarının hakkına tecavüz etmelerin bol bol bulunmadığı.. Pardon efendim.. Bol bol bulunmadığı ne demek? Hiç bulunmadığı bir dünya..

Sevilmeye layık küçücük kızların orospu olmadığı, geceleri hacıağaların minicik kızları

özlem bir yanı ile düzen eleştirisidir. Bunu, Çarşıya İnemem, On Milyonerle On Metresi, İnsan Gibi Birşey Huy, Söylendim Durdum v.b. öykülerinde de değişik söyleyişlerle görebiliriz.

Öte yandan bozuk düzenin, yaşamını ve ahlakını çarpıtıp bozduğu tabandaki insanlar, Sait Faik öyküsünde haklılık haksızlık, iyilik kötülük kavramlarına bağlı bir atmosfer içinde verilmişlerdir. Kuşkusuz açık bir değer ölçüsü olarak belirmez bu durum. Sanatçı, tabana en yakın kesimdeki insanların yaşamlarını etkileyen olumsuzlukları işlerken, yer yer kendine özgü vurgulara başvurur. Toplumsal olguya dikkati çekmek ister. Bu tür öykülerinde kişileri yaşamlarının önemli kesitlerini anlatarak somutlamaya çalışırken, geleneksel öykü örgüsüne yaklaşır. Olayı da etkisizleştirmez, aksine belirginleştirir; kişinin yaşamına bağlar.

Düzenin ahlakını yiyip bitirdiği insanlara da yer yer öfkelenmesine karşılık, çarpıtıp bozamadığı kişilere derin, şairce sevgisi, hayranlığı vardır Sait Faik'in, Baba-Oğul, Karanfiller Domates Suyu, Halaç, Gün Ola Harman Ola öykülerinde görebiliriz bunu. Bu iyi kalmış insanlarla yaşam gücü buluyor gibi sevinçli ve iyimserdir. Özellikle Gün Ola Harman Ola öyküsünde bu sevgi ve iyimserlik coşkuya dönüşür.

"Şu saatte dünya yüzünde yaşayan kiminle tanışmak istersin deseler, bir parçacık bile düşünmem. Dünya bir yana, Mercan

baksam. Testerelerini, makaplarını, hele ellerini, hele ellerini..."

Sait Faik öyküsünün önemli bir özelliği de kendisine ilişkin duyguların, değişmelerin, ağaçlarla, kuşlarla, denizle yaşama özleminin ağır basmasıdır. Savaşın iki yönlü etkisinin söz konusu olduğu bu evrede okumuş orta tabaka karanlığı, karaborsayı, sefaleti, örmüş en önemlisi yıllarca tek parti yönetiminin koşullarında yaşamak zorunda kalmıştı. Kişinin iç dünyasında ağırlığını duyuran bu etkiler aynı zamanda insansallığı köreltme tehlikesi taşıyordu. Sait Faik, bu sorunlar karmaşasında özellikle haklılık, haksızlık kavramlarına bağlı olan doğrularından sapmayarak, açmazda kilitlenmemeye çalışarak, insalsallığı köreltme tehlikesi taşıyan herkesin uzağında kalmaya baktı. Ayakta durma gücünü yitireceğini anladığı zaman uzaklaşması, doğaya sığınması bu nedenle kaçmak değil, güç kazanmak biçiminde yorumlanabilir. Uzaklaştığı zamanların öykülerinde çiçek, ağaç, böcek, kuş, balık, deniz genellikle yalnızlık giderme araçları olarak görünmez çünkü. Ya evrenselin güzelliğiyle donanarak sömürü düzenindeki pisliklerin üstüne yürümekte kullanır onları. Ya da simgesel değerler kazandırarak, Adnan Binyazar'ın yerinde çözümlemelerle belirttiği gibi, "ezenle ezilen arasındaki çelişkiyi güç dengesizliğini ortaya" koyarken yararlanır.

Bu tür öykülerinde kullandığı öğelerse soyut tamlamalarla doğayı bireyin bunalımlarıyla kirlenmiş bir aynaya çevirmez. Aksine,

insanlar var hikâyelerinde, onlar da karışıyor birbirine. Öyle yerler oluyor, anlatılan kişilerle anlatan kişiyi seçemiyorsunuz birbirinden. Sait Faik bütün kişileri, herşeyi içten, kendi içinden anlatıyor da onun için."

Sait'i Galata Köprüsü altında bir dubada durgun denizi seyrederken bulursunuz, o toplumda "hırpani", "berduş", "serseri" denilenlerin mesken edindikleri o dubalarda denizi gözlerken, Kurabiye öyküsünün örgüsünü kurmadadır. Çiçekpasajı'nda sanatçı dostları ile içki içerken o, Burgaz'a gidince evinin balkonunda yaktığı sigarasının dumanları arasında o geceyi değil, daha önce Karaköy'deki bir birahanedeki yaşamından kalan izleri öyküleştirmenin zihinsel uğraşı içindedir; Lüzumsuz Adanı adlı öykü kitabındaki Birahanedeki Adam, işte Karaköy'deki gecenin ürünü olma yolundadır o gece yarısında...

"Ciddi", "oturaklı", "asık suratlı", "Ünlü kişiye yakışır" bir yazar olmamada inat eden Sait Faik, duygularının ve özlemlerinin dürtüsüyle yaşamını sürdürdü ve noktaladı. Çoğu okuru, ya da yakını "Ah, keşke böyle yaşamasaydı, biraz kendine baksa, giyimine, kuşamına özen gösterse..." demiştir. Hatta onun hesabına ona "içerleyenler" de görülmüştür. Fakir Baykurt bu anlayışa karşı çıkan sanatçılardan biridir. Bir yanıtında şöyle demişti:

"Onun derbederliğine, dağınıklığına içerleyenler bulunabilir. Fakat, bu, gidildikten sonra bir daha dönülmeyecek dünyada üçbuçuk gün yaşamak için öyle hesaplı, öyle kurallı olmağa, zoraki ciddiliğe pek mi lüzum var yani?"

Gerek yoktu elbette... Cahit Saffet Irgat da biraz öyle yaşamadı mı? Ne yitirdi o düzensizlikten? Hiç! Üstelik şairliğiyle, sanatçı kişiliğiyle, dostluklarındaki açık kalplilikle çok şey kazandı. Sait Faki'i, benzer yanları da olduğu için iyi anlamış, iyi tanımıştı:

"Hiç bir yapmacığı, hiç bir sahteliği olmayan düpedüz bir insan, sanki kendi hikayelerinden çıkmış bir insan. Toprak kokan, deniz kokan, içi yıldız dolu bir insan. Sevdiği dosta, uçan kuşa, havaya, suya, toprağa, herşeye bağlı bir insan."

Evet, Sait Faik böyle bir insandı. Bu paraya, pula değer vermeyişi, sevdiği işi yapmadan zevk alışı, Babıâli patronlarının Sait'i alabildiğine sömürmesine olanak verdi. Bunu kendisine yalın bir anlatımla eşe dosta duyurmuştu, yapmacığa ve acındırmaya kaçmadan. Sait'i okuyalım:

"Yazı yazmağı iş saydığım için, başka iş yapmamağa karar vermiştim. Şimdi haftada iki lira şu yazımdan alıyorum. İleride, kim bilir başka gazetelerde de yazar, geçinirim. Ömrüm oldukça "genç muharrir" olarak kalmayacağım ya!

Gazetelere bir buçuk liraya hikaye, adliye röportajı yazdım. Küçük bir iradım var, eski zamanda ana-oğul bize yetiyordu, şimdi devede kulak oldu.

Daha bir kaç sene dişimi sıkacağım. Kim ne derse desin! Yalnız yazımla geçinmek kararını kafamdan kimse sökemez. Ayda 45 lira ile bir gazeteye kapılanmak bile mümkün değil."

Bu gerçek, onu vakit vakit karamsarlığa götürdü. Babıâli'de ona, buna çamur atmayı meslek edinmiş bir kaç yazarı sevmiyor, karşılaşmamak için bir kırtasiyeci vitrinindeki kalın muhasebeci defterlerine bakıp duruyor; bir kahveye gitse, oraya da bazı "ham ervah" güruhundan gelenler onu rahatsız ediyordu. Böyle günlerde nerede dinlenecekti? Bu soruya verdiği yanıt açıktı: Meyhane! ve bu nedenle de sirozdan hastalandı, sirözdan göçtü. Bir öyküsünde bu duygusunu şöyle dile getirmişti:

"Ne de soğuk bir Mayıs günüydü. Manavlardaki kirazlar, bize daha aylarca,

daki davranışlarında görebiliriz bunu.

Sait Faik'in 1940-52 yılları arasında çıkan Lüzumsuz Adam, Havada Bulut, Mahalle Kahvesi, Havuz Başı, Son Kuşlar adlı yapıtlarını oluşturan öyküler temelde öncekilerle aynı özellikleri taşırlar. Belirgin değişiklik, bu döneminde sanatçının içtenlikle kendini de **ortaya koymasıdır**. Birçok öyküsünde kendine ilişkin sorunları, bunalımları, duyarlıkları, açmaza düşmeleri anlatırken toplumsal görünüşün biriktirdiği öfkeyi de gizlemez Sait Faik. Bu onun toplumsal dengesizliklerin yarattığı sahteliklerin, çirkinliklerin üstüne

caddelerden yirmi beş lira pazarlıkla otellere götüremediği, her genç kızın namuslu bir delikanlı ile konuşabildiği, para için namus, ar, haya, hayat gece gündüz satılmadığı bir dünya... Muhabbet tellallarının günde otuz lira kazanmadığı bir dünya.. Sokaklarda sefillerin bulunmadığı bir dünya. Kafanın, kolun çalışabildiği zaman insanın muhakkak doyabildiği, eğlenebildiği bir dünya... İçinde iyi şeyler söylemeye, doğru şeyler söylemeye selahiyetler kıvranan adamın, korkmadan ve yanlış tefsir edilmeden bu bir şeyleri söyleyebildiği bir dünya..."

Ay Işığı (Havada Bulut) öyküsündeki bu

Usta bir yana.

Mercan Ustanın evini çocuklarını, kaşık düşmanını, perdelerini, sedirlerini, ismini bilmediğim, meraktan çatladığım isimleri şiir dolu aletlerini... Mercan Usta bir yana, dünya bir yana.

İki kadehçik rakı Mercan Usta ile. Mercan Usta ile bir yer iskemlesinde, bir ceviz ağacı altında bir öğle sohbeti.. Mercan Usta ile herhalde şu saatte kapamış olduğu dükkanında balıklar, canavarlar, çarkıfelekler, beyazlar ve siyahlar, ceviz tahtaların envaı hakkında bir konuşma...

Mercan Ustanın ellerine hayran hayran

güzelliğin düşünmesi izlenimini veren somut, dünyasal öğelerdir.

"Halbuki sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmıyan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana, sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mes'ut insanlarla dolu anlaşmış, sevişmiş, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor."

Hastalığının ilerlediği evrede ender olarak da, birkaç öyküsünde artık yaşamının süreceğinden umudu kesen kişinin, kendisini kurcalamaya başladığı, "neden böyle oldum" acısına düştüğü, tadamadığı mutlulukların ağırlığı altında kaldığı söylenebilir.

başlamış. Uzun bir süre öyküsü gelmedi.

* * *

1954 yılında, Maya galerisinde Seçilmiş Hikâyeler Dergisi ve Yayınları'nın sergisi açılacaktı. Şimdi, burada Adalet Cimcoz'u saygıyla anmak isterim. Bu serginin gerçekleşmesi için çok ilgi gösterdi, yardımda bulundu. Serginin açılışında çeşitli içkilerin yanısıra, iki kişi için portakal suyu da bulunacaktı. Bunlardan biri İstanbul Valisi Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay, -sergiyi açması için Recep Bilginer rica etmişti.- öbürü de Sait Faik'ti. Artık içki içmesi kesin olarak yasaktı.

Sergi açılmazdan birkaç saat önce, Sait Faik, Leylâ (Erbil), Attilâ İlhan, Solmaz-Attilâ İlhan'ın amca kızı- İstiklâl caddesindeki Baylân Pasta salonunda oturduk. On onbeş gün sonra Sait'in öleceğini kim düşünebilirdi! Hayal bile edilemezdi. Ne yazık ki böyle oldu. En verimli, en olgun çağında, genç denebilecek bir yaşta onu yitirdik. Leylâ Erbil, Attilâ İlhan, Baylan'da oturduğumuz günü çok iyi anımsayacaklar. Sait'in durgun, tedirgin, suskun bir görünümü vardı. Havayı yumuşatmak üzere, Attilâ İlhan'ın Sait için bana önerdiğini ona açtım:

"Bundan böyle hiçbir yerde yayınlanmamak koşuluyla, her öyküne elli, her öykü kitabına beşyüz lira..." dedim.

Sait birden dalgınlıktan kurtulur gibi oldu, düşündü.

Attilâ konuşmaya katıldı:

"Benim de şiir, roman tüm kitaplarımı Salim basıyor. Böyle bir anlaşmamız var." dedi.

Sait:

"Ayda üç öykü yazarsam, hepsini alacak mısın?" diye sordu.

"Alırım..." dedim.

"Nerede yayımlayacaksın?"

"Üçünü birden dergiye koyarım. Ya da bir ikisini, yayınlanmamış öykülerin bulunsun diye kitabının basımına bırakırım. Orası benim bileceğim iş, seni ilgilendirmez değil mi? Sen parasını alırsın."

"Peki, adı sanı edebiyat tayfasınca bilinmez magazin dergilerinde röportajlar yayınlarım. Aslında onlar bal gibi öyküdür. Ama öykü diye verirsem almazlar. Oralarda çıkmaz. İllede röportaj olsun isterler... Ne yapacaksın, ekmek parası!.."

"Onlara karışmam. Bu röportajların arasından öykü kitabına seçtiklerin olursa ona da karışmam. Yalnız edebiyat, sanat dergilerinde öykü yayımlamak yok."

Şimdi anımsayamadığım Sait'in daha birkaç sorusunun karşılığını verdikten sonra:

"Tamam..." dedi.

Yazılı bir anlaşmayı ne o önerdi, ne de ben istedim. Sait, verdiği sözü tutardı. Yazın alanında bu tutumuyla sevilirdi. Orada çıkardım yüz lira avans verdim. Maya Galerisi'ndeki sergi hazırlıklarını, akademi öğrencisi olan Güngör Kabakçıoğlu yürütüyordu. Hazırlıkları görmek üzere önceden kalktım. Onlar Baylan'da kaldılar, sonra geleceklerdi.

On gün sonra o acı haber radyodan, gazetelerden yayıldı, Sait Faik ölmüştü. Birkaç gün geçince Attilâ İlhan'ın yazdığı mektupta:

"O günkü konuşmalara, 'Sait Faik'in vasiyeti' denebilir." diyordu. Şimdiye dek bu konu Attilâ ile aramızda kaldı. İlk kez açıklıyorum.

"Gideyim, annesiyle konuşayım. O gün söylediklerini anlatayım.." diye yazıyordu Attilâ İlhan.

Sait'in annesine gitmemesinin -şimdi açıklamaktan sıkıldığım- bir iki nedenini Attilâ'ya yazdıktan sonra:

"Boş ver," diye bitirdim mektubumu, "onun ölümünün acısı bize yeter."

İstanbullu Albert Bitran, Fransa'dan geldi, sergisini açtı ve gitti

ŞAHAP BALCIOĞLU

1949'da ayrılıp geçen hafta İstanbul'a gelen bir Türk Yahudisi, şimdiki uyruğu Fransız olsa bile, bakışlarıyla Cihangir sırtlarından Marmarayı nasıl kucaklar, bilir misiniz? Cuma akşamı gün batmadan önce Gül-Uğur Derman çiftinin Taksimde oturdukları evin denize bakan camlı teraçasında Albert Bitran'ı yavaşça izlerken bunları düşündüm. Bugünkü uyruğu Fransızmış. Ne değeri var? Albert Bitran bu toprakların çocuğu, burada doğmuş 1929'da, burada büyümüş, burada bitirmiş Saint Michel Fransız Kolejini, ilk aşklarını burada yaşamış, ilk küfürlerini burada savurmuş, ilk delikanlılık kravatını burada takmış, burada gezmiş, denize girmiş, tramvaya binmiş, Beyoğlundaki Alkazar sinemasında "32 kısım tekmili birden" hafiye filmlerini, Yüksekkaldırımdaki Astoria sinemasında Ramon Novarro'dan "Şeyh Ahmet'in Oğlu"nu seyredip ıslık çalmış, kabakçekirdeği yemiş, Haliç, Boğaz, Adalara giden kömürlü vapurlara burada binmiş. Albert Bitran İstanbul çocuğudur. Babası geçen yıl burada toprağa verildi. Annesi, halası, teyzeleri İstanbul'da yaşıyorlar. Balat, Kuledibi ona, bugün dışarıdan gelip yerleşenlerin duydukların-dan başka türlü lâflar ediyor. Bu 54 yaşındaki ince uzun, kır saçlı, zarif, kahverengi kadife elbiseli, siyah kravatlı ünlü ressam Avrupanın, Amerikanın kendisine şapka çıkardığı büyük usta, Fransız için Albert Bitran'dır, benim içinse Alberdir.

Zaten onun da yaşantısı hep Türklerle dolu.

- 1949'da gittiğim zaman Parise, bana onlar el uzattı, diyor. Önce Selim Turan'ı tanıdım. 22-23 yaşlarında bir delikanlıydım. Selim bana destek oldu. Henri Pierre Rochet ile birlikte elimden tuttular. Sonra Abidin Dino, Avni Arbaş, Neşet Günal, Nedim Günsur, Nejat Devrim, Mübin Boysan'larla dostluk kurdum. Hepsini seviyorum. Biliyor musunuz, Abidin Dino şu son aylarda iki ameliyat geçirdi.

- Hayrola ? Duymamıştım. Ne ameliyatları?

- İkisi de iyi geçti hamdolsun. Birini gözünden yaptılar, onu atlattı, peşinden safra kesesinden taş aldılar. Neyse, o da başarılı geçti.

Alberin Türkçesi benimkinden kötü değil. Pırıl pırıl. Ama arada bir - o da pek seyrek olarak - unuttuğu bir sözcük olursa kibarca gülümsüyor, yardımına koşuyorsunuz.

O gün saat 17.30'da Beşiktaştaki Devlet Resim ve Heykel Müzesinde düzenlenen kalabalık bir törenle açıldı Albert Bitran'ın sergisi. Litografi (dağıtılan bura baskısı, broşüre göre litoğrafi), gravür ve yağlıboya soyut konularında birbirinden güzel yapıtların gözler önüne serildiği salonda konuşan Fransız Başkonsolosuyla Türk-Fransız Dostluk Derneği temsilcisi güzel lâflar ettiler ama bir Allahın kulu da kalkıp Alberin müzemize o gün yaptığı duygulandırıcı armağanlardan tek kelime çıtlatmadı. Oysa dostumuz tâ... Fransalardan kalkıp buraya iki Abidin Dino, bir Avni Arbaş, bir Hakkı Anlı, bir de Albert Bitran imzalı beş tablo getirmiş, kendi koleksiyonundan ayırdığı bu yapıtları o gün Müze Müdürlüğüne hediye etmişti. Anladık, iyilik de, dua da gizli olmalıdır ama bazı gerçeklerin bilinmesi de ayrıca yararlı, hattâ gereklidir. Unutmayalım ki Albert Bitran bugün Türk değil, Fransız. Artık bugün onun damarlarında asil kan yok. Yok ama o tabloların değeri kaç milyon lira eder acaba? Damarlarından hâlâ soylu kan akan kaç ünlü Türk zengini böyle bir armağan yapar dersiniz? Hani Yahudi hasisti, hani Türkün gönlü zengindi? Lâfı kısa keselim ki sobalık olsun ve de kimselere dokunmasın.

Açılışa ünlü özgün baskıcımız, tanınmış ressam öğretmenimiz Süleyman Saim Tekcan'la birlikte gitmiştik. Bir aralık Gül Dermanla Uğur Derman kulağımıza, Taksimdeki evlerinde buluşacağımızı fısıldadılar. Oradan peşpeşe çıktık. Alber de tam geliyordu ki, kapıda dâvetliler lâfa tuttu. "Ben arkanızdan yetişirim" dedi. Biz fırladık. Eve geldik, teraçaya kurulduk, rakıları açtık, mezeler geldi. Rakı bana bakar, ben saate bakarım. Ben saate bakarım, rakı bana bakar. Nerdesin el/Alber! Bu güzelim akşam saatinde, bu caaanım teraçada, şu rakıyı yapılan eziyet hakaret değil de nedir, behey Alber kâfiri!

Alber kâfiri birbuçuk saat sonra geldi. Alı al, moru mordu. Sebep? Günlerden cuma oluşu, saatin 18-19 arasında bulunuşu, Beşiktaş-Taksim arasının inanılmaz bir trafik rezilliğiyle çalkalanışı ve de dostumuzun otuzdört yıl önce bir milyonda bıraktığı İstanbulun -şimdilik- 6 milyona varışı!

- Yahu, dedi, bu ne hal!

Şaşkın, perişan bir durumdaydı.

- Arkadaş, dedim, ağlama. Daha kazığı yeni tattın. Biz her gün ne yapıyoruz sanıyorsun? Sen o eski İstanbulu biraz zor bulursun. Yarın vapura binip dolaşacaksın. Akşama telefon eder, gözyaşlarını dinlerim. Gel otur, hem içelim, hem de dertleşelim.

Rakılarımızı yudumlarken:

- Evet, dedi, Boğaziçi, Marmara, Adalar yerlerinde duruyor. Coğrafya ve doğa genelde değişmemiş. Ama nerde o incir ağaçlı bahçeler, nerde Arnavutköyünün çileği, Lânganın bostanları nerede? İstanbul'a ne oldu?

- İstanbula olanlar oldu dostum. Unutma ki bu kent on yıl sonra oniki milyona varacak.

- Paris gibi yani.

- Evet, Paris gibi.

Boynunu eğdi:

- Dünyanın bütün büyük kentleri aynı derdi yaşıyor, dedi. Demek İstanbul da nasibini aldı.

Albert Bitran

Sonra gülümsedi:

- Ama ne olursa olsun,burası benim anavatanım. Gene geleceğim. Daha sık geleceğim. Süleyman Saim Tekcan Çamlıcadaki atölyesini yapınca orada çalışmaya, dostlarımı görmeye geleceğim. Çok uğraştım, çok koştum, otuzdört yıldır kendimi tanıtma, kabul ettirme savaşı verdim. Ama değdi. Şimdi mutluyum. Ve İstanbulda huzurluyum.

- Ne zaman başladıydı bu resim çalışmaları?

- Burada, lisede okurken merak sardım. Tabii önce kopyecilikle işe giriştim. Hey gidi günler, hey... Sadi Diren'le vapura atlar, Burgaza giderdik. Kalpazankaya da hem denize girer, hem de resim yapardık. 1945'de İstanbul'da on liraya şöyle kocaman bir tablo sattım. Havalara uçtum sevinçten. Sonra yurtdışı serüveni başladı. Muharebeye Fransa'da giriştim. Çalıştım, çalıştım, yarattım, yarattım. Aklımın bir köşesinde hep İstanbul, hep Türkiye vardı. Bir yandan fırça sallayıp para kazanıyordum, öte yandan İstanbul hasretiyle kavruluyordum. Buradaki sanat gelişimlerini de gücüm yettiğince izledim. Bizim zamanımızda sanatkâr olmak ayıptı. Adam olacak çocuk avukat olmalıydı, doktor olmalıydı, mühendis olmalıydı. Ne demekmiş ressam olmak?

Güldü :

- Demek ki canavar daha o günlerde ruhumuzda yatıyormuş. Üç kuruş biriktirdik mi boyayla fırça alırdık ya da Saray sinemasında Wilhelm Kempf'in konserine giderdik.

Teraçada Süleyman Saim Tekcan, Gül Derman, Profesör Uğur Derman, doktor İhsan Fahri, ressam Tomur Atagök, Beral ve Teoman Madra'yla birlikteyiz. Ufak ufak demleniyoruz. Karanlık bastı. İstanbul ışıl ışıl. Hava güzel. Sohbet tatlı. Gül Derman bize meze için elma soyuyor.

- Bakın, dedim, ne güzel bir tablo bu. Her yaştan, her milletten ressam şurada biraraya geliverdiler. Şu kaynaşma politikacılara da örnek olsa keşke.

- İnancıma göre sanatkârın milliyeti olmaz, dedi. Sanat uluslararası bir uğraştır. Bence sanatkâr milleti bağımsız, ayrı, apayrı bir millettir.

Süleyman Saim Tekcana döndü:

- Henüz pek tanınmış olmayan ressama dikkat etmek gerekir, dedi. Tanınıp üne kavuşana zaten herkes bakıyor. Önemli olan arka plânda duranı yakalamaktır. Bu noktayla bağlantılı olarak şunu da belirtmek isterim: Ressam kendini kabul ettirene kadar çok sıkıntı çekiyor. Bu yetmezmiş gibi, Akademiye girmek için de şimdi lise bitirmiş olma ve puan barajını aşma zorunluğu öne sürülüyor. Bizim gençliğimizde ortayı bitiren Akademiye girebiliyordu. Pek de güzel bir yoldu bu. Neden önlenir, frenlenir bu atılım gücü, bu yönelme olanağı? Müzik için bu kadar zorluk yok. O kolda eğitim şartları daha kolay. Gönül aynı anlayışın resme de uygulanmasını istiyor.

- Gençler seni yakalasalar alnından öperler, dedim.

- Ben de onların alnından öperim.

Kadehini kaldırdı !

- Gençlerin şerefine !

Hemen peşinden ekledi :

- İstanbulun şerefine !